

2020

LLIBRE BLANC DE LA CULTURA

MEMÒRIA DE TREBALL

LLIBRE BLANC DE LA CULTURA

Govern d'Andorra

© d'aquesta primera edició digital:
Govern d'Andorra, març del 2021

Dipòsit legal: AND.79-2021
ISBN: 978-99920-0-910-9

M. I. SR. XAVIER ESPOT ZAMORA
CAP DE GOVERN

Benvolgudes i benvolguts,

Un dels compromisos del Govern d'Andorra per a la legislatura 2019-2023 era l'elaboració del Llibre blanc de la cultura. Una tasca complexa que, com no podia ser d'altra manera, ha tingut al capdavant el Ministeri de Cultura i Esports, conjuntament amb la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana. L'objectiu d'aquest projecte és disposar d'una eina de planificació estratègica de les polítiques culturals presents i futures del nostre país a partir d'una reflexió compartida entre les institucions, el teixit cultural andorrà i la ciutadania. Vam considerar imprescindible obrir un debat col·lectiu sobre la cultura amb la finalitat d'impulsar un projecte de futur ambiciós i excel·lent els reptes del qual ens han de permetre desenvolupar tot el nostre potencial i situar-nos a l'alçada que ens mereixem, en totes les dimensions de la cultura.

Aquest llibre no pretén ser una revolució, sinó una evolució significativa per garantir l'accés universal a la cultura; per democratitzar-la; per millorar-ne els índexs de participació, implicació i

qualitat; per avançar cap a la inclusió i la pluralitat cultural, i per donar elements suficients per fomentar la creativitat i l'esperit crític de les ciutadanes i els ciutadans d'Andorra. El canvi de paradigma provocat per la crisi sanitària fa més necessària que mai una cultura que fomenti la transmissió de coneixements, que sigui una peça clau en l'engranatge de la cohesió social del nostre país, perquè la cultura fa créixer els pobles i és un pilar fonamental en el desenvolupament social. Per tant, cal més que mai que les administracions públiques tinguem un paper preeminent en la generació i el manteniment d'un ecosistema cultural sòlid.

Des d'aquestes línies també em sembla imprescindible destacar el paper de la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana, que ha facilitat a la ciutadania els espais necessaris per poder formar part de la comunitat que ha construït el Llibre blanc de la cultura. La cultura no s'entén sense les persones. De fet, com deia el poeta i arquitecte Joan Margarit, "la cultura és l'únic que pot salvar la persona".

De la mateixa manera, vull tenir una consideració especial per la Fundació Julià Reig, per col·laborar en l'elaboració de l'estudi "Aproximació a les polítiques culturals d'Andorra", i per compartir amb el Govern la inquietud i la sensibilitat per capturar un retrat de l'estat de la cultura a Andorra que ens ajudarà, també, a treballar en el futur de les polítiques culturals.

Finalment, vull adreçar un agraïment molt especial a totes les persones que, d'una manera o d'una altra, han contribuït a construir aquest Llibre blanc de la cultura, ja siguin artistes, creadors o creadores, agents associats o no associats, persones sensibles a la cultura, etc., perquè sense totes elles no hagués estat possible disposar avui, a les nostres mans, d'aquesta publicació que reforça el concepte de la cultura com a eina primordial per al desenvolupament social i econòmic, però, sobretot, per al desenvolupament personal, i com a motor de cohesió, d'arrelament i d'identitat.

M. I. SRA. SÍLVIA RIVA GONZÁLEZ
MINISTRA DE CULTURA I ESPORTS

Benvolgudes i benvolguts,

Impulsar el Llibre blanc de la cultura, conjuntament amb la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana, ha estat un honor i una immillorable oportunitat per conèixer en profunditat l'ecosistema cultural d'Andorra.

L'observació del passat que ens ha portat on som avui, l'estudi de les propostes que s'estan duent a terme en l'actualitat i el disseny de les polítiques culturals que, en els propers anys, ens comprometem a desenvolupar, són els principis que han inspirat el nostre treball.

En aquest any de viatge marcat per la pandèmia del SARS-COV-2, un altre element clau d'aquest procés és que hem volgut donar veu al teixit cultural del país, artistes, creadors i creadores, associacions, agents culturals, fundacions, comuns i el mateix

Govern, a l'hora d'identificar allò que cal prendre en consideració en la definició de les línies estratègiques que marcaran el futur més immediat de la cultura amb l'aprovació del pla estratègic en matèria cultural.

La cultura ens defineix, ens fa gaudir, ens fa desenvolupar l'esperit crític, ens cohesiona com a societat i és alhora un motor econòmic que, ben engranat, té gran un potencial. Aquests darrers mesos s'ha demostrat, més que mai, que el talent de casa és divers, de molta qualitat, i que té un gran potencial. De ben segur que la incidència de la pandèmia haurà tingut un impacte important però la idea de definir unes línies de treball, concretes en reptes, farà possible que, en uns anys, quan aquesta crisi sigui un record, puguem seguir evolucionant, com evolucionarà el nostre teixit cultural i la societat en què vivim.

Em plau molt presentar-vos aquesta publicació en forma de Llibre blanc, la importància de la qual és doble, d'una banda, perquè serà una eina per treballar de forma rigorosa i estratègica per la cultura i, de l'altra, perquè serà la primera que haurà estat escrita sumant les aportacions de tot el teixit cultural i, en aquest sentit, manifesto el meu agraïment sincer a totes les persones que han dedicat una part del seu temps a coescriure'l, un temps que sovint va ser telemàtic, però que tot i així ha creat un vincle especial i intens entre nosaltres.

Per acabar, vull convidar tothom a fer que aquesta reflexió iniciada amb el Llibre blanc no s'aturi aquí. Aquest ha de ser un llibre obert, que ha de convidar a mantenir un diàleg permanent al voltant de la cultura. En aquests temps complicats, però també d'il·lusió i d'esperança, aquest llibre vol ajudar a construir un projecte cultural de futur que ens permeti ser un país més cohesionat, més lliure, més culte, i on puguem viure encara millor.

SR. MARC PONS MARTELL
SECRETARI D'ESTAT D'IGUALTAT I PARTICIPACIÓ CIUTADANA

El Llibre blanc de la cultura neix del compromís del Govern per crear una eina de planificació estratègica de les polítiques culturals de futur d'Andorra que té com una de les grans apostes construir-lo amb la participació i la implicació dels agents culturals —públics i privats— i la ciutadania. Aquest compromís implicava endegar un procés que havia de comptar, com a comú denominador, amb l'entesa i el consens entre les institucions polítiques, les entitats, els agents culturals i la ciutadania per garantir un acord compartit que servís per establir les bases i una planificació conjunta de la cultura.

Algunes de les característiques de la participació ciutadana són la incorporació de la societat civil, de forma transparent i ordenada, l'apropament social entre la ciutadania i l'administració, i la corresponsabilitat en la presa de decisions públiques. El procés de participació per a l'elaboració del Llibre blanc de la cultura s'ha organitzat en tres formats: les Taules de treball sectorial, el

Fòrum de participació i la plataforma de participació ciutadana del Govern d'Andorra, visc.ad. En tots els casos es pretenia deliberar, estructuradament, sobre qüestions d'importància estratègica relacionades amb les polítiques culturals d'Andorra.

L'emergència sanitària i social derivada de la Covid-19 ens ha portat a adaptar la metodologia prevista per a l'elaboració del Llibre blanc. Les trobades, els debats i les sessions de treball programades han esdevingut majoritàriament virtuals, però també val a dir que, en certa manera, el confinament ha permès que hagin emergit eines i noves dinàmiques de debat digitals i que s'activi i es posi en valor aquest tipus d'interacció social.

Per altra banda, el foment de la participació és també en l'actualitat un element clau per avançar en la igualtat efectiva i la no discriminació. El futur s'apuntala en la participació ciutadana com una de les estratègies més significatives per assolir unes polítiques públiques més igualitàries i una societat més justa. A més, és evident que el binomi participació i cultura fomenta la transmissió de coneixement, promou la innovació, millora la capacitat crítica, genera oportunitats i permet cohesionar, estructurar i vehicular una societat més justa a través de les seves diverses expressions.

Vull afegir, per acabar, que aquest llibre legitima la consolidació dels nous processos de participació del futur i referma el compromís del Govern amb el conjunt de la ciutadania per la transparència i la participació ciutadana. El treball portat a terme ens ajuda a fer evolucionar i créixer el model de participació del país. La consolidació de la democràcia i de la societat requereixen noves formes de governar que transformen la relació entre la ciutadania i les administracions en tots els aspectes de la vida política, i promouen la participació ciutadana i la transparència n'és una.

índex

	4		
	6	18	
	48		
Pojecte participatiu	50		
Taules de treball	74		
Fòrum de participació	94		
Iniciatives ciutadanes	100		
Visió pública de la cultura	102		
Altres anàlisis	118		
	166		
Equip responsable	168		
Relació de participants i agraïments	172		
Bibliografia	178		
			12
			Mariàngela Vilallonga
			T 24
			26
			Descripció del context
			132
			134
			Resultats generals
			150
			Grans reptes
			158
			De la diagnosi a l'acció

llibre blanc de la cultura

Preàmbul

LA FORMA SENCERA DE LA CONDICIÓN HUMANA

MARIÀNGELA VILALLONGA

EXCONSELLERA DE CULTURA DE LA GENERALITAT
DE CATALUNYA

Permetin-me donar l'enhonorabona per l'elaboració del Llibre blanc de la cultura a la Sra. Sílvia Riva, ministra que n'ha tingut la iniciativa, i al cap de Govern d'Andorra. De ben segur que, a més d'una reflexió participada, engrescadora i de moltes veus, serà una eina imprescindible per encaminar la cultura del país els anys vinents. El moment de posar-se a reflexionar sobre la cultura és ben adequat i oportú, després que va arribar la COVID-19 i va canviar els nostres dies. Vull expressar el meu agraïment per haver estat convidada a participar en aquesta obra coral.

Tal com s'assenyala en la Declaració de Friburg de l'any 2007 (que estipula que "els drets culturals són expressió i exigència de la dignitat humana: es tenen drets pel fet d'existir com a persona") o en la Declaració de Davos del 2018, o en la Carta de Roma del 2020, la cultura és un dret universal i fonamental, com ho són també la salut i l'educació. La cultura acompanya les persones al llarg de tota la vida i permet, tal com va dictaminar el filòsof Immanuel Kant, que les persones puguem sortir de la nostra minoria d'edat i, per tant, tinguem una autonomia i una llibertat d'acció i d'elecció que de cap altra manera no podríem tenir.

La defensa a ultrança de la cultura com un dret inalienable de tots i cadascun dels ciutadans i ciutadanes ha de ser una tasca prioritària de qui governa. Això significa entendre que la cultura és un patrimoni imprescindible, que la cultura és l'eina de transformació més poderosa de totes, i que la cultura és i ha de ser un dels factors bàsics de cohesió social.

A la memòria em ve un pensament de l'assagista francès Michel de Montaigne: "Tota persona porta la forma sencera de la condició humana." Tots sabem que les virtuts que atesora una persona depenen del do natural, del talent – moltes vegades misteriosos i insondables – que cadascú pugui tenir. Però també sabem que aquestes virtuts individuals tan prodigioses només esclataran si es poden assentar en l'aprenentatge llegat pels que ens han precedit, perquè, tal com diu un vell proverbi, "allò que un arbre té de florit li ve d'allò que té enterrat". Les flors i els fruits, és clar, existeixen gràcies a les arrels. I per això mateix també sabem que les nostres potències individuals només es desplegaran si hi ha una societat i unes institucions que estimen, cultiven, fomenten i valoren el coneixement. És així que m'agrada concebre el diàleg, tan entrelligat, que s'estableix entre persona, societat i institucions.

Per això és tan valuós el treball conjunt que té com a objectiu aquest Llibre blanc de la cultura. Ha estat i és primordial que els diferents actors que intervenen en l'àmbit cultural puguin reflexionar conjuntament per aconseguir una fotografia clara de la realitat d'avui i l'horitzó vers on es dirigeix la cultura. Els resultats han de servir com a punt de partida per assumir el nou model cultural al qual ens aboca l'impacte de la pandèmia. El procés per arribar-hi ja haurà constituït aquest diàleg entre persona, societat i institucions, ja ens haurà fet créixer. I és que considero que algunes de les línies mestres de la gestió de les administracions públiques competents en matèria de cultura comporten impulsar un model cultural marcat per la participació i per la convicció activa que la cultura depèn de tothom; comporten promoure una cultura

relacionada umbilicalment amb la gent i amb les entitats que configuren el tram cultural del territori.

A més de ser fonament social, la cultura és motiu d'orgull de la ciutadania, és un sector essencial per a l'economia d'un país, és un potent vector d'atractiu per als territoris. Tot això s'ha posat en risc amb l'arribada de la COVID-19. Perquè, si hi ha un aspecte basal de la cultura que s'ha vist afectat per la pandèmia, aquest és la posada en pràctica de la sociabilitat que representa la cultura.

El confinament, més estricte o més flexible, que patim d'ençà del març del 2020 ha impedit dur a terme gran part de l'activitat cultural com l'havíem practicada fins ara, perquè ha imposat la distància social. Al mateix temps, però, ha ajudat a la creativitat i a la renovació. Dolorosament, la cultura va veure anul·lades totes les activitats presencials i es va traslladar a la virtualitat de les xarxes. De manera que la cultura ha omplert les nostres vides, ens ha ajudat a salvar les ments del llarg confinament. A través de les xarxes es van dur a terme iniciatives corals; des de l'aïllament de les cases, es van crear activitats diverses, es va fer art en confinament, vam poder fer visites a museus i a edificis patrimonials i assistir a concerts, col·lectius o individuals, conferències i tallers diversos; tot en directe i en reproducció en línia (*streaming*) o enregistrat. I ho continuem fent.

La crisi sanitària ha demostrat que les expressions culturals són vitals per acompanyar el patiment comunitari en moments d'angoixa, introspecció i distanciament social. S'ha de reforçar aquesta idea: professionals, amateurs i audiències han de poder compartir, des de la seva experiència i sensibilitat, expressions i vivències culturals enriquidores per a tothom. Això suposa repensar els paràmetres habituals d'avaluar les polítiques culturals: s'ha de buscar l'excel·lència artística i, a més, deixar que professionals compromesos amb aquesta dimensió social desenvolupin amb el màxim d'interacció ciutadana els seus projectes. S'ha de poder crear, produir i compartir cultura, i també poder-ne viure. Per això

la combinació del mecenatge públic i privat és del tot convenient. Ens cal construir un present conscient per tenir un futur millor. La cultura és consciència, coneixement, salvació.

Perseverem a ajudar la cultura de base, la xarxa que permet que la cultura arribi a tot arreu, que sigui un element motor i que defineixi el nostre poble i el nostre país. Per continuar generant cultura cal treballar des de la base, creant públic, afició, vocació; cal adaptar les polítiques culturals al gresol de formes de vida que configuren el magma social d'un país. I cal fer una aposta ferma pel coneixement, pel talent, per la formació, tenint una xarxa i una escola que permeti a aquells que destaquin arribar a l'excel·lència. La cultura ha de poder ser més justa, solidària, inclusiva, democràtica, accessible i sostenible. La cultura produeix bons efectes sobre la salut i l'entorn. I crea ciutadania crítica. La cultura ha de poder formar part activa de les nostres vides des de l'inici. Per això cultura i educació han d'anar estretament lligades. Fomentar la lectura i la creativitat, incentivar el gaudi de la cultura entre els infants resulta, així, una tasca imprescindible i primordial. Treballar per posar fi a les desigualtats, per no perdre els drets i les llibertats fonamentals, per cultivar el sentit de l'emotivitat i la vida, per posar noves bases per a la mobilitat mundial, per la socialització, per incentivar el públic de les plataformes tecnològiques de manera que tothom hi surti guanyant, vetllant per una perspectiva econòmica de la virtualitat. La cultura i les arts són un sector estratègic i una font fonamental de comunicació amb el món, ara sobretot a través de la xarxa. Potser aviat podrem recuperar els carrers, l'espai públic, els cossos com a territoris emocionals i culturals. Ara per ara, anem repensant les prioritats. Vetllar pel patrimoni cultural, humà i natural és una tasca indefugible en aquesta nova era que ha de combinar la virtualitat amb la presencialitat.

INTRODUCCIÓ

MÒNICA GERONÈS I ROVIRA

Andorra és un petit país, singular, complex i canviant. Viu, com la resta de països, uns processos d'evolució condicionats pels fenòmens associats a la globalització, els canvis econòmics, socials i, ara també, sanitaris, i els problemes mediamientals. En els darrers anys, les tecnologies de la informació i la comunicació han donat lloc a transformacions importants en contextos, fins ara, relativament estables i previsibles. La dimensió de tots aquests canvis origina noves necessitats i nous reptes que cal abordar globalment, i la cultura no és aliena a tot plegat. La cultura, que és una de les dimensions del desenvolupament, també canvia; és un element viu que evoluciona dia a dia i, per saber cap on ha de moure's, és necessari que les administracions públiques impulsin processos generals de reflexió que permetin definir conjuntament nous horitzons i noves estratègies.

La Unesco defineix la cultura com el conjunt de característiques distintives, espirituals i materials, intel·lectuals i afectives que caracteritzen una societat o un grup social. Inclou, a més de les arts i les lletres, les formes de vida, els drets fonamentals de l'ésser humà, els sistemes de valors, les tradicions i les creences. Un ampli món canviant d'experiències i realitats que superen el marc de l'espectacle i configuren un marc de relacions que ens defineixen i diferencien en un món cada vegada més global.

Sabem, doncs, que la cultura desenvolupa un paper cabdal en la construcció d'una societat. A través de la cultura, construïm la nostra identitat i preservem allò que ens defineix, allò que ens ha fet créixer i ser com som. La cultura ens regala benestar i contribueix a la formació de la societat, a alimentar la nostra curiositat; ens porta a emprendre, a descobrir, a innovar i ens fa evolucionar individualment i col·lectiva. A través de la cultura, descobrim nous mons i noves realitats. La cultura és un element clau de cohesió social. Per això és tan important que tingui un paper rellevant i transversal en les agendes polítiques, i que la intervenció pública estableixi com a condició indispensable processos de debat i de participació per a la definició, l'execució i l'avaluació de les polítiques culturals.

El Llibre blanc de la cultura d'Andorra que teniu a les mans dibuixa un horitzó, és un punt d'inflexió en l'esdevenir de la cultura del país, el full de ruta cultural per als propers anys. Incorpora totes les dimensions, des de la llengua i el patrimoni històric, cultural i natural, fins a la creativitat artística més innovadora i actual. És un reflex d'una nova manera de valorar la cultura concebuda com a dret ciutadà i com a recurs social i econòmic.

No pretén ser un document de recerca acadèmica, sinó una aproximació tècnica al món de la cultura, que s'hi endinsa per dibuixar un estat de la qüestió i un horitzó a curt i mitjà termini. Hem procurat conjugar tothora la diversitat d'agents, experiències i opinions amb l'objectivitat i el rigor; és un document que té una clara voluntat de relatar un procés complex, en una realitat de pandèmia, de forma divulgativa i entenedora per a tota la ciutadania.

Vol ser una mirada profunda i global de la realitat cultural andorrana que va molt més enllà de visions individualistes o sectorials. La diversitat de persones vinculades amb el món de la cultura que s'hi han implicat (agents culturals i socials, gestors culturals públics i privats, responsables i tècnics polítics, artistes, creatius i empreses, a més de la ciutadania) n'ha garantit el debat, un enfocament general, una perspectiva àmplia i uns resultats que han inspirat els reptes i les prioritats estratègiques que s'anuncien en els darrers capítols.

L'objectiu final d'aquesta anàlisi, després de molts mesos de feina, és posar a disposició de tothom una eina útil, pràctica, inspiradora i estructurada que ha de permetre gestionar la cultura en el moment actual, projectar-la cap al futur, definir les vies per arribar-hi, a més de millorar la qualitat de vida de la ciutadania, estimular l'activitat econòmica del país i aportar valor afegit al turisme. És l'avantsala del futur pla estratègic i estableix les bases per situar la cultura andorrana en el camí de l'excel·lència.

A partir d'aquest Llibre blanc, la nova estratègia cultural ha de permetre generar noves dinàmiques basades en una gestió integral, transversal i participada de la cultura. Les propostes que s'hi presenten volen superar un model de treball compartimentat i trencar amb les lògiques existents per aconseguir implicar tots els agents en la definició d'unes polítiques culturals de qualitat, estables, igualitàries, que promoguin el respecte per la llengua, el patrimoni històric, natural i cultural, fomentin totes les manifestacions artístiques i culturals, reforcin el teixit cultural andorrà i millorin els nivells educatius i culturals de la societat.

Finalment, aquesta aposta ha de servir també per millorar la producció i la difusió de la cultura. Cal donar-ho tot per excel·lir, posar tot el coneixement, totes les sinèrgies disponibles i tots els recursos necessaris per facilitar les condicions que garanteixin la innovació i la qualitat de les produccions i els projectes culturals andorrans.

En un moment en què les societats clamen per innovar en els seus models d'organització social, en els seus marcs econòmics, polítics i mediambientals, reforçar la cultura i la creativitat és més important que mai: si la innovació és creativitat aplicada que genera valor, és imprescindible donar-li territorialment la rellevància que es mereix, i el Llibre blanc de la cultura n'ha estat un primer pas.

Aprofitem les darreres línies d'aquesta introducció per agrair a totes les persones que han participat en l'elaboració del Llibre blanc de la cultura la seva col·laboració, les seves aportacions, el seu interès, el seu compromís i la seva paciència en un context imprevist de pandèmia per la irrupció de la Covid-19, que no ens ho ha posat gens fàcil, alhora que ha evidenciat més que mai el valor i el sentit de la cultura.

Bloc 1

CONTEXT

“ Amagada a les valls i les muntanyes, als carrers o dins els museus, la història, l’art i la cultura andorrana són presents arreu i ho impregnen tot. ”

ANDORRA TURISME

capítol 2:

DESCRIPCIÓ DEL CONTEXT

POLÍTICA I TERRITORI

El Principat d'Andorra se situa al sud-oest d'Europa, a la serralada dels Pirineus i entre dos estats de la Unió europea, Espanya i França. Al nord, limita amb França en un total de 56,6 quilòmetres, que corresponen als departaments de la regió d'Occitània dels Pirineus Orientals i de l'Arieja. Al sud, limita amb Espanya en un total de 63,7 quilòmetres de frontera, amb la província catalana de Lleida, concretament amb les comarques de la Cerdanya, l'Alt Urgell i el Pallars Sobirà. La superfície del Principat és de 468 quilòmetres quadrats i l'altitud mitjana és de 1.996 metres. El punt de més altitud és el pic de Comapedrosa, amb 2.942 metres, i el més baix és la desembocadura del riu Runer amb el riu Gran Valira, amb 840 metres.

El Principat se situa majoritàriament a la vessant mediterrània del Pirineu Oriental. El riu Valira d'Orient, que neix al circ dels Pessons, s'ajunta a Escaldes-Engordany amb el Valira del Nord, que neix a l'estany de Més Amunt de Tristaina; a partir d'aquest lloc formen un nou riu, anomenat Gran Valira, que rep les aigües del riu Runer a la frontera amb Espanya i s'ajunta al Segre al terme de la Seu d'Urgell. Aquest altre riu és

tributari de l'Ebre, que desemboca al mar Mediterrani. El riu Arieja, que neix a l'estany de les Abelles, i que marca el límit amb França, és tributari de la Garona, que desemboca a l'oceà Atlàntic a Bordeus.

Andorra té un total de 76.177 habitants i una densitat de població de 163 habitants per quilòmetre quadrat. La seva capital és Andorra la Vella i es divideix territorialment i administrativament en set parròquies: Canillo, Encamp, Ordino, la Massana, Andorra la Vella, Sant Julià de Lòria i Escaldes-Engordany.

El Principat disposa de dos punts fronterers per carretera amb els dos estats veïns. La carretera nacional 20, que connecta França amb la població encampadana del Pas de la Casa, i la nacional 145, que connecta Espanya amb el punt fronterer del riu Runer, a la parròquia de Sant Julià de Lòria. La ciutat de Barcelona es troba a 197 quilòmetres d'Andorra per carretera, Lleida a 150, Tolosa a 185 i Perpinyà a 170. La capital d'Espanya, Madrid, es troba a 613 quilòmetres i la de França, París, a 861.

L'estació de ferrocarril més propera és la de l'Ospitalet, al departament francès de l'Arieja, a 12,8 quilòmetres del punt fronterer del Pas de la Casa. L'estació de la Tor de Querol-Enveig, al departament dels Pirineus Orientals, es troba a 30,2 quilòmetres del punt fronterer esmentat, i la de Puigcerdà, a la comarca de la

Cerdanya, a 33,9 quilòmetres. Els aeroports més propers són el d'Andorra-la Seu d'Urgell, a 17,1 quilòmetres de la frontera hispanoandorrana, el de Lleida, a 151, i el de Barcelona, a 193. L'aeroport de Tolosa es troba a 167 quilòmetres de la frontera francoandorrana, al Pas de la Casa.

Climatologia i paisatge

Andorra té un clima mediterrani de muntanya amb una clara tendència subcontinental. El sector septentrional de més altitud, que limita i pot formar part del vessant atlàntic de la serralada, rep una forta influència del clima oceànic de latituds mitjanes. El clima andorrà es caracteritza per una pluviometria que no segueix el patró clàssic del mediterrani, amb les pluges compreses entre els mesos de setembre i maig, i concentra els màxims de precipitacions cap al final de la primavera i durant els mesos d'estiu. El període més sec correspon a l'hivern, amb unes precipitacions en forma de neu que assegurin una capa nival amb un bon estat i gruix. El territori es beneficia d'una bona insolació de més de 2.000 hores l'any.

Un 40,29% de la superfície d'Andorra està ocupada per boscos de diversos tipus que es distribueixen en diversos estatges en les vessants solanes i obagues de les muntanyes. En les àrees no edificades properes al riu i sota els recs hi trobem

arbres i boscos caducifolis de ribera. L'alzina carrasca i els matollars abunden en les solanes més meridionals. En els diversos estatges de vegetació hi trobem boscos de roure martinenc, pi roig, pi negre i avet. A partir dels 2.000 metres abunden els prats alpins.

Organització política: Copríncipat parlamentari, govern, estatment judicial i els comuns

La Constitució d'Andorra, aprovada i ratificada en un referèndum l'any 1993, estableix que el sistema polític del país és un copríncipat parlamentari. Els caps d'Estat són, de manera conjunta i indivisa, el copríncep episcopal, que és el bisbe d'Urgell, l'Excel·lentíssim Senyor Joan Enric Vives i Sicília, i el copríncep francès, que és el president de la República Francesa, l'Excel·lentíssim Senyor Emmanuel Macron. El Principat forma part, des del 1993, de l'Organització Mundial de les Nacions Unides i n'és el membre número 186.

L'assemblea legislativa, el Consell General, té els seus orígens en l'antic Consell de la Terra (1419). El componen un total de 28 consellers generals que s'elegeixen per sufragi universal per un període de quatre anys, la meitat per circumscripció nacional i l'altra meitat per una circumscripció parroquial de cadascuna

de les set parròquies. Els electors de cada parròquia escullen en la seva circumscripció dos consellers que formen part d'una sola candidatura. La Sindicatura, que és l'òrgan rector de la cambra, està constituïda per les figures del síndic general, el subsíndic i dos secretaries de Sindicatura. En l'actualitat, quatre conselleres generals conformen la Sindicatura: les Molt Il·lustres Senyores Roser Suñé Pascuet, com a síndica general, Meritxell Palmijtjavila Naudí, com a subsíndica general, i Sílvia Ferrer Ghiringhelli i Susanna Vela Palomares com a secretaries de sindicatura.

El Govern ostenta el poder executiu de l'Estat. El componen el cap de Govern, que el presideix, i els ministres. El cap de Govern és elegit pel Consell General i nomenat pels coprínceps. Els ministres són nomenats pel cap de Govern. El seu mandat és de quatre anys. L'actual cap de Govern és el Molt Il·lustre Senyor Xavier Espot i Zamora.

Els comuns són els òrgans de representació i administració de les parròquies. Són corporacions públiques, de caràcter territorial, amb personalitat jurídica i potestat normativa local. Estan presidits pels cònsols majors i menors i els seus membres, els consellers de comú, i s'elegeixen democràticament per sufragi universal. Les seves competències estan definides a la Constitució.

La justícia s'estructura en una organització única. La potestat jurisdiccional és exercida pels batlles, el Tribunal de Batlles, el Tribunal de Corts i el Tribunal Superior de Justícia d'Andorra, així com pels presidents respectius d'aquests tribunals.

El Consell Superior de la Justícia és l'òrgan de representació, govern i administració de l'organització judicial. Vetlla per la independència i el bon funcionament de la justícia. El componen cinc membres. Cada copríncep en designa un, el síndic general un altre, el cap de Govern un altre, i els magistrats i batlles un altre. El síndic general en designa el president.

El Ministeri Fiscal vetlla per la defensa i l'aplicació de l'ordre jurídic, així com per la independència dels tribunals. També promou davant de la justícia la salvaguarda dels drets dels ciutadans i la defensa de l'interès general. El Consell Superior de la Justícia, a proposta del Govern, nomena els seus membres per un període de sis anys.

El Tribunal Constitucional té cura de la interpretació de la Constitució i les seves sentències vinculen els poders públics i particulars. El componen quatre magistrats, cada copríncep en designa un i el Consell General en designa dos. El seu mandat és de vuit anys i no és renovable en períodes consecutius.

Estructura i evolució de la població.

Andorra té, el 2019, una població estimada de 77.543 habitants, dels quals 37.749 són andorrans (48,68%) i 39.794 són estrangers (51,32%).

Per ordre de quantitat, la població estrangera es distribueix en 19.231 espanyols (24,80%), 9.212 portuguesos (11,88%), 3.391 francesos (4,37%), 900 argentins (1,16%), i 712 britànics (0,92%), entre d'altres. La distribució d'homes, 39.472 (50,90%), és lleugerament superior a la de dones, 38.071 (49,10%). La taxa de natalitat és de 6,95 nascuts per cada mil habitants i la de mortalitat de 3,88 morts per cada mil habitants. La taxa de fecunditat era el 2018 d'1,03 fills per dona. La proporció de població jove (fins als 14 anys) és el 13,54% del total i la de més de 65 anys el 13,95%. L'edat mitjana de la població és de 41,28 anys. La taxa de creixement anual per cada mil habitants és de 3,07. Com a resum, les taxes de natalitat i de fecunditat d'Andorra són lleugerament inferiors a les mitjanes de la Unió Europea. En canvi la de mortalitat és força inferior perquè molts ciutadans retornen als seus països d'origen quan s'han jubilat. La població de joves del país (fins als 14 anys) i la de jubilats (de més de 65 anys) són també inferiors. La de jubilats s'explicaria per la mateixa causa que en la taxa de mortalitat. El creixement de

la població prové bàsicament dels fluxos migratoris en edat laboral.

L'evolució de la població està lligada als processos econòmics. El seu volum i la seva estructura han canviat a mesura que ho ha fet l'economia. La tendència en les primeres dècades del segle XX era l'emigració en una economia basada en l'agricultura i la ramaderia tradicionals. La construcció de la central de Forces Hidroelèctriques d'Andorra SA, entre el 1929 i el 1933, va comportar la construcció de carreteres, l'electrificació del territori, i va ajudar a invertir els signes migratoris.

A partir del 1960 es va accelerar el creixement demogràfic amb un augment de la immigració com a conseqüència de l'expansió del comerç vinculat a les compres i del turisme, incrementat amb l'obertura de les estacions d'esquí. El creixement d'aquest sector va venir també acompanyada d'una demanda de mà d'obra en la construcció i les finances. En el darrer segle, la població d'Andorra, en el període comprès entre el 1947 i el 2007, es va multiplicar per 15 i va passar dels 5.385 habitants als 83.137 habitants.

El país va concentrar un número creixent de població estrangera que, a partir dels anys seixanta, va superar la població nacional. Andorra va augmentar fortament la població per la immigració massiva i selectiva provinent majoritària-

ment d'Espanya que va acabar configurant una nova estructura demogràfica. La població de nacionalitat andorrana va començar a recuperar-se a partir dels anys noranta com a conseqüència de les nacionalitzacions dels fills dels residents i de la Llei de nacionalitat sorgida de la Constitució del 1993. La població de nacionalitat andorrana va constituir el 2005 el primer grup nacional de residents d'Andorra, amb el 35,97% del total, encara que la proporció d'estrangers representava el 64%.

A diferència de períodes anteriors, la població d'Andorra presenta una estructura més plurinacional, amb la preponderància dins de la població resident estrangera de la de nacionalitat espanyola, seguida de la portuguesa i la francesa, i amb una quantitat de residents d'altres nacionalitats cada cop més important, com és el cas de la població d'origen argentí.

A diferència de períodes anteriors, la població d'Andorra presenta una estructura més plurinacional, amb la preponderància dins de la població resident estrangera de la nacionalitat espanyola, seguida de la portuguesa i francesa, i amb un seguit de residents d'altres nacionalitats cada cop més important, com és el cas de la població d'origen argentí.

Activitat econòmica i ocupació

A partir de la segona meitat del segle XX, l'economia andorrana va passar paulatinament d'una economia basada en el sector primari, concretament agrícola i ramadera, al sector terciari, amb un comerç dedicat al turisme de compres, hotels i estacions d'esquí. El canvi del model econòmic va comportar, també, una major incidència de la construcció i de les finances.

El producte interior brut (PIB) d'Andorra se situa el 2018, en termes nominals, en 2.742 milions d'euros, un 1,6% respecte del PIB del 2017. Andorra té, el 2018, un total de 8.774 empreses, que ocupen un total de 38.848 persones. El sector dels serveis, que engloba el turisme, el comerç i les finances, té un pes molt elevat en el teixit empresarial del país, un 86,7% de les empreses i un 87,5% dels assalariats el 2018, superior a totes les economies europees desenvolupades.

L'agricultura ha estat tradicionalment vinculada a la producció de tabac i la ramaderia. El canvi de model econòmic va provocar que la seva presència fos menor. En els darrers anys han sorgit un seguit d'iniciatives per diversificar el sector amb la reintroducció del conreu de la trumfa i de la vinya. Entre aquests productes de qualitat i valor d'origen andorrà, hi trobem també la carn de vedella i de pollí. El valor afegit brut (VAB) del sector el 2018 és un 0,4%. L'any 2018 es comp-

tabilitzen un total de 226 empreses en aquest sector, que representen un 2,6% del teixit empresarial del país, amb un total de només 164 treballadors. El 95,6% d'aquestes empreses tenen cinc treballadors o menys. Com es pot comprovar, es tracta d'un sector format per petites empreses que es correspondrien majoritàriament amb les explotacions familiars. El sector agrícola i ramader té una importància cabdal en el manteniment del paisatge i del patrimoni cultural.

El sector industrial està orientat majoritàriament al subministrament del mercat intern. En els darrers anys ha aparegut una indústria d'alt valor afegit i de vocació internacional. La tradicional indústria del tabac representa un 15,2% dels assalariats del sector. El Principat compta amb vuit empreses de producció i distribució d'energia elèctrica, gas i aigua. El sector té un pes força reduït: l'any 2018 comptava amb 309 empreses, un 3,5% de total, i un total de 1.616 assalariats. El 69,5% d'aquestes empreses tenen cinc treballadors o menys. El VAB del sector el 2018 és del -0,7%.

El sector de la construcció es relaciona amb la puixança del sector turístic i comercial, amb la demanda d'habitatge i l'oferta d'habitatge de luxe. Com a conseqüència de la crisi immobiliària del 2008 va perdre pes en el conjunt de l'economia del Principat. La construcció representa el 2006 el 12,6% del VAB d'Andorra, mentre que el 2018, el 7,2%, amb

632 empreses i 3.063 assalariats. El 69,8% de les empreses tenen cinc assalariats o menys, i només un 4,8% concentren una plantilla superior als 25 treballadors.

L'economia del Principat està basada en les activitats del sector serveis, que concentra el 2018 el 86,7% de les empreses i el 87,5% dels assalariats. Concretament, el comerç engloba el 26,0% dels assalariats i el 24,4% de les empreses; les immobiliàries, un 16,0% dels assalariats i l'11,1% de les empreses, i l'hoteleria, el 15,0% dels assalariats i l'11,1% de les empreses. El conjunt d'aquest sector representa un 88,3% del VAB de l'economia d'Andorra. En concret, el grup format pel comerç, l'hostaleria, el transport, la informació i les comunicacions presenta el 2018 un VAB del 3,6%. El del grup format per finances, immobiliàries, professionals i tècnics, presenta en el mateix any un VAB de l'1,1%. El del grup de serveis presenta un VAB del 2,1%. Aquesta evolució positiva s'explica per l'increment del turisme i el consum dels visitants.

Més de vuit milions de turistes van visitar Andorra durant l'any 2018. La gran majoria, un 63,5%, eren visitants que no van pernoctar; la resta, el 36,5%, es van hostatjar en els 239 allotjaments oberts (hotels, hostals, hotels apartament, apartaments turístics), que sumen un total de 33.613 llits. El turisme de neu se centra en els tres dominis de Grandvalira, Vallnord i Naturlàndia, que comptabilitzen un total de 318 quilòmetres de pistes. Els dos

primers, els que acullen més gent, són d'esquí alpí i tenen la concentració més gran de remuntadors mecànics del món, amb una capacitat de 160.000 persones per hora. Gran Valira és el domini esquiable més gran del Pirineu. Naturlàndia, per a un públic més minoritari, és un domini especialitzat en la pràctica de l'esquí nòrdic i de les excursions amb raquetes. En la temporada d'hivern, el turisme de compres complementa les esquides, com també ho fan les activitats termolúdiques, amb Caldea, que aprofita l'aigua de les surgències sulfuroses d'Escaldes. Una altra oferta estacional, en temporada d'estiu, és la del turisme d'esport i de natura, amb excursions i travesses per les muntanyes del país i estades a la seva xarxa de refugis.

El comerç concentra, el 2018, més de 1.400 establiments, ubicats majoritàriament a Andorra la Vella i Escaldes-Engordany. El comerç del Pas de la Casa se centra en el client provinent del sud de França. Al sud de Sant Julià de Lòria es concentren una sèrie de grans superfícies centrades, bàsicament, en el client espanyol. En el comerç del país destaquen els articles de joieria, perfumeria, confecció, equipament per a la llar, esports i electrònica. El comerç concentra, el 2018, el 21,3% de les empreses del Principat i el 22,8% dels assalariats. La seva estructura es caracteritza pel predomini de la petita empresa, un 79,05% amb cinc treballadors o menys, i només un 2,9% amb una plantilla superior als 25 assalariats, que

majoritàriament es correspondrien amb les grans superfícies.

El sector de les finances és un dels motors principals de l'economia. La plaça financera d'Andorra és reconeguda internacionalment. El 2018, el sector compta amb cinc grups bancaris, set entitats financeres de gestió d'inversió, onze d'inversió, de les quals sis són assessors financers, i 27 companyies d'assegurances. El sector financer andorrà s'ha emmotllat als canvis reguladors en la normativa internacional en matèria de transparència fiscal i de lluita contra el blanqueig de capitals i en l'acord monetari en matèria de regulació bancària i financera. La banca del Principat gestiona el 2018 un total de 9.529,7 milions d'euros en dipòsits, una cartera de crèdits de 5.911,1 milions d'euros i uns recursos de 44.925 milions d'euros. Un total de 2.618 assalariats treballen al sector bancari el 2018.

MARC NORMATIU DE REFERÈNCIA

Fent un repàs sintètic del marc legal de referència emprem un breu recorregut normatiu. La Constitució del Principat d'Andorra, vigent des del 4 de maig de 1993, recull en el títol II, dedicat als drets i les llibertats, i concretament l'article 34,

que l'Estat ha de garantir la conservació, la promoció i la difusió del patrimoni històric, cultural i artístic d'Andorra. L'article 80 estableix que els comuns tenen, dins el marc de la seva autonomia administrativa i financera, competències en matèria de cultura, esports i activitats socials, delimitades mitjançant una llei qualificada.

La Llei qualificada de delimitació de competències dels comuns, del 4 de novembre de 1993, fa efectiva la previsió de l'article 80 de la Constitució. L'apartat 12 de l'article 4 d'aquest text legal fixa com a competència dels comuns l'organització i la promoció d'activitats socials, culturals, esportives i d'educació física no escolar i de les festes tradicionals.

La Llei 19/2017, del 20 d'octubre, va modificar la Llei qualificada de competències dels comuns, del 4 de novembre de 1993, i en l'exposició de motius es proclama que un dels objectius és donar una redacció més precisa a determinats preceptes que havien generat dubtes o problemes d'interpretació, o que en podien plantejar en el futur. Pel que fa a les activitats culturals, socials, turístiques, esportives i de lleure, l'apartat 13 de l'article 4 del text vigent actualment, perfila les competències de l'administració comunal.

Aquesta Llei introdueix una novetat com és un règim nou en relació amb l'adquisició de sòl per als projectes d'interès nacional i els plans sectorials, i dona la possibilitat que el Govern executi deter-

minats projectes quan l'informe comunal, que malgrat ser preceptiu, hi sigui contrari. L'article 6 recull que no es tracta d'una regla general, sinó que s'aplica únicament als projectes que s'han considerat relacionats de forma més directa i objectiva amb l'interès nacional, i que s'enumeren a la disposició addicional de la mateixa Llei. Es tracta de projectes i plans quan el seu objecte tingui a veure, entre d'altres, amb equipaments culturals (museus, sales d'exposicions, biblioteques, arxius, centres culturals, teatres, auditoris, i d'altres amb el mateix objecte) i equipaments multifuncionals. En l'apartat 7 del mateix article 4, la Llei preveu que el Govern, amb aquestes mateixes finalitats, pugui disposar de sòl comunal en les mateixes condicions que el sòl provinent d'una cessió urbanística obligatòria i gratuïta. Per acabar, l'apartat 8 preveu que, juntament amb els parcs nacionals, que són de competència del Govern, podran coexistir altres parcs d'àmbit parroquial, sobre els quals el comú respectiu tindrà totes les competències.

En el marc legal d'Andorra, la preservació del patrimoni cultural té una presència destacada. Les ordinacions del 13 de juliol de 1964, del 4 de juny de 1970 i del 5 de juliol de 1988, i la Llei de protecció del patrimoni cultural-natural, del 9 de novembre de 1983, van contribuir a la conservació dels béns culturals. Tanmateix, l'aprovació de la Constitució l'any 1993 va conduir, entre altres mesures, a la promulgació de la Llei 9/2003, del 12

de juny, del patrimoni cultural d'Andorra. Amb la Llei 9/2003, van quedar derogades l'Ordinació II, del 13 de juliol de 1964, l'Ordinació I, apartat 2n, del 4 de juny de 1970, i l'Ordinació del 5 de juliol de 1988, així com totes les disposicions legals d'un rang igual o inferior, vigents abans de l'entrada en vigor d'aquesta Llei, que la contradiguessin o s'hi oposessin. A més a més, es va derogar l'article 2 de la Llei del 9 de novembre de 1983, de protecció del patrimoni cultural-natural d'Andorra. La resta dels articles de la Llei esmentada es mantenen en vigor amb aplicació exclusiva als béns integrants del patrimoni natural.

La nova Llei estableix un concepte ampli de patrimoni cultural i regula el deure de les administracions públiques i de la societat de tutelar-lo. També fixa un règim general de protecció de béns integrants del patrimoni i el seu entorn, i uns règims específics per a determinades classes de béns. Regula, també, el Consell Assessor del Patrimoni, les normes sobre projecció exterior, l'Arxiu Nacional, la Biblioteca Nacional, les mesures de foment en la preservació i l'accés del patrimoni cultural i la difusió del seu coneixement.

La Llei 15/2014, del 24 de juliol, va modificar la 9/2003 establint criteris per delimitar els entorns de protecció dels béns d'interès cultural.

La Constitució andorrana disposa, en l'apartat primer de l'article 2, que la llengua oficial de l'Estat és el català i,

per fer efectiu aquest mandat, el 16 de desembre de 1999 es va aprovar la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial. Aquest text normatiu declara que la llengua catalana és un element identitari i també fonamental de la cultura andorrana, que, com la resta del patrimoni, mereix la màxima protecció dels poders públics, i que aquesta Llei és necessària per preservar-ne l'ús en tots els àmbits.

L'article 5 de la Llei fonamental d'Andorra estableix que la Declaració universal dels drets humans és vigent a Andorra i, per tant, també ho és el que disposen els articles 22 i 27 de la mateixa declaració. L'article 22 de la Constitució afirma que tota persona, com a membre de la societat, té dret a la seguretat social i a obtenir, mitjançant l'esforç nacional i la cooperació internacional, segons l'organització i els recursos de cada país, la satisfacció dels drets econòmics, socials i culturals indispensables per a la seva dignitat i el lliure desenvolupament de la seva personalitat. Finalment, l'article 27 de la Constitució estableix que tota persona té dret a participar lliurement en la vida cultural de la comunitat, a gaudir de les arts i a participar i beneficiar-se del progrés científic. Disposa, també, que tota persona té dret a la protecció dels interessos morals i materials derivats de les produccions científiques, literàries o artístiques de què sigui autora.

Els tractats i els acords internacionals s'integren a l'ordenament jurídic andorrà a partir que es publiquen en el Butlletí

Oficial del Principat d'Andorra, i no poden ser modificats o derogats per les lleis (apartat 4 de l'article 3 de la Constitució). Hi ha nombrosos compromisos internacionals en matèria de cultura que formen part del marc normatiu andorrà, entre els quals figuren: la Declaració universal de la Unesco sobre la diversitat cultural, la Convenció cultural europea, el Conveni europeu per a la protecció del patrimoni arqueològic, el Conveni per a la salvaguarda del patrimoni arquitectònic d'Europa, el Tractat de l'Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual sobre els drets d'autor, etc.

Des de l'any 1994 Andorra forma part, com a estat adherit, a l'Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual i, amb la intenció d'atorgar una protecció als autors, als artistes intèrprets o executants, a les entitats d'emissió, als productors i al públic consumidor, va aprovar la Llei sobre drets d'autor i drets veïns el 10 de juny de 1999.

LA LLENGUA COM A VALOR PATRIMONIAL

El català és la llengua oficial d'Andorra, d'acord amb l'article 2.1 de la Constitució. L'ús i el coneixement del català, així com els drets i els deures lingüístics de la població, estan regulats per la Llei d'ordenació de l'ús la llengua oficial i la normativa que la desenvolupa, i també

hi fan referència altres textos legals referents a temes tan diversos com l'educació, el dret, el medi ambient, el sistema financer, la televisió i la radiodifusió, la immigració, la nacionalitat o l'exercici de professions titulades, entre d'altres.

La composició demogràfica i l'activitat socioeconòmica del país l'han dotat d'un caràcter tradicionalment plurilingüe, amb el català i el castellà com a llengües més parlades, seguides del portuguès i el francès. També hi ha una presència cada cop més important de població anglòfona i de parlants d'altres llengües (en l'última actualització de l'enquesta de coneixements i usos lingüístics, del 2018, es detecten l'italià, l'alemany, el romanès, l'àrab, el berber, el rus, l'iranià, el turc, el gaèlic escocès, el georgià, l'eslovac, el serbi, el persa i l'holandès). Tot i que, segons l'estudi esmentat, el català és la llengua materna o inicial d'un 36% de la població adulta, un 46% d'aquesta mateixa població declara que la seva llengua pròpia és el català, i un 64,5% diu que és la seva llengua habitual.

La mitjana de les competències de comprensió, parla, lectura i escriptura del català de la població adulta (indicador de coneixement) és de 8 sobre 10, i la mitjana d'ús a casa, amb els amics i a la feina (indicador d'ús) és de 3,2 sobre una escala de 5, en què l'1 vol dir que no es parla gens i el 5 que es parla molt. L'indicador de coneixement del castellà de la població adulta és de 9,3, superior al del català, però l'indicador d'ús està lleu-

gerament per sota (3). Aquest estudi es fa cada quatre o cinc anys des de 1995 i mostra una evolució segons la qual el català ha perdut presència en l'atenció al públic, però es manté amb un indicador lleugerament superior al del 1995, després d'haver passat per diverses etapes de descens respecte a la primera enquesta, i d'experimentar un augment significatiu entre l'any 2009 i el 2014.

Històricament, des de la fi del segle XIX fins a finals del segle passat, tant el Consell General com els comuns s'havien pronunciat sovint mitjançant ordinations, decrets o altres disposicions relatives a àmbits diversos per afavorir l'ús de la llengua oficial. Eren regulacions sectorials però eficaces, i demostraven la implicació de diverses institucions en la protecció i la promoció de la identitat andorrana com a objectiu nacional.

Des que es va crear, l'any 1988, el Servei de Política Lingüística del Govern impulsa campanyes i estudis per fomentar l'ús del català i ofereix assessorament gratuït a la població (atenció de consultes i correcció de textos curts). També s'encarrega de corregir els textos del Govern, editar publicacions per a l'ensenyament i l'aprenentatge del català o per difondre consells de redacció de documents, i aplicar la Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial i el Reglament d'ús de la llengua oficial en organismes públics. L'Àrea de Llengua Catalana, que, juntament amb el Servei, integra el Departament de Política Lingüística, ofereix cursos de català

per a adults de tots els nivells i organitza els exàmens per obtenir els certificats oficials, d'acord amb el Marc europeu comú de referència per a les llengües. També ofereix formació individualitzada als cinc centres de català repartits per tot el territori. Totes aquestes actuacions es planifiquen a partir de les necessitats detectades amb els estudis de coneixements i usos lingüístics o mitjançant l'activitat continuada del Departament.

Actualment, el Departament de Política Lingüística té l'objectiu d'impulsar un projecte transversal per cercar una implicació institucional i social molt més àmplia per l'ús del català, tal com recomanen des de fa temps totes les veus coneixedores de la situació. En aquest sentit, el 2015, abans de tenir la darrera actualització de l'enquesta de coneixements i usos, però basant-se en dades de les tongades anteriors i en altres estudis sociolingüístics, Joan Sans apuntava que la bona valoració del plurilingüisme entre la població d'Andorra en termes identitaris contrastava amb la "situació de diglòssia evident en què predomina a bastament l'ús de dos llengües: el català en àmbits més aviat formals (Administració pública, banca, assegurances, atenció mèdica, botigues minoristes i lloc de treball) i el castellà, en els informals (serveis, lleure, amics)", i reivindicava un enfocament transversal i una aportació compartida de recursos econòmics i humans per preservar el patrimoni lingüístic.

UNA MIRADA HISTÒRICA A LA CULTURA ANDORRANA

Parlar de la gestió cultural al nostre país no és una tasca senzilla i, en tot cas, cal centrar-se en els models de governança que ha tingut el territori. Començarem la mirada històrica a partir de la primera modernització administrativa que fa el Consell General durant els mandats dels síndics Francesc Escuder i Julià Reig, i intensificarem la informació a partir dels Governos constitucionals. Cultura popular, identitat, llengua, patrimoni i acció cultural són els temes que tractarem.

L'article 34 de la Constitució andorrana preveu que l'Estat ha de garantir la conservació, la promoció i la difusió del patrimoni històric, cultural i artístic d'Andorra. Les administracions comunals no tenen capacitat normativa en aquest camp i, per consegüent, no poden dictar o derogar normes que el regulin.

En canvi, els comuns i, si volem, els quarts, sí que tenen competències en acció cultural i, de fet, tenen més tradició que el mateix Govern o que el sector privat (que s'ha implicat més durant els darrers 20 anys). Els comuns van iniciar les seves pràctiques amb les festes majors. Progressivament, els comuns van anar ampliant la seva acció cultural, sovint lligada al turisme i a una certa competència entre ells mateixos.

Si hem de sintetitzar d'alguna manera les polítiques culturals del segle XX, ho podem fer amb els punts següents:

- El patrimoni cultural és cosa de tots i de totes, però la normativa la fixa l'Estat.
- El patrimoni cultural, sigui moble o immoble, es queda en el seu lloc. Només una impossibilitat tècnica modifica aquesta opció. És una tria molt andorrana, que s'està implementant en altres països.
- La llengua oficial és la catalana i l'Estat fa un gran esforç perquè la totalitat de la ciutadania l'apregui i la practiqui, sense punicions. La llengua catalana forma part del patrimoni i la identitat nacionals.
- L'acció cultural es pot portar a terme des de qualsevol instància, pública o privada.
- Els museus també són patrimoni de tots i de totes, indistintament de qui en sigui la propietat.
- L'Estat dona ajuts a través de subvencions o d'altres tipus de suport per a l'organització de l'acció cultural o per al manteniment del patrimoni cultural que no sigui propi.
- Les associacions són una eina clau per al teixit cultural i tenen un paper molt important en l'acció cultural i en el desenvolupament de les festes tradicionals i les ofertes populars.
- El món de l'escena (dansa, teatre, música...) és un sector molt específic que necessita ser abordat de forma independent, i no només des del ministeri responsable de la cultura, sinó també des d'altres instàncies.

Antecedents

A l'Andorra de finals del segle XIX i principis del XX, trobem les primeres temptatives per documentar la història, les tradicions i els costums, que ens arriben de la mà d'historiadors, de juristes, de viatgers, d'excursionistes i de folkloristes estrangers. L'especificitat històrica andorrana, les seves institucions i els seus costums despertaven un gran interès.

Als anys cinquanta, Andorra va viure un moment d'efervescència en l'àmbit associatiu i cultural. L'any 1956 el país es va sotmetre a transformacions profundes i s'estava forjant un nou escenari intel·lectual i cultural. Són els anys que molts andorrans i andorranes residents a l'estranger, sobretot a Catalunya, retornen al país amb mirades noves en l'àmbit empresarial i cultural, i molts catalans i catalanes procedents del món intel·lectual i artístic hi van arribar cercant refugi i fugint de la dictadura franquista.

El canvi d'escenari en l'àmbit de la recerca històrica i l'activitat cultural el va marcar el primer curs internacional d'extensió cultural, organitzat pel Consell General, que va començar l'estiu de 1955 i que va continuar durant uns anys. El va iniciar el síndic Cairat, va tenir un gran èxit de públic i va garantir un augment important de la consciència identitària. Andorra es va convertir en un lloc de trobada per a molts intel·lectuals interessats en la història, la cultura i la llengua cata-

lana. Els Cursos internacionals d'extensió cultural van posar de relleu la necessitat d'aprofundir en l'estudi del país.

L'any 1960, el Consell General de les Valls d'Andorra va crear la Junta de Cultura, la primera institució encarregada de la gestió del patrimoni artístic que també va dur a terme activitats i accions diverses per a la promoció de la història i la llengua.

El 1960, Canturri va entrar a treballar a Casa de la Vall com a secretari de la Junta de Cultura; el 1963 es va traslladar al Departament de Qüestions Socials i va crear, primer, el Servei d'Arqueologia, i després, el Patrimoni Artístic d'Andorra. Van ser anys intensos d'intentar salvaguardar l'especificitat cultural davant d'un creixement poblacional i una modernització, que ja aleshores es percebien com a accelerats, i es va voler articular sobre la base del coneixement i l'educació. Cal recordar que ja en aquest moment els andorrans són minoria dins del seu propi país.

Lídia Armengol va ser l'altre element clau en aquest procés. L'any 1970 es va elaborar el primer programa d'andorranització

a les escoles, sobre el qual es va fonamentar l'ensenyament públic andorrà. Es va implantar progressivament l'obligatorietat del català i del programa sobre les institucions andorranes, tant a les escoles espanyoles com a les franceses. En realitat, no era un programa exclusivament d'institucions, sinó que s'hi impartia història, geografia física i humana, institucions i art.

L'any 1975, Lídia Armengol va crear l'Arxiu Nacional i la Biblioteca Nacional. L'any 1976 es posava en funcionament l'Institut d'Estudis Andorrans, amb l'objectiu de promoure la recerca històrica, la divulgació científica i la publicació de les fonts documentals. Es van impulsar també altres projectes clau, com ara la Universitat d'Estiu. Van ser uns anys intensos i fructífers d'institucionalització de la cultura que s'emmarquen en el procés de reformes de les institucions polítiques que va desembocar en el procés constituent i en l'aprovació de la Constitució del 14 de març de 1993, que va convertir Andorra en un estat independent, de dret i social.

Si entrem a les primeres accions normatives, el 1960 es va publicar un edicte "a fi de salvaguardar el patrimoni artístic i arqueològic". Hi havia una consciència política sobre la importància del patrimoni cultural, que aleshores s'orientava a la protecció del patrimoni material. El 1964 el Consell General va aprovar una nova ordenació que prohibia edificar al

voltant dels monuments declarats d'interès nacional. I el 1965 els consellers arribaven a l'acord de considerar patrimoni nacional totes les capelles i els monuments que hagin estat mantingudes pel Consell General. A poc a poc, es va anar vertebrant un corpus jurídic per protegir una part del patrimoni immoble del país. Eren normes tímides en un país que no era de dret, però va permetre protegir, en part, el patrimoni cultural.

El 23 de maig de 1972, el Consell General va adquirir la Casa Finca Guillem de Plandolit a Ordino. De fet, el Consell comprava una de les cases més representatives de la classe burgesa a Andorra a baix cost. Albert Pujal va tirar endavant la restauració del que després seria la Casa Museu d'Areny-Plandolit i on Pere Canturri va fer la museografia, que encara avui podem veure. El museu va obrir al públic el 1985. En aquells moments, la gestió de la cultura ja la portava el Govern.

Cap el 1981 es va crear l'Institut Andorrà d'Estudis Musicals. Es tracta d'un centre educatiu de música.

Per acabar amb aquesta fase preconstitucional, les polítiques internacionals van ser bàsicament inexistentes, i en destacaria la participació d'Antoni Morell a les Assemblees Generals de la Unesco com a oient.

La creació del govern i de la conselleria d'educació i cultura

L'any 1982 es va crear el primer Govern d'Andorra. Fins a la Constitució del 1993, no hi havia ministeris, sinó que hi havia conselleries. Les competències en polítiques culturals les tenia la Conselleria d'Educació i Cultura. Antoni Ubach va ser el primer conseller d'Educació i Cultura del Govern. Gran expert en art contemporani, va iniciar la modernització de les polítiques educatives i culturals. Va preparar la gran arrencada del sistema educatiu andorrà, que va confiar a Lídia Armengol.

A Andorra, amb l'inici del Govern, es van començar a organitzar exposicions de forma periòdica. L'exposició més gran es va fer durant la primera legislatura; va ser "Mirada sobre la pintura contemporània", comissariada per Gerard Xurri-guera. Dubuffet, Pelayo, Saura, Adami, Warhol, Lichtenstein, Botero, Bacon, Magritte, Fontana, i molts altres, es veien per primera vegada en espais expositius andorrans.

En l'àmbit patrimonial, van continuar les intervencions en el Roc d'Enclar i es van reprendre des de l'IEA les excavacions de la balma de la Margineda, sota la direcció d'un conegut arqueòleg, professor de la Universitat de Tolosa (llavors, Le Mirail). Es tractava de Jean Guilaine, que va treballar 10 anys a la balma de la Margi-

neda i, amb ell, es va organitzar una de les recerques més aprofundides de jaciments prehistòrics del Pirineu. L'impacte d'aquesta acció va ser positiu i, en part, va canviar les actuacions arqueològiques. La Margineda continua sent, encara ara i gràcies a aquelles recerques, un jaciment de referència per a qualsevol recerca que es faci en els Pirineus.

En l'àmbit de l'acció cultural Andorra és un país inquiet, amb ganes de destacar, inclús en cultura. Comencen així el Festival de jazz d'Escaldes-Engordany i un canvi important en les organitzacions de les festes majors. Alguns Comuns ofereixen grans espectacles de música, dansa i teatre. D'altra banda i per part dels comuns, es comencen a modernitzar i a redescobrir festes populars que gairebé havien desaparegut. El Govern continua discret en la promoció cultural i augmenta la seva acció en el patrimoni cultural.

Durant la segona legislatura es va inaugurar l'Escola Andorrana i es va començar una potent política en favor del patrimoni cultural. Es va consolidar el que llavors es deia Patrimoni Artístic Nacional com a organització. També es van dur a terme projectes de difusió. En aquest sentit, es van inaugurar algunes de les exposicions més visitades al país des d'abans de la Constitució. "Andorra arqueològica", una exposició de 800 m², visitada per 6.000

persones durant tres mesos, i "Andorra medieval", per celebrar el 700 aniversari del segon pariatge, visitada per 12.000 persones durant els tres mesos que va durar.

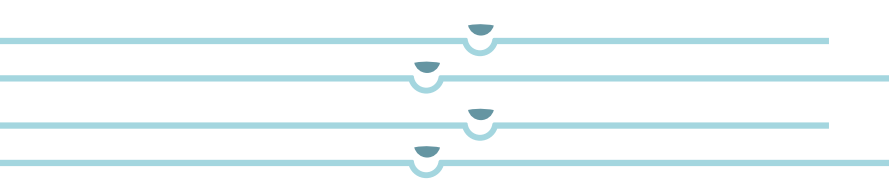
També la segona legislatura va ser el moment de la creació d'un servei de correcció de la llengua catalana, que més endavant esdevindria el Servei de Política Lingüística. Durant la dècada dels anys 80 es feia evident que els recursos esmerçats en matèria de política lingüística eren clarament insuficients. Probablement, com a fruit d'aquesta constatació van tenir lloc dos creacions importants per a la promoció de la cultura andorrana i la integració de la població immigrant: la implantació de l'Escola Andorrana el curs 1982-1983, i la creació del Servei de Política Lingüística l'any 1988, que tenia per objectiu donar suport a l'empresa i el comerç i, en general, millorar el grau de coneixement de la llengua oficial de la població del país i promoure'n l'ús, d'acord amb l'article 2.1 de la Constitució i amb les ordinacions del Consell General que regulaven l'ús del català. En aquella època, els andorrans i les andorranes eren minoria dins del seu propi país. La primera campanya de promoció d'ús de la llengua oficial va ser a inicis del 1990 i es va fer amb l'eslògan: No et tallis/Un sol d'idioma.

La tercera legislatura va centrar el seu mandat, sobretot, en l'Escola. Tot i així, l'acció cultural va gaudir de la inauguració de l'Auditori Nacional.

En la quarta i darrera legislatura preconstitucional va començar a funcionar la Fundació ONCA i, d'alguna manera, es va apadrinar i acollir els inicis del Cor dels Petits Cantors. El primer concert va ser la nit de Nadal del 1991, a l'església de Santa Eulàlia. Els projectes ONCA i Petits Cantors van iniciar una nova política de cooperació publicoprivada.

El 1994, Andorra va encetar una nova fase. L'Estat va ser homologat per l'ONU. Va entrar a la Unesco i va començar a participar-hi com a estat membre. També va entrar en el Consell d'Europa i, ja des d'aquell mateix any, va participar en el Comitè de Cultura (CD-Cult) i el de Patrimonis (CD-Pat). Si, fins a aquell moment Andorra cercava la seva pròpia identitat en la gestió cultural, a partir de llavors va buscar l'homologació de totes les seves polítiques, incloses les culturals. Andorra es va integrar en alguns projectes, va començar a fer canvis importants en la normativa de patrimoni i, sobretot, va començar el gran moment de signar i ratificar els grans convenis culturals, tant amb la Unesco com amb el Consell d'Europa. Va ser l'any 1994 que va començar la modernització de l'administració de la cultura amb un nou organigrama que va funcionar fins al 2009.

El 1994, el Cor Nacional dels Petits Cantors d'Andorra va enregistrar el seu primer disc a l'Auditori Nacional. Potser només va ser la gravació d'un disc, però

amb ell es començava una sèrie d'enregistraments de concerts de l'ONCA i dels Petits Cantors.

La primera legislatura va ser curta, però molt organitzativa. Amb la segona, es van iniciar projectes patrimonials tan complicats com la Farga Rossell o la Casa Rull. Es va consolidar una secció especialitzada en etnologia que complementava els treballs d'arqueologia i d'història, i aquesta voluntat va trobar una oportunitat en un treball etnogràfic.

El 2001 es va aprovar la Llei del patrimoni cultural. L'aprovació de la Llei va significar un canvi substancial en la gestió del patrimoni. Des dels discutibles decrets del Consell General i les actuacions de l'antiga Junta de Cultura, no s'havia fet mai a Andorra tanta normativa patrimonial d'aquelles característiques i les conseqüències van ser enormes.

Entre el anys 2006 i 2008, hi va haver un trencament important amb les polítiques anteriors. Recerca, conservació, arxius o biblioteques gairebé van desaparèixer de l'agenda política. Els pocs recursos existents es van destinar al concurs de l'avantprojecte de Museu Nacional, en què es convidava a participar diversos guanyadors del premi Pritzker. Es va encarregar també un avantprojecte d'Arxiu Nacional a Frank Gehry. L'acció més interessant de la legislatura va ser la compra de les pintures romàniques de Santa Coloma, una operació nova a Andorra.

La legislatura següent també va ser curta i amb molt poc pressupost. Tot i que el mandat es va centrar sobretot en l'educació, es van poder fer algunes actuacions en acció cultural i patrimoni. Entre les seves polítiques patrimonials cal destacar l'esforç per obtenir informació de la ciutadania, especialment en tot allò referent als museus i als monuments. També es va modificar l'organigrama del 1994. Es va tirar endavant la reforma dels entorns de protecció de la Farga Rossell, de Santa Coloma i de Sant Vicenç d'Enclar. Aquell mateix any es va revisar l'entorn dels Petits Cantors. Es volia un cor més professional, que fos mixt i que se centrés en projectes oberts a tots els públics i no només per a actes privats.

Durant la legislatura següent es va iniciar el projecte executiu de reconvertir el Rosaleda en Ministeri de Cultura. En l'àmbit d'acció cultural es va portar a terme una exposició anomenada "Benvingudes a casa vostra" amb algunes peces andorranes procedents de museus estrangers, algunes de les quals ja havien vingut a l'exposició "Andorra medieval", del 1988.

Pel que fa a polítiques internacionals

es va ratificar el Conveni de patrimoni immaterial de la Unesco i el document exploratori de la candidatura del Coprinicipat. Era un conveni esperat des de feia temps per una majoria d'estats membres de la Unesco. Per acabar, i si entrem a la part normativa, es va canviar la Llei del patrimoni per poder neutralitzar els entorns de protecció.

Dins d'un Govern, no és únicament cultura qui fa cultura. L'agència Andorra Turisme, des de l'any 2012 fins al 2019, organitza durant el mes de juliol, entre altres esdeveniments, un espectacle de gran format i per a tots els públics, amb més de 100.000 visitants cada any, amb el Cirque du Soleil.

Amb el canvi de legislatura, es van aprovar els entorns de protecció del Santuari nou i el Santuari vell de Meritxell, es va obrir el Centre d'Interpretació del Romànic a Pal, per oferir un espai expositiu dedicat als col·leccionistes del país. Aquest espai va acabar tancant el 2020 per falta de públic. També es va planificar i obrir l'Espai Columba.

A la darrera legislatura, s'observen aires de canvi i de reorganització. El fet d'iniciar la legislatura allotjant el Ministeri de Cultura al Rosaleda ajuda a prendre decisions de canvi. La nova ministra, la Sra. Sílvia Riva, mostra una gran preocupació per la gestió pública i, especialment, per

la gestió dels recursos. S'han fomentat els treballs transversals, no només dins el Ministeri, si no amb altres ministeris i amb els comuns. No hi ha encara prou perspectiva històrica per poder valorar la feina feta i l'impacte dels canvis iniciats en el Ministeri, entre altres coses perquè hem hagut d'enfrontar-nos a la pandèmia de la Covid-19 i perquè molts dels projectes iniciats estan en curs d'execució, molt especialment en l'àmbit del patrimoni, on els projectes són llargs.

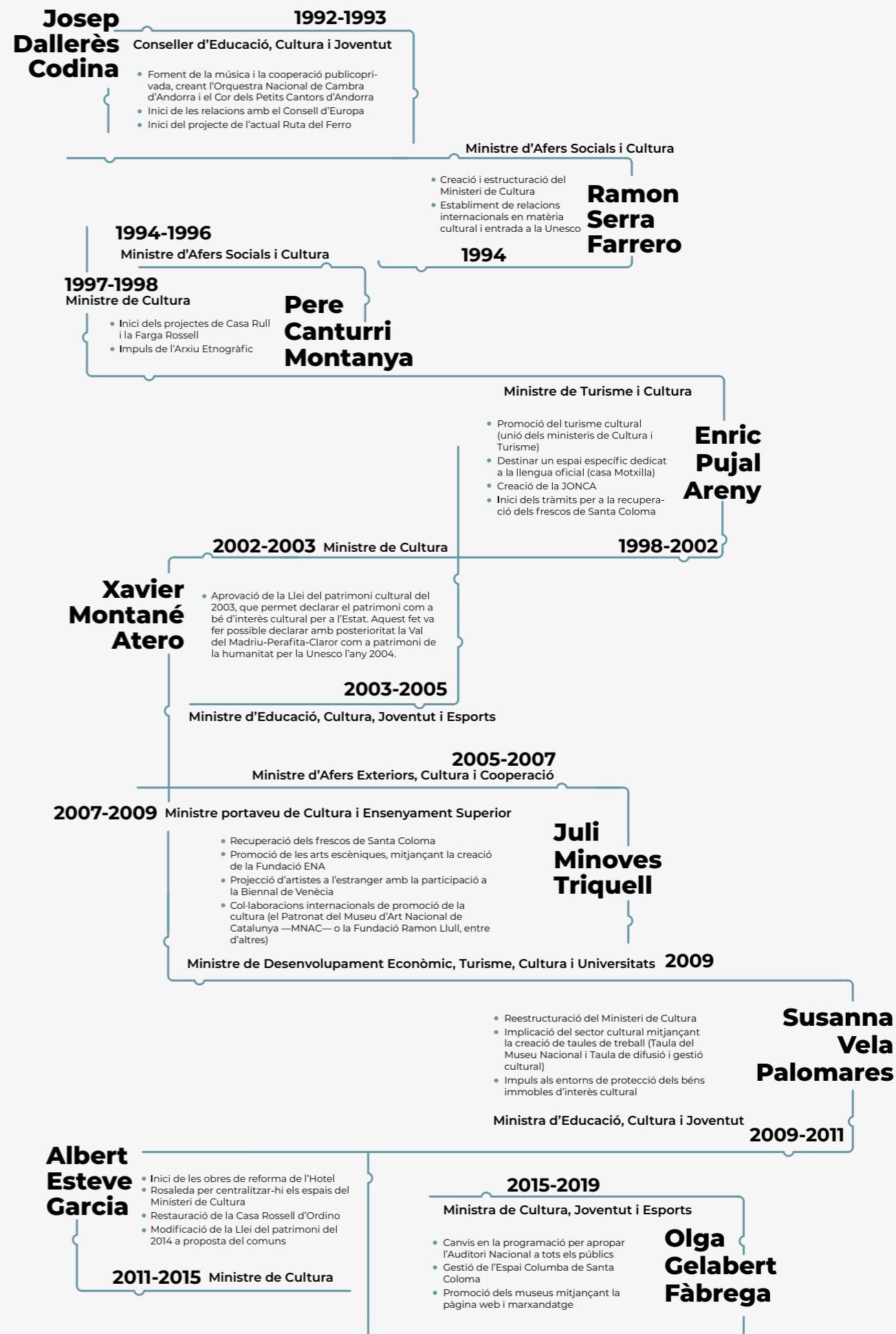
Entre aquests projectes en curs, cal destacar l'organització del Llibre blanc de la cultura i el programa d'acció cultural "la Cultura no s'atura".

En l'àmbit patrimonial, s'estan desenvolupant els entorns de protecció dels elements que conformen la candidatura a patrimoni mundial de la Unesco. També, dins de les polítiques de la Unesco, s'ha iniciat la declaració a patrimoni mundial de les festes de l'Os als Pirineus, a través d'un projecte transnacional amb França i la consolidació de les festes del Solstici d'Estiu. Així mateix, en matèria de patrimoni cal destacar l'inici del programa Relat Nacional. Com a col·laboració amb el sector privat destacaríem el desenvolupament del programa Primera Pedra, dedicat a les construccions de pedra seca del país, amb l'espai sociocultural Cal Pal i amb els comuns.

Així doncs, veiem que Andorra, en gairebé mig segle, ha canviat completament les seves polítiques culturals. Des d'un món rural, amb una cultura de festa major i festes populars, sense un govern clar fins al 1982, però amb un cert sentit d'Estat, va anar modificant la seva gestió cultural cap a models més homologats. La feina no s'ha acabat. De fet, i com en qualsevol altre àmbit de les polítiques públiques, encara queda molta feina per fer de caire organitzatiu, falta molta pedagogia política i cultural i, sobretot, cal conèixer quines seran les necessitats de la nostra ciutadania en un futur que ja és immediat, per moure la cultura al ritme que necessiti.

MEMÒRIA POLÍTICA DE LA CULTURA: EL COMPROMÍS DELS MINISTRES, UN LLEGAT VISIBLE

Una elevada activitat cultural, el compromís per la recuperació i la valorització de l'art andorrà, la cooperació i la voluntat de fer avançar el país defineixen l'herència de les persones que han tingut responsabilitats polítiques, al llarg dels anys, en l'àmbit cultural. Per a totes aquestes persones, la cultura i la llengua han estat elements essencials de vertebració de l'Estat i d'identitat de país. El Llibre blanc de la cultura vol recollir també el seu testimoni tant per visibilitzar-lo com per reconèixer la seva trajectòria, la seva empremta i el seu llegat.

Bloc 2

DIAGNOSI

“Només respostes complexes poden abordar situacions complexes. El millor estil de lideratge és aquell que promou equips i actuacions participatives, transversals, multisectorials i interinstitucionals.”

SARA BERBEL
DOCTORA EN PSICOLOGIA SOCIAL

capítol 3:

UN PROJECTE PARTICIPATIU

COM NEIX EL LLIBRE BLANC DE LA CULTURA?

OBJECTIU ESTRATÈGIC 5 DEL MINISTERI DE CULTURA PER A LA LEGISLATURA 2019-2023:

“Promoure **processos reflexius i participatius**, en col·laboració amb la Secretaria D’estat D’igualtat i Participació Ciutadana, per **implicar la societat** andorrana en l’acció cultural, la gestió patrimonial, i el foment de l’ús de la llengua. També establirem **sinèrgies col·laboratives entre administracions públiques, sector privat i ciutadania (...)**”

Amb el compromís d’assolir l’acord programàtic del Govern, el Ministeri de Cultura i Esports decideix promoure l’elaboració del Llibre blanc de la cultura i el converteix en una eina estratègica per a:

- La reflexió institucional i ciutadana sobre l’acció cultural.
- L’avaluació de les polítiques culturals.
- Detectar necessitats culturals a Andorra.
- Posar en valor els sectors culturals.
- Generar un nou full de ruta per a la cultura andorrana.
- Millorar la incidència de la cultura en l’economia andorrana.

Per altra banda, el Govern, a través de la Secretaria d’Estat d’Igualtat i Participació Ciutadana, vol facilitar a la ciutadania espais i canals de participació perquè pugui intervenir en la presa de decisions públiques a través de diversos processos de deliberació i de cerca de consens sobre qüestions d’importància estratègica. La construcció del Llibre blanc de la cultura és una oportunitat idònia per desplegar aquest compromís.

El Govern aposta de manera ferma per la **transparència i la participació ciutadana** per encarar amb garanties d'èxit els reptes que la societat andorrana té plantejats, Això implica posar en marxa mecanismes efectius de participació ciutadana per acostar les institucions al dia a dia dels ciutadans.

La participació ciutadana implica un **apropament social entre els ciutadans i l'Administració pública**. Cal entendre la participació en un sentit transversal que cohesiona les estructures existents d'un determinat territori.

Suposa incloure i implicar els ciutadans en la planificació, el debat i la presa de decisions, apropar-nos així a la responsabilitat compartida d'assumir les decisions que cal prendre entre l'Administració pública i tots els agents socials implicats. Es tracta, doncs, d'un instrument per **influir en la transformació de la realitat**.

Aquest doble acord programàtic constata la voluntat que les noves polítiques culturals responguin a un objectiu doble:

- Promoure formes de viure i pensar que cohesionin la societat i defineixin marcs de convivència basats en la pluralitat, la llibertat, la creativitat, la justícia social, la inclusió, la participació i la democràcia.

- Desplegar al màxim la dimensió creativa i innovadora de la cultura per donar resposta als reptes de les societats contemporànies. El futur de les polítiques culturals passa per centrar el desenvolupament en la proximitat i la participació ciutadana.

ELS VALORS QUE EL GUIEN

Identitat pròpia

Pretenem dibuixar el futur de la nostra cultura amb la mirada posada en el llegat històric i cultural que ens defineix i identifica com a grup, i que conviu amb una àmplia diversitat cultural que ens ha dotat d'una singularitat que ens ha fet ser qui som avui. El nostre repte és l'equilibri, un diàleg permanent entre la tradició i la modernitat i la promoció d'una cultura inclusiva.

Participació i treball en equip

Des del primer moment, la nostra voluntat ha estat la d'iniciar aquest procés de reflexió amb tots els actors culturals i la ciutadania. Hem treballat de forma sectorial i intersectorial i s'hi ha pogut participar a títol individual o com a representant d'un sector amb la finalitat de deliberar conjuntament i prendre decisions útils per al futur de la cultura andorrana.

Escolta activa

Ens hem compromès a escoltar, a través de diversos canals de participació, tots els interessos del sector, i els de la ciutadania, amb l'objectiu de recollir les seves inquietuds, trobar-hi la millor resposta i desenvolupar unes polítiques culturals més adaptades a les necessitats dels agents i de la ciutadania.

Ordre, rigor i planificació

Políticament hem posat a disposició del sector cultural els recursos tecnològics, econòmics, temporals i personals necessaris i hem definit una planificació transparent i adaptada a la realitat de la pandèmia per fer possible la recollida, el tractament i l'anàlisi de tota la informació que acaba concretada en unes conclusions i uns reptes de futur compartits.

Actitud innovadora

Amb l'elaboració del Llibre blanc de la cultura ens hem volgut comprometre amb la creativitat i la innovació, l'esperit crític, el nostre patrimoni, la diversitat cultural, el voluntariat, la nostra història, l'avantguarda i la cultura de la vida quotidiana, la igualtat d'oportunitats, la sostenibilitat i el medi ambient, la col·laboració, el talent, els reptes socials, i que tot trobi el seu espai i pugui integrar-se, i ampliar les mirades per adaptar-nos a cada nou escenari de futur.

OBJECTIUS

Objectius generals

Elaborar una eina de planificació estratègica de les polítiques culturals del país per adaptar-les més a les necessitats reals de la població i del sector artístic i cultural, i ajudar, d'aquesta manera, a prendre millors decisions col·lectives, basades en la participació ciutadana i en la transparència de les administracions públiques.

Legitimar les polítiques culturals dutes a terme per les administracions públiques mitjançant la realització d'un procés de participació entre els agents culturals i la ciutadania, i ajudar, així, a difondre els valors de la cultura participativa i la transparència.

Objectius específics

Identificar carències dins l'àmbit cultural per poder-hi donar una resposta adequada, tot implicant els agents culturals en el procés per tal de dotar-lo de legitimitat.

Promoure la creació de sinèrgies i facilitar un espai de reflexió, comunicació, diàleg i debat entre els actors que intervenen en l'elaboració de les polítiques culturals del país.

Conèixer i avaluar la realitat de les polítiques culturals, tot analitzant els interessos i les preferències de la ciutadania d'Andorra per tal d'adequar l'oferta cultural actual.

Oferir un espai de presa de decisions col·lectiva entre les administracions públiques amb competències en matèria de polítiques culturals que puguin donar resposta a les demandes i les necessitats del sector cultural i de la població d'Andorra.

ARQUITECTURA

L'elaboració del Llibre blanc de la cultura s'inicia estructurant les fases del procés:

Ideació i organització del projecte

Les primeres accions portades a terme pel Ministeri de Cultura i Esports i la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana van consistir a organitzar les línies de treball i els àmbits d'actuació. Posteriorment, es va delimitar la recerca d'estudi, es va definir el primer mapa d'actors, les dinàmiques participatives, l'enfocament metodològic i la planificació d'un procés que havia de permetre recollir les opinions, les reflexions i les valoracions a partir de les quals es construiria el Llibre blanc de la cultura.

Per distribuir el primer grup, els agents culturals organitzats pertanyents a tots els sectors culturals (administracions públiques, agents públics institucionals, fundacions i associacions culturals), es van estructurar unes Taules de treball sectorial que van prendre com a model els dominis culturals establerts per la Unesco.

En el Marc d'estadístiques de la Unesco (MEC) del 2009 es classifiquen els sectors culturals en dominis

culturals, els quals es defineixen com “un conjunt comú d’activitats econòmiques (producció de béns i serveis) i socials (participació en esdeveniments culturals) que tradicionalment són de naturalesa cultural”.

El caràcter dinàmic i el canvi constant de la cultura, així com els seus àmbits d’actuació i la seva complexitat suposen un repte de classificació i conceptualització. Per aquest motiu, per a l’elaboració del Llibre blanc de la cultura es parteix del MEC, tot adaptant-lo a una nomenclatura més inclusiva que pugui fer que els agents culturals s’hi sentin identificats. En aquest sentit, es van crear set Taules de treball sectorials.

dominis transversals
dominis culturals
dominis relacionats

Una vegada definides les set Taules de treball sectorial es van identificar els agents que hi participarien, es van distribuir per sectors i es van començar els contactes i les converses amb cadascun dels agents i les entitats. És en aquest moment que es va decidir de fer una fusió de dos taules davant la coincidència del perfil de persones participants per la qual cosa la Taula de mitjans de comunicació interactius i audiovisuals i la Taula de disseny i serveis creatius van passar a ser-ne una d’única que es va definir com a Taula de mitjans de comunicació interactius i audiovisuals, disseny i serveis creatius.

Per altra banda, a Andorra hi ha molts agents culturals i artistes de diverses disciplines que no es troben associats, no formen part de cap entitat o institució o s’articulen de manera individual. Per poder arribar a aquest segon grup de persones es va proposar la realització d’un Fòrum de participació organitzat també a partir de l’adaptació dels dominis culturals esmentats. En aquest Fòrum també hi podien participar persones interessades i implicades en el món de la cultura.

La participació de la ciutadania, el tercer grup representat, es va organitzar a través del web visc.ad, que és la plataforma del Govern que actua sota els principis de transparència i participació ciutadana i que vol apropar les institucions al dia a dia de la ciutadania. La plataforma disposava de tota la informació i les instruccions a seguir per fer arribar al Ministeri de Cultura i a la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació les aportacions de ciutadans i ciutadanes interessades en la cultura i les polítiques culturals. Hi podia participar qualsevol persona major d'edat resident a Andorra.

Tant als agents que formaven part de les Taules de treball sectorial com als integrants del Fòrum se'ls donava l'oportunitat de participar tant en realització de la diagnosi com en l'aportació de propostes de millora.

Per acabar aquesta fase d'ideació i organització del Llibre blanc de la cultura es va redactar tota la documentació necessària per poder iniciar la diagnosi de la cultura.

Presentació del projecte als agents culturals, al col·lectiu d'artistes i a la ciutadania

Amb la finalitat d'informar públicament tots els agents implicats i la ciutadania sobre com es dissenyaria el Llibre blanc de la cultura, en què consistia el procés de participació i la seva organització, es van organitzar dos reunions virtuals:

- L'exposició als agents culturals organitzats que formaven part de les Taules de treball sectorial es va portar a terme el dia 8 de maig i hi van participar 95 persones.
- L'explicació a les persones convidades a participar en el Fòrum es va fer el dia 30 de maig i hi van assistir 93 persones.

La informació a la ciutadania es va fer durant els mesos de maig i juny a través de comunicats de premsa i de les xarxes socials, derivant a totes les persones interessades a la plataforma de participació ciutadana www.visc.ad, on podien trobar tota la documentació informativa.

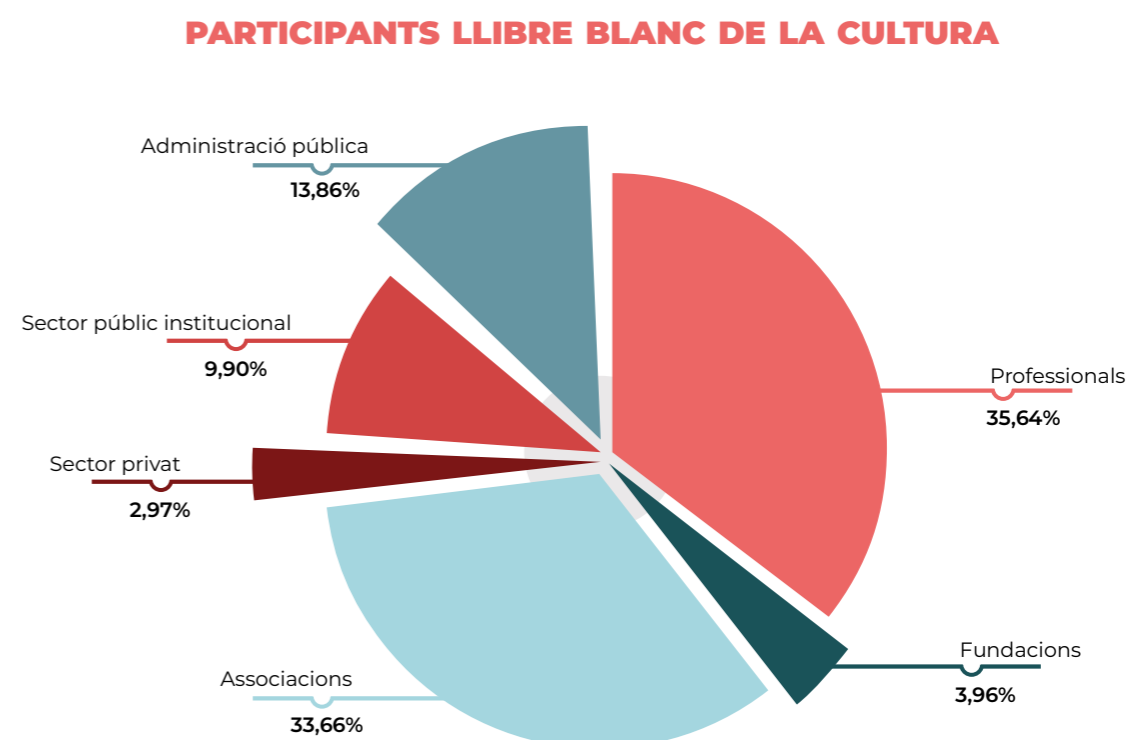
Per altra banda es va editar un vídeo que es va difondre a les xarxes socials amb la finalitat d'estimular i promoure la participació de totes les persones, professionals o no, vinculades i interessades en la cultura.

Procés de participació

En el procés de participació hi va haver representació dels agents culturals següents:

- L'Administració pública
- Professionals o amateurs de la cultura
- Associacions culturals
- Fundacions
- Sector públic institucional
- Sector privat

El gràfic següent recull, percentualment, la tipologia de participants en la diagnosi:

Metodologia del procés de participació

S'ha utilitzat la metodologia DAFO per fer la diagnosi de la cultura a Andorra, tant amb els agents culturals agrupats en les Taules de treball sectorial com amb el col·lectiu d'artistes que han participat individualment en el Fòrum de participació. El context de pandèmia no ens va permetre aplicar la metodologia de forma presencial i se'n va fer una adaptació que va fer possible emprar-la virtualment quan va caldre.

L'Anàlisi DAFO (acrònim dels termes debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats) és una de les metodologies més usades tant per les administracions públiques com per les organitzacions privades per identificar, a partir d'uns indicadors, els factors interns i externs que condicionen de forma favorable o desfavorable una realitat, en el nostre cas la situació de la cultura a Andorra.

Es reflexiona sobre quatre situacions de la realitat que s'ha d'analitzar per identificar:

- Debilitats: aspectes negatius d'una situació interna i actual.
- Fortaleces: els punts forts d'aquesta mateixa situació.
- Amenaces: elements externs a l'organització que poden afectar negativament.
- Oportunitats: circumstàncies externes que poden beneficiar i enfortir la situació analitzada.

Aquesta metodologia és molt útil perquè permet, a partir d'una reflexió compartida i profunda, identificar tant allò que funciona com el que necessita millorar amb la finalitat de conèixer a fons la realitat analitzada i poder dissenyar estratègies de futur que la millorin i optimitzin.

Quan es va iniciar el procés de reflexió es va fer partint de com estava la cultura en el moment present, focalitzant-la cap al seu desenvolupament futur, i és precisament aquest enfocament el que permetrà definir l'estratègia més convenient en funció de la realitat de cada sector o col·lectiu però també de l'entorn immediat en què es dona.

Indicadors d'anàlisi

Per orientar i centrar el debat, però també per facilitar l'organització i l'anàlisi del conjunt d'aportacions, es va treballar a partir d'un mapa d'indicadors i subindicadors:

CONTEXT

- Història
- El patrimoni i la llengua
- Organització política
- Marc legal
- Marc fiscal
- Situació socioeconòmica
- Situació geogràfica
- Tecnologia i comunicació

EDUCACIÓ

- L'escola com a agent cultural i social
- Preparació del professorat
- Anàlisi seguint els indicadors de la Unesco:
 - ~ Educació inclusiva
 - ~ Educació plurilingüe
 - ~ Educació artística

RECURSOS

- La cultura en l'economia andorrana
- Inversió en cultura (pública i privada)
- Dades d'ocupació cultural
- Despesa en consum cultural
- Inversió estrangera en cultura

CONSUM CULTURAL

- Participació d'homes i dones en les activitats culturals
- Consum de productes i serveis de caràcter cultural
- Activitats fetes durant el temps lliure
- Equipaments culturals disponibles a la llar
- Accions en què s'utilitza la llengua oficial i resultats
- Consum cultural segons la renda i el nivell educatiu
- Comparativa de consum cultural amb societats semblants
- Adaptabilitat de les accions culturals al públic o interessos del públic
- Percepció de la població sobre les accions culturals organitzades
- Percepció dels agents culturals sobre la resposta del públic a les accions organitzades

EQUIPAMENTS I INFRAESTRUCTURES CULTURALS (DE TOT TIPUS)

- Tipologia i nombre d'equipaments i infraestructures culturals
- Distribució dels equipaments:
 - ~ Equipaments d'àmbit parroquial
 - ~ Equipaments del Govern d'Andorra
 - ~ Equipaments de titularitat privada
- Funcions i funcionalitats
- Estat dels equipaments
- Usos

AGENTS I ACTIVITAT CULTURAL

- Activitats culturals promogudes per:
 - ~ Govern d'Andorra
 - ~ Comuns
 - ~ Ambaixades
 - ~ Parapúbliques
 - ~ Fundacions i patronats
 - ~ Associacions culturals
 - ~ Agents culturals no organitzats
 - ~ Indústries culturals/agents culturals privats
- El paper de les dones en la política cultural andorrana
- La diversitat cultural en la política cultural andorrana
- Equilibri entre les polítiques culturals
- Coordinació i planificació cultural

FORMACIÓ ARTÍSTICA I CULTURAL

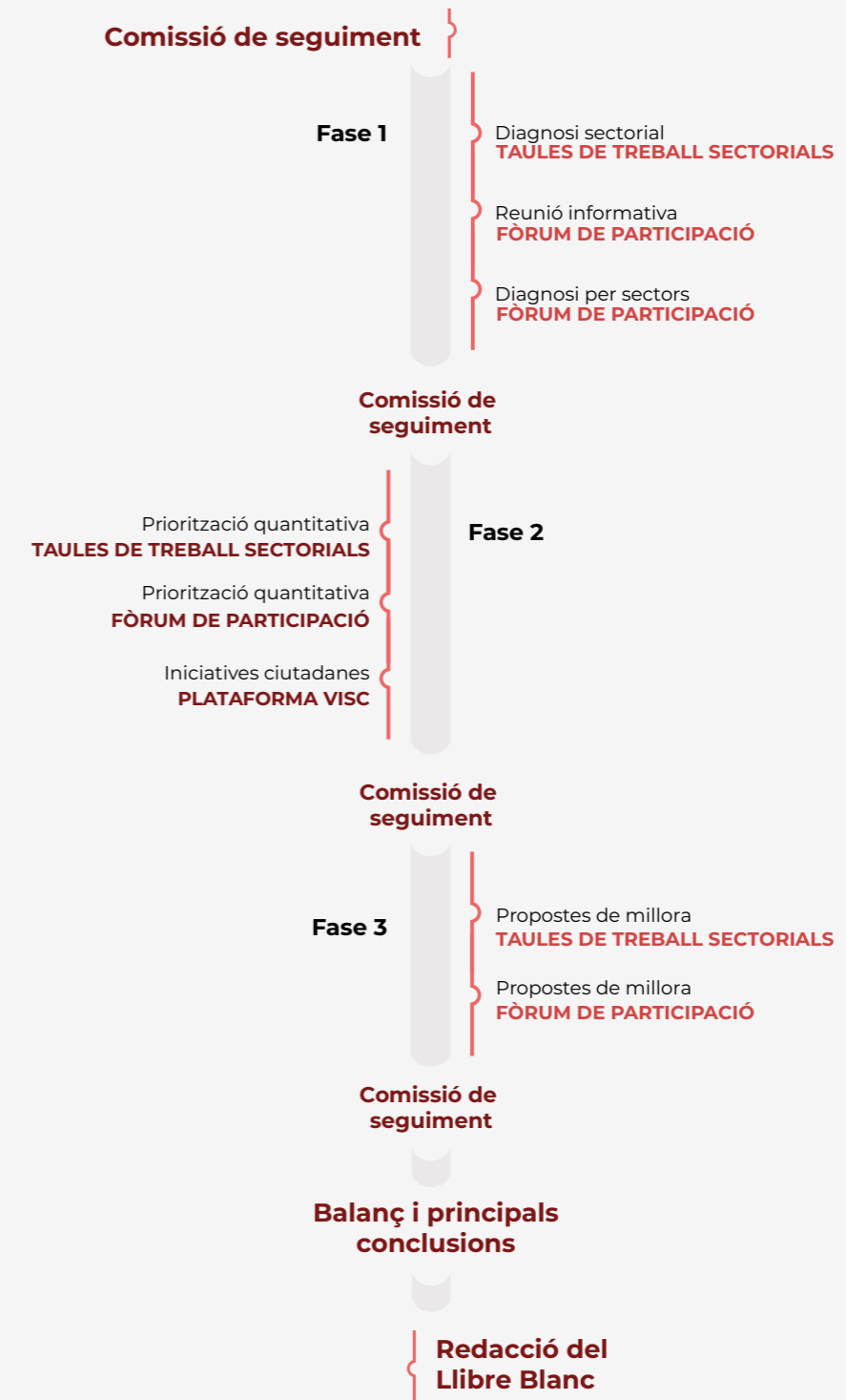
- Persones usuàries de les escoles artístiques
- Funcions i expectatives Formació dels professionals del sector cultural
- El paper de la universitat

TURISME I RECREACIÓ

- El turisme cultural a Andorra
- Tipologies de turisme cultural
- Accions culturals portades a terme amb finalitat turística
- Formació cultural dels professionals del sector turístic

REALITZACIÓ DE LA DIAGNOSI

La diagnosi es va portar a terme en tres fases diferenciades:

Fase 1: Aportacions dels agents culturals

Per a la realització de la fase 1 de la diagnosi es van planificar diverses sessions de treball:

- En relació amb les Taules de treball sectorial, el mes de maig es van convocar sis sessions de treball virtuals, una amb cada Taula, amb la finalitat d'incidir de forma específica en el sector al qual representaven.
- Pel que fa al Fòrum de participació es va organitzar virtualment una única reunió intersectorial amb totes les persones participants.
- Els objectius principals de les sessions de treball, tant per a les Taules de treball sectorial com per al Fòrum de participació, van ser:
 - Presentar els tutorials en què s'explicava el procés de participació i la metodologia a utilitzar (DAFO).
 - Diferenciar les variables amb les quals treballaríem: les fortaleses i les debilitats de les oportunitats i les amenaces.
 - Explicar els formularis on es recollirien, individualment i de forma ordenada, les aportacions de cada agent i entitat.
 - Posar a disposició de les persones participants els recursos i els suports necessaris per omplir els formularis.
 - Comunicar la temporització de la fase de diagnosi.
 - Definir els continguts i les dates de la sessió de treball següent.

Fase 2: Recollida i classificació de les aportacions

Per organitzar el procés d'anàlisi, la totalitat d'aportacions rebudes es van buidar, una a una, en una graella d'Excel. A partir d'aquí, l'equip tècnic les va classificar amb l'objectiu d'anar-les ordenant i agrupant tenint com a referència els indicadors i subindicadors treballats i poder així començar a extreure'n uns primers resultats, tot i que molt generals.

El nombre de repeticions i la coincidència d'opinió sobre una mateixa realitat va ser el criteri utilitzat en la fase 2 per fer la classificació. Els resultats es van ordenar de forma quantitativa i les opinions més compartides sobre un mateix tema van aparèixer posicionades ens els primers llocs i van ser la base sobre la qual es va continuar treballant.

Una vegada es van tenir totes les dades agrupades, tractades i analitzades, el dia 25 de juny es va convocar una nova sessió de treball virtual amb els agents participants a les Taules de treball sectorial per presentar una primera síntesi de resultats, contrastar l'informe de diagnòstic i començar a treballar en la fase de creuament d'aquests primers resultats globals.

Fase 3: Creuament dels resultats i propostes de millora

Per iniciar la fase 3, els dies 13 i 14 de juliol es van organitzar **sis reunions presencials**, una amb cada **Taula de treball sectorial**, amb l'objectiu de crear, debatre i valorar conjuntament la capacitat de les variables DAFO més repetides de relacionar-se entre si i, d'aquesta manera, identificar les noves prioritats d'actuació, treballades aquesta vegada ja no individualment sinó de forma col·lectiva.

Tenint en compte la diversitat d'agents, artistes, sectors i el nombre de taules, es va considerar que, amb el creuament d'aquestes variables, ja es disposaria d'una "fotografia" prou precisa sobre els punts forts i febles de la cultura andorrana.

La selecció d'aquestes variables no va significar que la resta d'aportacions rebudes quedessin excloses, sinó que, en una primera fase i com a punt de partida per ser treballades conjuntament amb els agents, es va posar el focus en les que van concentrar una major coincidència d'opinions.

Per fer la valoració i el creuament de les variables es va utilitzar una escala 1-5 en què l'1 era la mínima incidència i el 5 la màxima. Es va iniciar el creuament valorant la capacitat de les fortaleces per neutralitzar les amenaces i aprofitar les oportunitats. Posteriorment, es va valorar la capacitat de defensar-nos de les

amenaces i d'aprofitar les oportunitats si les debilitats es reconvertien en fortaleces.

Per recollir el contingut i concretar els resultats d'aquestes sessions de treball, es va redactar un informe de diagnosi per a cada Taula de treball sectorial. En aquest informe, a més, es demanava a les persones assistents l'aportació, dins els terminis establerts, de propostes de millora relacionades amb els resultats obtinguts.

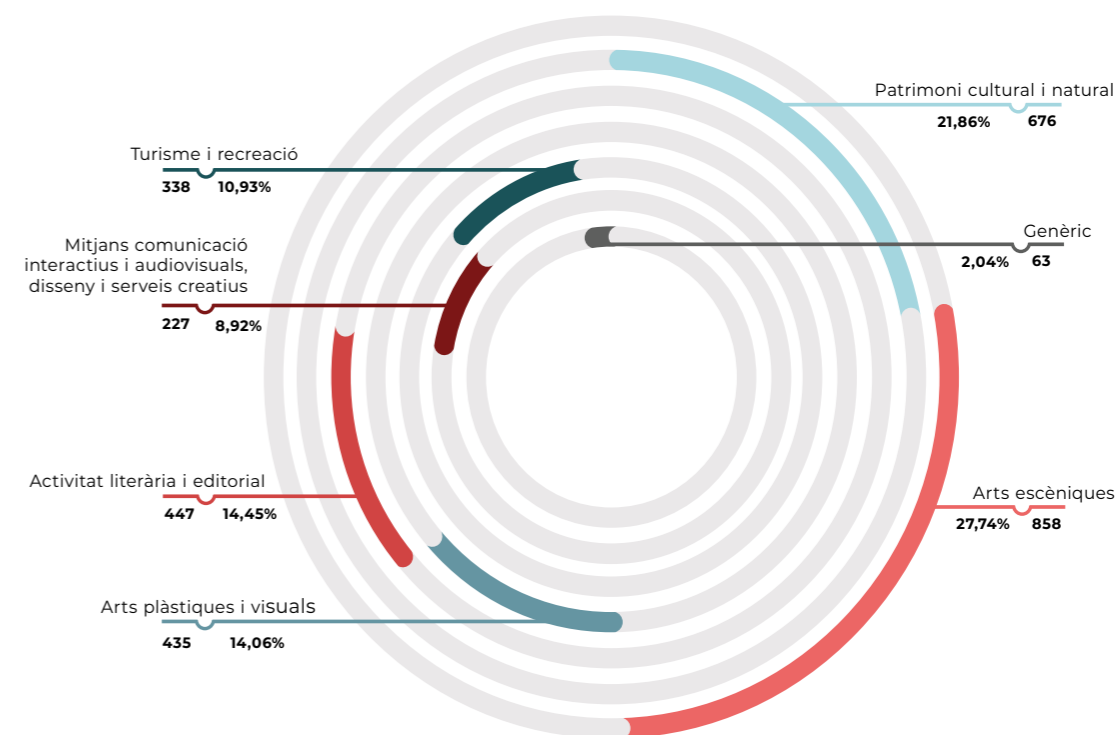
El dia 15 de juliol també es va convocar una **reunió virtual** a la qual van assistir les persones que havien participat en el **Fòrum** i se'ls van presentar els resultats obtinguts a partir de les seves aportacions alhora que també es van debatre temes comuns, així com els que havien suscitat més convergència. Finalment, es va acabar la sessió concretant alguns continguts per incloure en el disseny de les noves polítiques culturals. Es va fer arribar per correu electrònic a totes les persones participants l'informe de diagnosi amb tota aquesta informació.

En l'àmbit de la **participació ciutadana**, fins al mes de setembre es van recollir a la plataforma visc.ad 10 aportacions individuals de persones que, voluntàriament, van voler fer arribar la seva opinió i propostes al Govern.

APORTACIONS RECOLLIDES

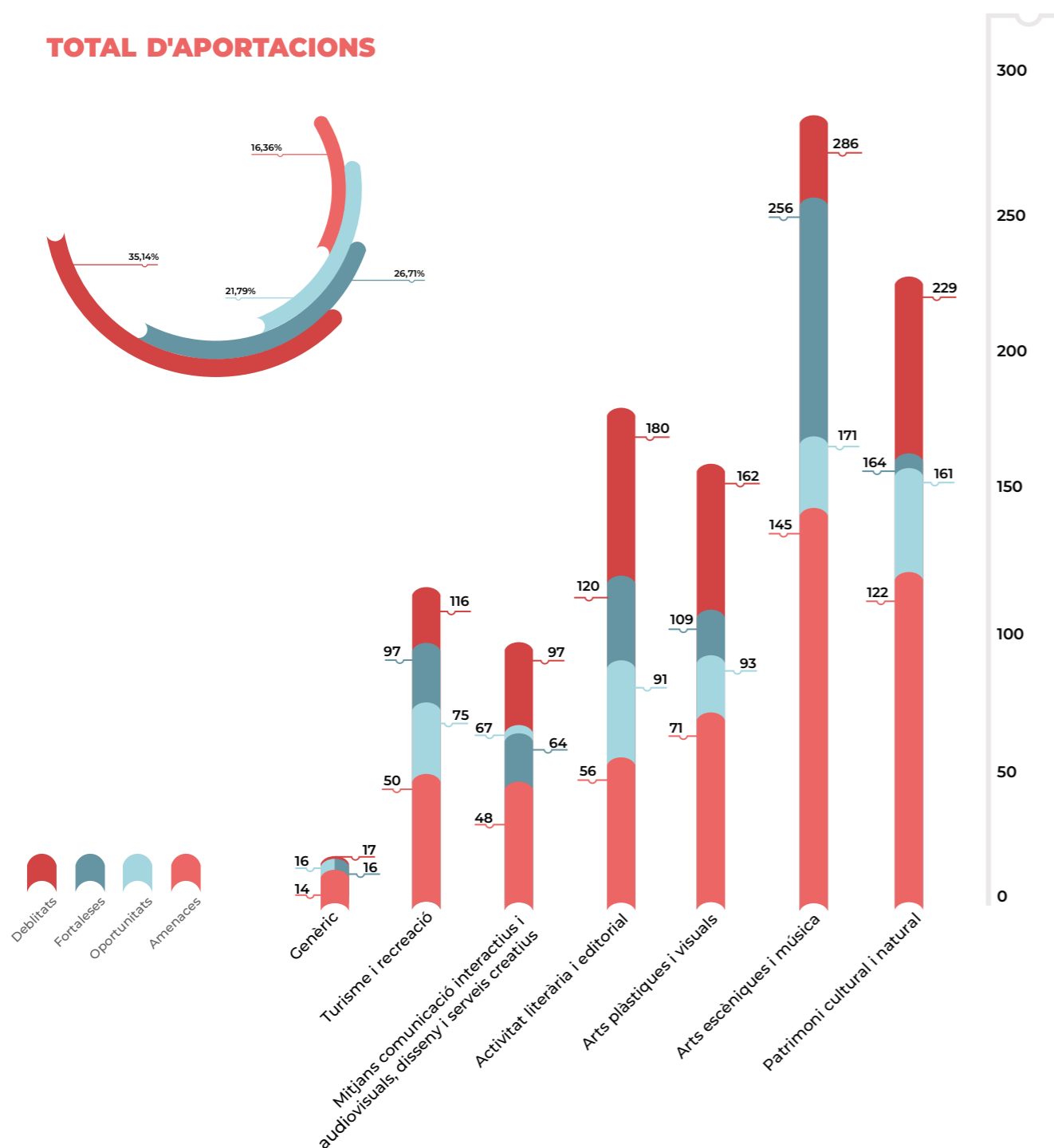
La gran quantitat de persones participants va permetre recollir un elevat nombre d'aportacions; concretament, n'hi va haver 3.093. Aquesta xifra inclou tant les proporcionades per les persones membres de les Taules de treball sectorial com per les del Fòrum de participació. El gràfic següent mostra el resultat de les aportacions agrupades per sectors culturals:

TOTAL D'APORTACIONS

A continuació es mostren les mateixes aportacions agrupades a partir de l'organització metodològica: debilitats, amenaces, oportunitats i oportunitats:

TOTAL D'APORTACIONS

SESSIONS INTERNES DE TREBALL AMB ELS MINISTERIS DE TURISME, EDUCACIÓ, CULTURA I ESPORTS, ELS COMUNS I ALTRES AGENTS PÚBLICS

Paral·lelament a la diagnosi participativa, a partir del mes de setembre es va iniciar un treball intern i més estratègic amb els ministeris de Cultura i Esports, el d'Educació i el de Turisme, a més d'Andorra Turisme, amb un enfocament sectorial però també territorial, per abordar un seguit de qüestions específiques amb l'objectiu d'aprofundir-hi i recollir d'aquesta manera una informació molt més concreta i detallada. Per portar a terme aquesta tasca es van elaborar uns qüestionaris que es van fer arribar a les direccions i als equips de cada ministeri i se'ls va donar un termini d'un mes per respondre'ls.

D'altra banda, el mesos de gener i febrer es van convocar unes sessions de treball obertes amb les direccions del Ministeri de Cultura i Esports i amb els consellers i les conselleres dels comuns amb la finalitat de contrastar i validar l'informe de resultats generals, fer-ne una anàlisi detallada, identificar els punts de vista i començar a treballar, a partir d'aquests resultats, en el disseny dels nous reptes culturals i les actuacions de futur.

LA COMISSIÓ DE SEGUIMENT

Per dur a terme la redacció del Llibre blanc de la cultura i dotar de legitimitat el procés, al mateix temps que es donava compliment als principis de transparència i participació ciutadana, es va constituir una comissió de seguiment.

A grans trets, aquesta comissió va ser un òrgan de composició política format per membres dels grups parlamentaris del Consell General, en la seva majoria membres de la Comissió Legislativa d'Educació, Recerca, Cultura, Joventut i Esports, a més dels consellers i les conselleres de cultura dels comuns.

Funcions:

- Fer el seguiment del procés d'elaboració del Llibre blanc de la cultura.
- Proposar les millores que es considerin necessàries per al bon funcionament del procés.
- Avaluar les propostes sorgides en els òrgans i donar-los resposta amb l'objectiu de fer un retorn adequat als agents implicats en el procés.
- Establir acords per donar compliment, en allò que sigui possible, a les propostes sorgides durant el procés.
- Definir les propostes de millora pròpies per impulsar les polítiques culturals d'Andorra.

Composició:

COMISSIÓ DE SEGUIMENT

REPRESENTANT DEL GOVERN D'ANDORRA

Ministra de Cultura i Esports
Secretari d'Estat d'Igualtat i participació Ciutadana

REPRESENTANT DELS COMUNS

Canillo
Encamp
Ordino
La Massana
Andorra la Vella
Sant Julià de Lòria
Escaldes-Engordany

REPRESENTANTS DEL CONSELL GENERAL

Comissió Legislativa d'Educació, Recerca, Cultura, Joventut i Esports

Grup Parlamentari Demòcrata
Grup Parlamentari Liberal
Grup Parlamentari de Tercera Via + Independents
Grup Parlamentari de Partit Socialdemòcrata
Grup Parlamentari de Ciutadans Compromesos

La Comissió de Seguiment podia comptar, si ho considerava necessari, amb persones o representants d'entitats de reconegut prestigi en l'àmbit cultural per rebre'n informació o assessorament.

PROCÉS D'ELABORACIÓ DELS RESULTATS I DELS REPTES DE FUTUR DE LA CULTURA ANDORRANA

Els resultats finals i els reptes de futur que apareixen en el Llibre blanc de la cultura d'Andorra s'han elaborat a partir:

- Dels resultats de les DAFO realitzades en les sessions de treball —virtuals i presencials— amb els agents culturals i el col·lectiu d'artistes, entre els mesos de maig i juliol.
 - De les propostes fetes per les persones que han participat a les taules de treball sectorial i el Fòrum de participació, conjuntament amb les aportacions de la ciutadania a través del web visc.ad.
 - De les opinions i dades recollides en els qüestionaris adreçats a les direccions i als equips dels ministeris de Cultura i Esports, d'Educació i Ensenyament Superior, i de Turisme, a més d'Andorra Turisme.
 - De les sessions de treball obertes amb el grup de persones expertes de les direccions del Ministeri de Cultura i Esports.
 - Dels suggeriments sorgits en les sessions de treball organitzades amb els consellers i les conselleres de cultura dels comuns.
- De les memòries dels anys 2015 al 2019 del Ministeri de Cultura.
 - Dels qüestionaris elaborats pels comuns en el marc de l'estudi "Aproximació a la política cultural andorrana".
 - De l'estudi "Aproximació a la política cultural andorrana", promogut per la Fundació Julià Reig i amb la col·laboració del Ministeri de Cultura i Esports, l'autor del qual és Toni Gibert.
 - Dels resultats de l'enquesta d'oci i consum cultural del 2019, elaborada pel Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans i el Departament d'Estadística del Govern.
 - De l'informe "La definició de la condició d'artista a Andorra", elaborat per Antoni Nicolau Martí.
 - De les aportacions fetes pels membres de la Comissió de Seguiment.

capítol 4: TAULES DE TREBALL SECTORIAL

Les Taules de treball sectorial són els espais de participació generats en els quals els agents culturals organitzats d'Andorra es van trobar per reflexionar i debatre conjuntament, i de forma sectorial, sobre la realitat de la cultura a Andorra.

Tal com s'ha dit en el capítol anterior, es van constituir sis Taules de treball sectorial:

1. Patrimoni cultural i natural
2. Arts escèniques i música
3. Arts plàstiques i visuals
4. Activitats literàries i editorials
5. Mitjans de comunicació interactius i audiovisuals, disseny i serveis creatius
6. Turisme i recreació

OBJECTIUS

- Avaluar les polítiques culturals que s'estan duent a terme en l'actualitat, i detectar possibles mancances.
- Elaborar de manera participativa la diagnosi de la situació de la cultura a Andorra.
- Realitzar les propostes que es considerin necessàries per a la millora de les polítiques culturals d'Andorra.
- Prioritzar els objectius i les propostes que sorgeixen al final del procés.

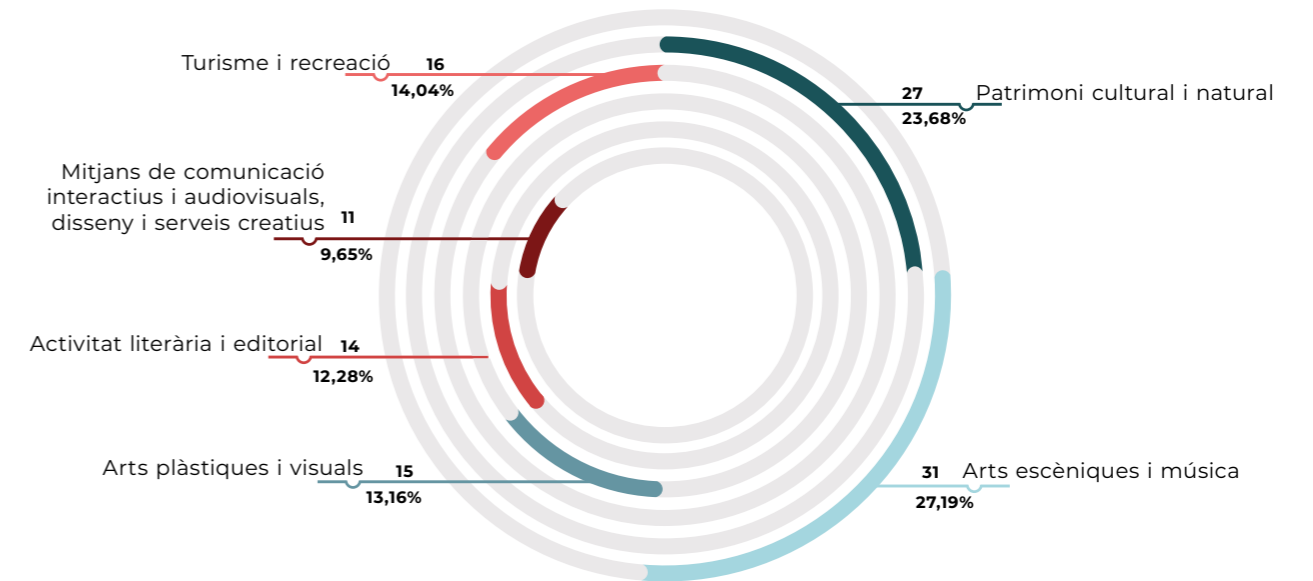
COMPOSICIÓ I APORTACIONS

Formaven part de les Taules de treball sectorial 64 entitats de diversos àmbits que, en alguns casos, van participar en més d'una taula de treball:

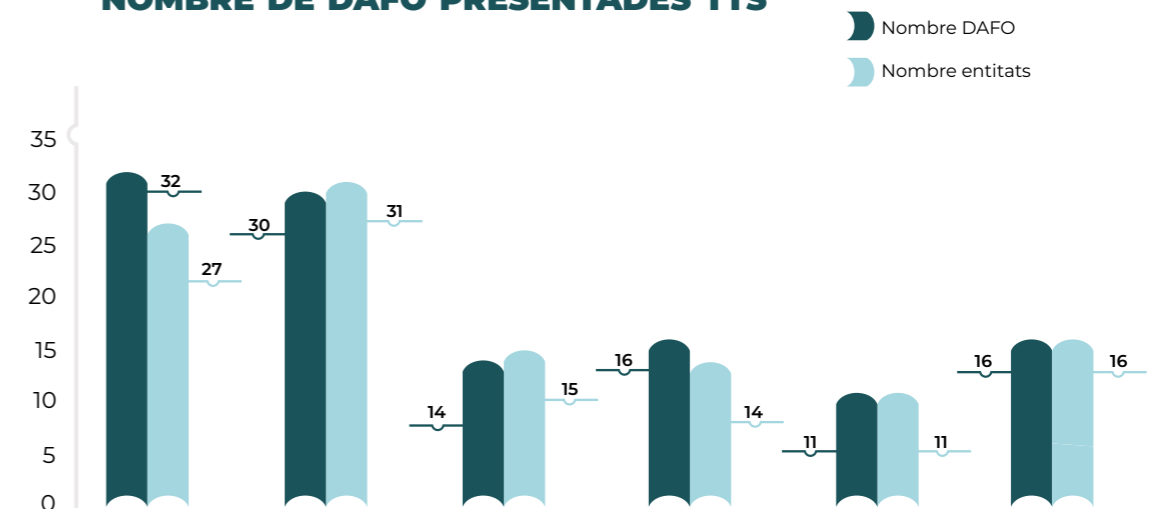
- Administració pública
- Associacions culturals
- Fundacions
- Sector públic institucional
- Sector privat

El gràfic següent mostra la distribució de les 64 entitats participants distribuïdes per sectors. Percentualment, les taules amb més participació d'agents van ser la d'arts escèniques i música i la de patrimoni cultural i natural.

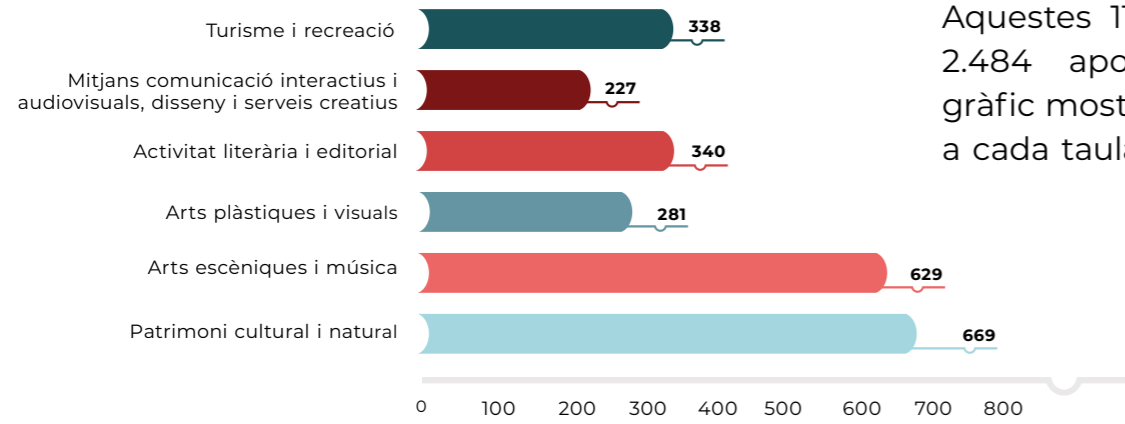
ENTITATS PARTICIPANTS TAULES DE TREBALL SECTORIAL

NOMBRE DE DAFO PRESENTADES TTS

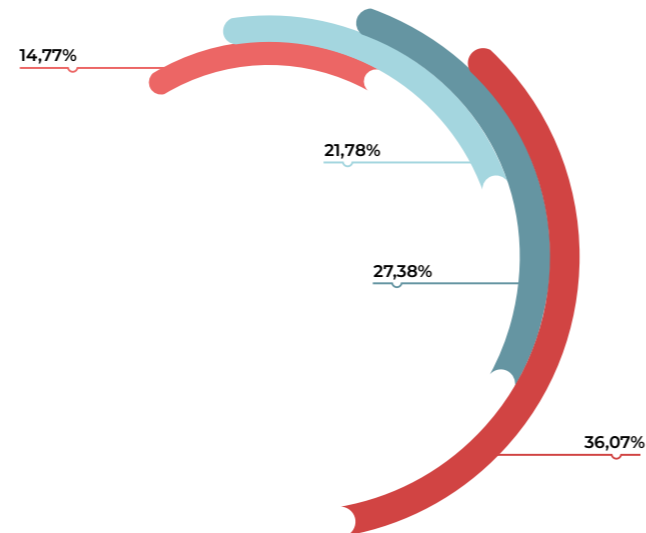

TOTAL APORTACIONS TAULES DE TREBALL SECTORIAL

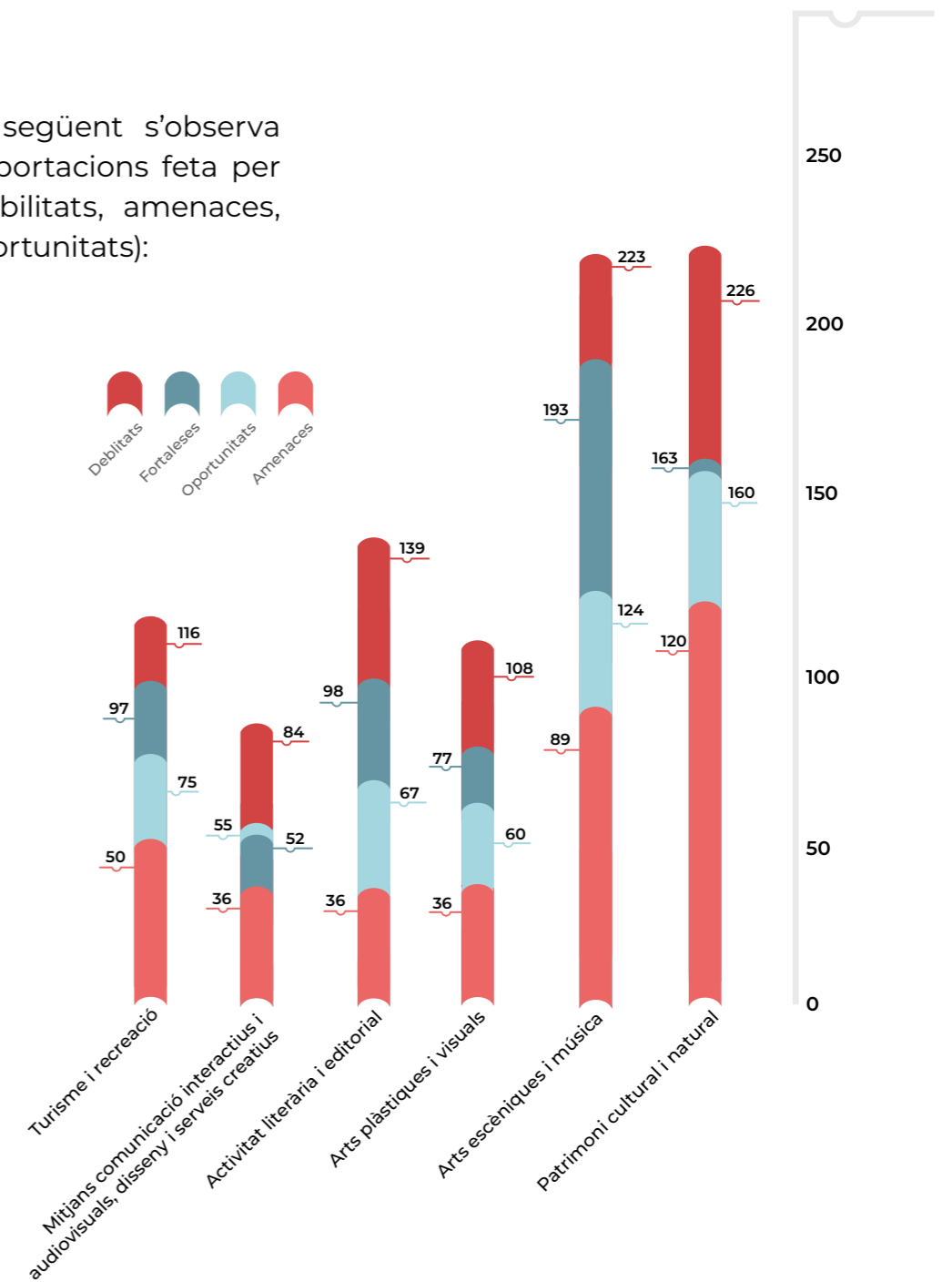

Aquestes 119 DAFO recullen 2.484 aportacions que el gràfic mostra distribuïdes per a cada taula:

Percentualment s'observa que les debilitats i les fortalezes recullen el gruix més important d'aportacions aportades pels agents participants:

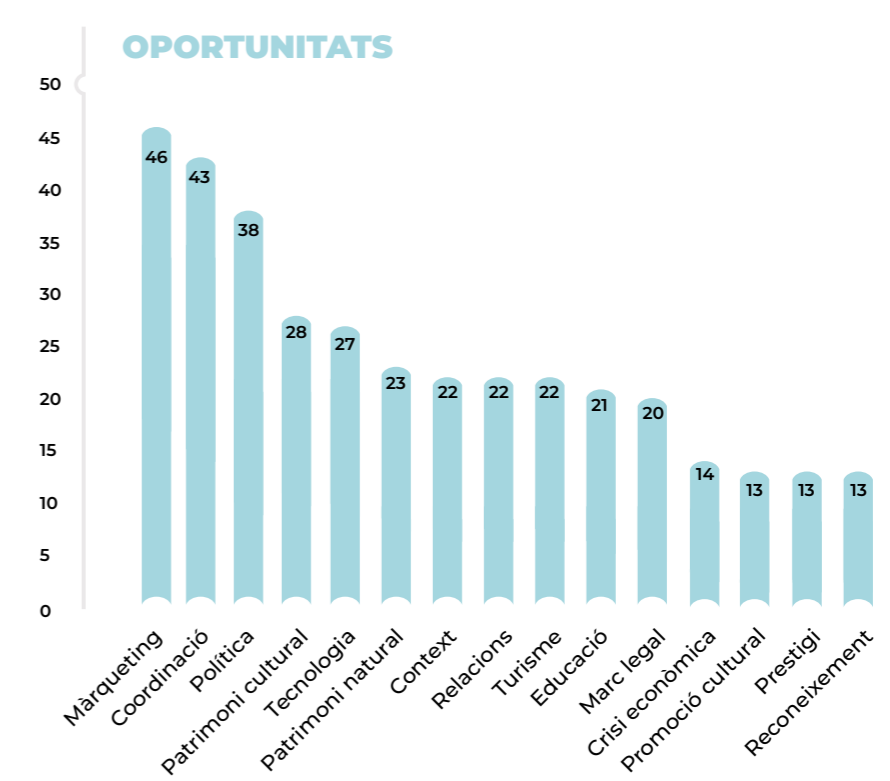
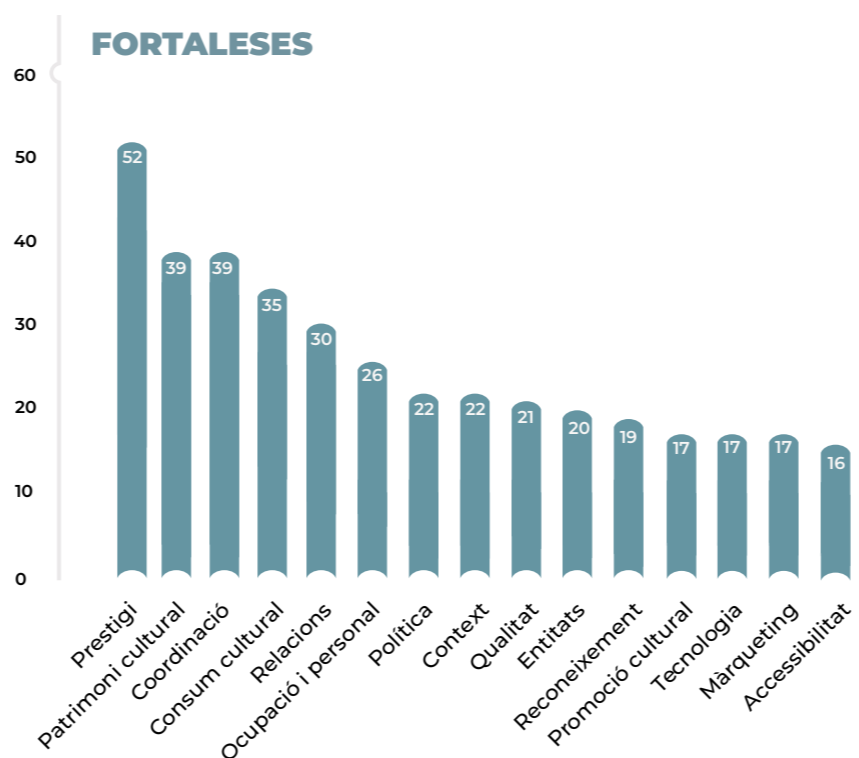
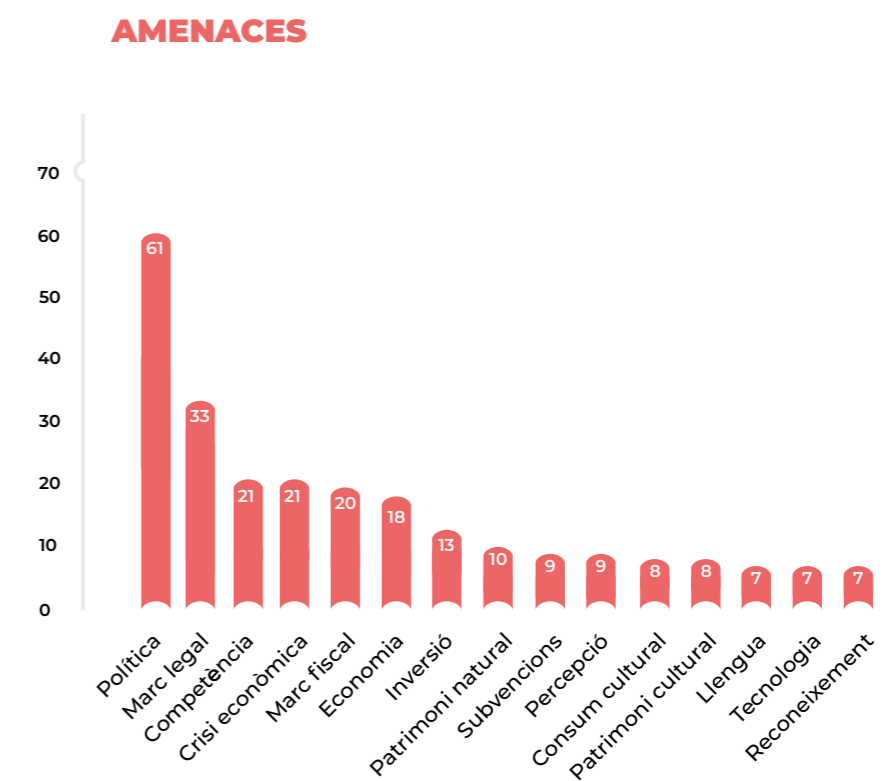
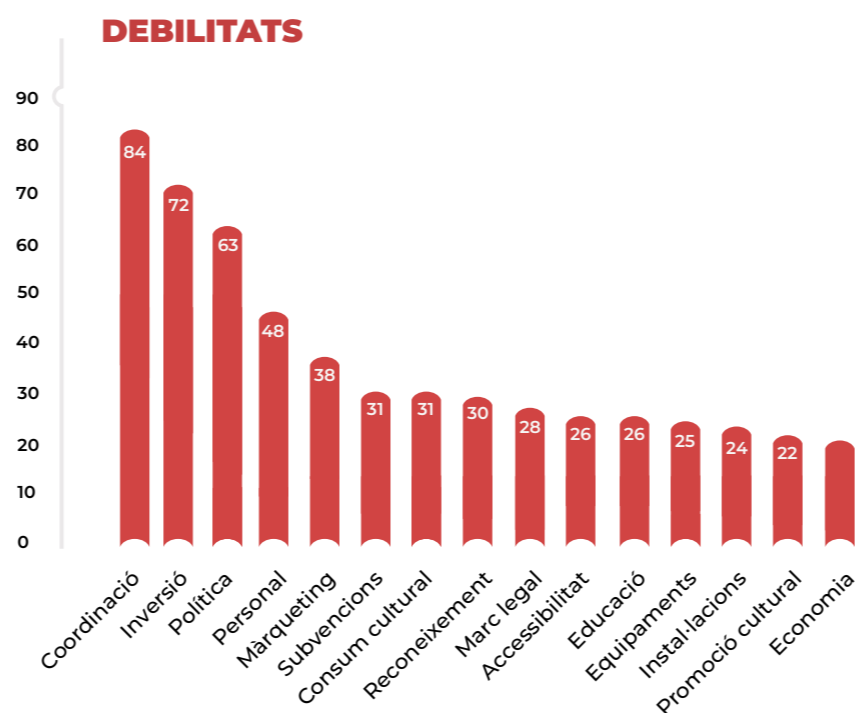
En la imatge següent s'observa la tipologia d'aportacions feta per cada taula (debilitats, amenaces, fortalezes o oportunitats):

PRIMERS RESULTATS DE L'ANÀLISI

Després de recollir i classificar totes les aportacions dels agents culturals, els resultats obtinguts a la fase 2 es van tractar globalment, sense diferenciar els indicadors generals dels específics de cada sector, amb la finalitat de descobrir les coincidències i divergències entre les taules de treball.

En els gràfics següents s'observen aquests primers resultats globals, encara molt en brut, però que ja mostren tendències destacades que ens permeten començar a treballar en la fase següent.

CONCRECIÓ DE LES SINGULARITATS DE CADA SECTOR CULTURAL

A partir d'aquests primers resultats globals, i després del creuament de les matrius DAFO a la fase 3 del procés, una segona anàlisi més profunda va tractar els resultats en dos nivells:

- General
- Sectorial

Els resultats més coincidents i que apareixen en els gràfics es van treballar globalment —juntament amb els del Fòrum de participació— i són els que apareixen en el capítol 9 d'aquest document.

Les conclusions pròpies de cada sector es van aïllar amb l'objectiu d'analitzar-los acuradament i evitar així que la seva singularitat les invisibilitzés. El Govern tenia el ferm compromís de fer aflorar totes i cadascuna de les realitats de tots els sectors culturals, per petites que fossin, i aquest tractament per separat era l'única manera de garantir-ho. És en l'aïllament i el processament de les dades on, novament, hi va haver una adaptació de la metodologia DAFO ja que, d'altra manera, les particularitats pròpies de cada àmbit haurien passat desapercebudes.

A continuació es detalla la concreció dels elements específics identificats en cada taula i per a cada sector cultural:

Patrimoni cultural i natural

Arts escèniques i música

Arts plàstiques i visuals

Activitats literàries i editorials

Mitjans de comunicació interactius i audiovisuals, disseny i serveis creatius

Turisme i recreació

RESULTATS DE LA TAULA SECTORIAL DE PATRIMONI CULTURAL I NATURAL

AMENACES

- Degradació de les estructures del medi natural.
- Pèrdua d'activitats lligades a l'agricultura, la ramaderia i els oficis tradicionals.
- Desconnexió entre la ciutadania i el patrimoni cultural i natural.
- Manca d'un Museu Nacional i de polítiques d'identitat.
- Manca d'estratègies comunes entre els agents patrimonials i de propostes de noves línies d'actuació.
- Manca d'oferta de productes culturals en català.
- La importància del mercat de compra i venda dels fons bibliogràfics de caràcter patrimonial i la dificultat de controlar-ne la ubicació, que fa que sovint no es pugui optar a adquirir-ne.
- El factor temps és una amenaça pel que fa a la preservació i la conservació dels materials bibliogràfics i documentals en suport paper, ja que corren perill de fer-se malbé o desaparèixer.
- La dificultat de trobar al país professionals dedicats a la conservació i la preservació del patrimoni bibliogràfic i documental complica la tasca del tractament d'un nombre important de documents.

OPORTUNITATS

- És un bon moment per definir una política patrimonial que orienti els projectes que es puguin plantejar en els propers anys.
- Desenvolupament d'un model de turisme sostenible.
- Col·laborar amb el sector educatiu i el turístic per desenvolupar projectes patrimonials a través de la creació d'experiències culturals completes: visites culturals, excursions a l'entorn natural, aprenentatge sobre la pedra seca...
- Potenciar activitats i productes lligats a la recuperació del paisatge (ramaderia ovina, apicultura, transhumància...)
- Tenir en compte polítiques lingüístiques d'èxit de països amb característiques semblants al nostre.
- La cultura digital és una oportunitat per a la conservació i la difusió del patrimoni cultural i natural.
- Eines desenvolupades a llocs geogràfics propers amb anys d'experiència com ara el Catàleg Col·lectiu del patrimoni bibliogràfic de Catalunya, que ha estat pioner en molts aspectes.

DEBILITATS

- Manquen recursos per a la conservació de la biodiversitat i del paisatge i per mantenir en condicions el patrimoni natural i cultural. El patrimoni natural i cultural perd potencialitat per falta de manteniment.
- Ensenyament deficient del patrimoni cultural i natural a les escoles, no es fa educació ambiental ni sensibilització patrimonial, ni s'impulsa la identitat nacional.
- Manca de corresponsabilitat i conscienciació lingüística en les administracions.
- Inversió pública en iniciatives privades de costos de manteniment elevats i amb rendiments qüestionables.
- Manca d'un cens de biblioteques i centres patrimonials d'Andorra.
- La creació d'un centre d'estudis enfocats únicament a estudis històrics i polítics sense tenir en compte els bibliogràfics.
- Desconeixement de què significa i què abraça el patrimoni bibliogràfic d'Andorra.
- Aquesta rica oferta museística, en mans de diverses titularitats, en ocasions obstaculitza l'establiment de línies d'actuació conjuntes i coordinades.

FORTALESES

- Es disposa d'una legislació en relació amb el medi natural i la seva conservació que relaciona el patrimoni natural amb la cultura i recull aspectes culturals del paisatge.
- La riquesa del patrimoni és ben present en la consciència de la gent del país.
- Programes transversals que visibilitzen el patrimoni cultural i natural.
- L'oficialitat del català i la possibilitat de legislar sobre la llengua. L'ensenyament del català en tots els sistemes educatius i la infraestructura de l'oferta formativa i lingüística (centres d'autoaprenentatge, cursos per a adults, etc.)
- La cultura andorrana és una eina d'integració i inclusió social.
- La bona sintonia entre patrimoni cultural i natural.
- El treball compartit en l'àmbit patrimonial entre el Govern i els comuns i la possibilitat de compartir espais.
- La digitalització del fons bibliogràfic per garantir-ne la conservació. Hi ha la voluntat per part de les administracions públiques de convertir la digitalització del patrimoni bibliogràfic en un dels principals eixos de treball a curt termini.
- L'oferta museística és àmplia, rica i diversa, i conté elements de referència nacional.

RESULTATS DE LA TAULA SECTORIAL D'ARTS ESCÈNIQUES I MÚSICA

AMENACES

- La música clàssica i el seu públic tenen l'amenaça d'estar relativament estancats en un passat cultural poc afí a les innovacions.
- La manca de músics professionals al país lligada a una manca de planificació curricular dels estudis musicals.
- Molts músics que participen en projectes andorrans no resideixen al país perquè no tenen una sortida laboral suficient.
- La dificultat de compaginar els estudis generals amb estudis artístics fa que molts estudiants els acabin abandonant.
- Dins de les arts escèniques, en general, les activitats populars estan molt poc valorades com a espectacle d'interès. El folklore i la dansa tradicional continuen sent les activitats culturals més poc reconegudes i no tenen gaire suport ni contactes externs.

OPORTUNITATS

- Els joves músics andorrans són un actiu molt important de la cultura andorrana i poden donar un nou impuls si se'ls dona l'oportunitat.
- La fusió de la música amb altres disciplines culturals: literatura, gastronomia, art romànic, dramàtica, etc.
- Incorporació de la dansa i el teatre a l'escola com a activitats formatives permanents.
- La possibilitat de desenvolupar, tant el col·lectiu d'artistes, individualment, com les companyies, nous mètodes d'investigació, producció i creació amb l'objectiu de formar una identitat teatral i cultural pròpia.
- Potenciar un circuit cultural per donar suport a programacions estables d'arts escèniques i música entre les parròquies amb la finalitat de guanyar eficàcia i aconseguir millors resultats.
- Programar circuits d'espectacles en viu (teatre, dansa, circ, música, etc.) en espais no habituals: carrer, museus, etc.

DEBILITATS

- Avançada edat de la majoria de cantaires i manca de relleu generacional en les corals; malgrat tenir una base, el jovent no s'hi acaba d'incorporar.
- Que participin a les corals durant el seu temps lliure, que no hi hagi obligatorietat ni compromís, dificulta poder fer sempre tots els assajos i les cantades amb totes les persones que en formen part.
- Els estudis musicals del país no estan homologats.
- Hi ha dificultat per professionalitzar-se en el camp de les arts escèniques dins del territori andorrà.
- Tant en l'àmbit de la música com en el de la dansa i les arts escèniques manquen coneixements i formació reglada que recolzi la seva activitat i hi doni més qualitat.
- Dificultat per trobar i accedir a espais — públics i privats— en condicions adients per a la creació i l'emmagatzematge de material escenogràfic, i per fer-hi assajos

FORTALESES

- Hi ha un important i divers nombre de grups de música i companyies de diversos gèneres i en tots els àmbits (amateur, semiprofessional i professional), si bé són majoria els amateurs.
- Destaca la llarga història i el gran nombre de corals, permanents i ocasionals, així com les seves iniciatives per promoure tant nous projectes com de cultura identitària del país.
- El gran potencial artístic i el nivell de les actrius i els actors, els ballarins i les ballarines i els artistes escènics de diverses disciplines.
- Algunes produccions estrangeres compten amb talent escènic andorrà.
- La capacitat de generar producció pròpia de dansa i teatre, i el reconeixement públic de les seves actuacions.

RESULTATS DE LA TAULA SECTORIAL D'ARTS PLÀSTIQUES I VISUALS

AMENACES

- La pèrdua d'algunes tècniques artístiques bàsiques.
- La falta d'oportunitats del col·lectiu per viure exclusivament de la creació.
- El poc interès per promoure el talent del país i oferir-li eines per professionalitzar-se i competir en l'àmbit internacional.
- La poca consciència social i política de les funcions que desenvolupen les arts visuals i plàstiques.
- La dificultat per mantenir el contacte entre els joves creadors que marxen a estudiar i treballar fora d'Andorra.
- La desaparició continuada d'espais expositius i el tancament de galeries on els artistes del país puguin exposar la seva obra.
- Manca d'indústria del sector de les arts plàstiques i visuals.

OPORTUNITATS

- La futura i possible creació de l'Associació de Galeristes pot estimular el col·leccionisme i fomentar la producció artística del país.
- Enfortir els vincles entre el sector educatiu i el creatiu. La possibilitat de promocionar el concurs com a projecte de les escoles d'art o a les escoles.
- Crear o habilitar espais públics o privats per desenvolupar la creació, fer exposicions o projeccions.
- Poder disposar d'espais de treball que, a més de servir per crear, promoguin les relacions amb altres creadors i creadores i incentivin noves propostes creatives.
- La possibilitat de construir un xarxa sòlida entre les institucions i els centres expositius.
- Donar espai als moviments socials emergents al país: inclusió, ecologia, feminisme, drets socials, etc.

DEBILITATS

- No s'acaba de fer una bona comunicació ni difusió de l'oferta expositiva es duu a terme. Això resta visibilitat, coneixement i promoció. L'accés als mitjans de comunicació és molt costós i difícilment es fan ressò de les programacions que tenen lloc al país.
- Pèrdua de potencialitat perquè hi ha dispersió de propostes, iniciatives i dinàmiques. Tot i que el panorama és ampli, el sector podria millorar la seva cohesió.
- No hi ha continuïtat del projecte per a joves artistes malgrat la incentivació.
- Falten incentius que ajudin a despertar l'interès per les arts plàstiques. Manquen línies de treball i/o propostes per animar el sector, com poden ser els concursos o les fires d'artistes.
- La falta d'espais per desenvolupar l'activitat artística i d'espais expositius i galeries per mostrar obres.

FORTALESES

- Es disposa d'una producció artística important que aporta riquesa cultural.
- Objectius clars i visions comunes, hi ha associats fidels i estables i es generen espais de mostra i reflexió per a la cultura contemporània. Hi ha plataformes d'expressió artística, de conscienciació i de sensibilització artística per als joves.
- Els joves tenen recursos i poden desenvolupar les seves potencialitats pel que fa a la creació i la producció.
- És un sector que col·labora artísticament, es dona suport, manté una xarxa de relacions i gaudeix d'una gran capacitat de mobilització.
- Bona formació de l'equip de professorat. Programen activitats formatives i de didàctica artística tant per a estudiants com per a gent de diverses edats. Flexibilitat horària.

RESULTATS DE LA TAULA SECTORIAL D'ACTIVITATS LITERÀRIES I EDITORIALS

AMENACES

- El pes i la competència de les grans empreses editorials estrangeres.
- Situació perifèrica de la producció editorial andorrana respecte de la distribució i el consum de productes culturals estàndards provinents dels mercats lingüístics i culturals dominants (sobretot català i espanyol).
- Reduïda dimensió del mercat editorial andorrà tant en l'àmbit domèstic com en l'internacional. Andorra presenta un marge reduït per al desenvolupament d'iniciatives editorials empresarialment viables.
- Continuar sense tenir una definició clara del que és i a què va lligada la literatura feta a Andorra.
- Situació perifèrica de la producció editorial andorrana respecte de la distribució i el consum de productes culturals provinents dels mercats lingüístics dominants.
- Poca predisposició d'autors i autores de l'estranger per presentar novetats editorials al país (distància, poca repercussió mediàtica, despesa, etc.)

OPORTUNITATS

- El foment de la investigació i la utilització de les institucions patrimonials i dels materials que custodien a través de la digitalització i difusió de documents en format electrònic.
- Possibilitat de fer clubs de lectura i presentacions de llibres telemàticament, per exemple, si l'autor o autora no pot desplaçar-se.
- Aprofitar l'auge de la cultura digital per poder trobar oportunitats per al foment de la lectura.
- Creació d'un sistema central de biblioteques englobant totes les biblioteques del país (comunals, universitària, escolars, etc.)
- Creació d'un òrgan únic de promoció de la literatura andorrana.
- L'augment del nombre d'alumnes de la Universitat d'Andorra i l'augment de la producció de llibres derivada de les matèries que s'hi imparteixen.
- La importància de les TIC per difondre el patrimoni i la producció bibliogràfica del país.

DEBILITATS

- El patrimoni literari andorrà no s'ha posat en valor; hi ha una manca d'intenció i d'eines per difondre'l.
- L'Àrea de Lectura Pública i Biblioteques no és capdavantera en el desplegament d'iniciatives del sector i no duu a terme la tasca que se li pressuposa.
- No hi ha un pla de foment de la lectura sòlid i conegut; no hi ha directrius clares en aquest sentit i les polítiques en relació amb aquesta promoció tenen un impacte dèbil.
- Falten accions tant per donar a conèixer els productes de la indústria local com per donar sortida comercial a aquests productes.
- Falten indicadors del sector editorial per situar-lo i relacionar-lo amb altres realitats de l'entorn.
- L'activitat productiva d'autors i autores, institucions i empreses del sector editorial és escassa, i la presència al país dels grans grups editors transnacionals és baixa.
- No hi ha unes línies de subvenció de les traduccions que cobreixin el cent per cent de la traducció.
- El Ministeri d'Educació no té prou en compte les publicacions d'editorials andorranes com a lectura per a les escoles. Manca reforçar el lligam amb les escoles i que el sistema educatiu treballi amb el món editorial.

FORTALESES

- Hi ha una bona xarxa de biblioteques i un nombre de públic lector important. Les biblioteques han esdevingut espais d'integració social.
- En general, les activitats literàries tenen molt bona acollida. Els clubs de lectura i les presentacions de llibres obtenen bona resposta del públic i l'assistència va en augment, sobretot si participen autors o autores d'Andorra.
- S'ha articulat un servei bibliotecari i s'ha aconseguit un grau de proximitat a la ciutadania molt elevat, la qual cosa afavoreix que hi hagi un increment del nombre de persones usuàries de les biblioteques i del servei de préstec.
- El nombre d'escriptors i escriptores d'Andorra és elevat i el sector literari té una àmplia oferta d'activitats. Bon moment per a la literatura andorrana i bona acollida internacional d'obres produïdes a Andorra.
- Augmenten les publicacions literàries digitals, fet que visibilitza l'èxit en l'aposta per l'ús de la tecnologia. Es consolida la plataforma nacional de préstec de llibres electrònics.
- Hi ha un augment en l'edició de publicacions periòdiques, catàlegs, etc. La venda de llibres editats a Andorra als museus també es valora molt positivament.

RESULTATS DE LA TAULA SECTORIAL DE MITJANS DE COMUNICACIÓ I AUDIOVISUALS, DISSENY I SERVEIS CREATIUS

AMENACES

- La manca de teixit empresarial relacionat amb l'audiovisual, la manca de distribuïdors i de productores i el poc suport institucional.
- La banalització de l'estètica i la presa de decisions sense tenir en compte la importància del disseny: guarniment de carrers, senyalització, retolació, etc.
- L'estandardització de les solucions per modes o tendències, poc adaptades sovint a la idiosincràsia i a les necessitats del país.
- Descrèdit de la professió periodística i del món de la comunicació.
- Andorra es troba fora dels circuits industrials i de distribució audiovisual.
- La competència de l'audiovisual en plataformes digitals, que són més atractives per als joves, amenaça la continuïtat de la projecció en sales de cinema.
- Les tarifes de *roaming* són molt elevades.

OPORTUNITATS

- La creació d'un programa permanent de pedagogia audiovisual als centres educatius d'Andorra.
- Treballar en nous acords per facilitar la importació i l'exportació temporal de material per a la producció audiovisual.
- La digitalització i el consum a la carta de continguts audiovisuals.
- La diversitat de canals online i la combinació d'offline i online.
- La possibilitat de reconduir l'estètica ambiental.
- Promoure Andorra com a localització privilegiada per acollir rodatges.
- Andorra disposa de les condicions idònies per promoure estudis de disseny al país.
- La col·laboració amb l'estat francès en matèria de formació periodística.

DEBILITATS

- No tenen un espai que aglutini els mitjans de comunicació per treballar iniciatives conjuntes al país i fora de les fronteres.
- És un col·lectiu molt diversificat degut a la diferència entre les disciplines i els mètodes o medis en els quals es desenvolupen.
- El món del disseny té dificultats per arribar al públic perquè la població desconeix el que fan.
- Hi ha poca interrelació i unió entre els professionals del sector, membres o no de l'associació. Poc treball en equip i de coordinació entre el sector del disseny.
- Hi ha etapes intermitents d'inactivitat productiva.
- Manquen projectes del sector que actuïn com a referents.
- Manquen espais equipats per fer-hi projeccions o programar-hi altres activitats, com ara instal·lacions, directes audiovisuals o concerts.

FORTALESES

- La pluralitat de mitjans de comunicació i produccions audiovisuals. Tenen capacitat de convocatòria i grans audiències.
- Són generadors d'opinió i dinamitzadors socioculturals.
- El festival Ull Nu és l'únic esdeveniment audiovisual amb set edicions i quatre anys previs de mostra.
- Els integrants del col·lectiu audiovisual es consideren innovadors i serveixen d'inspiració a joves creadors del país.
- A través de muntatges audiovisuals treballen en la promoció dels drets humans, la igualtat de gènere, la diversitat cultural i el pensament crític i social.
- En el món del disseny hi ha professionals amb currículums reconeguts, amb anys d'experiència, qualificats, que són crítics amb l'estètica i coneixedors dels mercats i dels medis al seu abast, tant interiors com exteriors.
- La tecnologia està completament incorporada en aquests dos sectors culturals.

RESULTATS DE LA TAULA SECTORIAL DE TURISME I RECREACIÓ

AMENACES

- Les dificultats d'ús de les plataformes de comercialització i pagament online.
- El canvi climàtic, que pot perjudicar molt el model turístic andorrà.
- Comunicació aèria dependent i llunyana.
- Convertir el país en un atractiu turístic de baix cost. Cal vetllar per l'equilibri entre competitivitat i qualitat turística.
- Els accessos d'entrada i sortida a Andorra, especialment en determinats moments de l'any, que provoquen llargues cues i descontentament.
- La prioritat dels turistes per altres activitats que no siguin de caràcter cultural.
- Les exigències de la Unesco en relació amb la conservació del patrimoni cultural i, consegüentment, els seus entorns de protecció.

OPORTUNITATS

- Els museus com a espais d'integració social i igualtat en un país amb un alt índex de multiculturalitat i població flotant.
- Els canvis en la mentalitat i les demandes dels turistes que s'interessen cada vegada més per la cultura.
- El rodatge de pel·lícules, clips musicals i espots publicitaris en els entorns naturals.
- El creixent interès pel turisme gastronòmic.
- Cercar models de turisme sostenible i analitzar-ne el marc de funcionament.
- La col·laboració amb entitats turístiques estrangeres.
- Nous projectes de rehabilitació, millora i revaloració d'alguns espais per promoure el desenvolupament econòmic.
- La redacció d'un pla estratègic de turisme cultural.
- Disseny de campanyes de sensibilització entre agents públics i privats per fomentar el respecte pel patrimoni natural i cultural.

DEBILITATS

- Les dificultats per accedir a determinats espais culturals.
- La poca importància real de la cultura en l'oferta turística durant tot l'any.
- Manca d'inversió per crear novetats, nous elements d'interès i atractiu cultural.
- Caldria estructurar la gastronomia com a projecte cultural transversal.
- Poca oferta gastronòmica típica en la qual s'ofereixi als visitants cuina amb productes locals com ara la caça, la pesca o els bolets, i plats típics de Nadal, de Quaresma, de Festa Major...
- Manca de relació i d'interacció entre els principals agents públics i privats del món de la cultura, del patrimoni natural i del sector turístic, per treballar conjuntament en la promoció d'un model de turisme cultural.
- Proliferació de museus sense gaire planificació.
- Manca de planificació en l'actualització dels equipaments culturals per millorar-ne la competitivitat.

FORTALESES

- L'existència de producte turístic durant tot l'any.
- Els actius d'atracció turística: oci, esports, comerç, neu, termalisme i cultura.
- El programa infoturisme, que ofereix informació als turistes sobre rutes de muntanya, activitats i empreses d'Andorra.
- La concentració de museus i monuments per quilòmetre quadrat.
- Els preus de les activitats culturals, que són molt competitius.
- La gran oferta de restauració, la varietat d'establiments i la gastronomia autòctona.
- L'excel·lent qualificació turística d'Andorra segons els resultats de les darreres enquestes.
En molts equipaments, les visites en quatre llengües i les audioguies en cinc llengües.
El bus turístic, que inclou set itineraris culturals.
La interacció entre els turistes i la població andorrana.
El producte local: vins, ratassia, melmelades, embotits, carn, hortalisses, etc.

capítol 5: EL FÒRUM DE PARTICIPACIÓ

El Fòrum va ser l'espai de trobada dels agents culturals i d'artistes de diverses disciplines que no estan associats ni formen part de cap entitat o institució.

Com que la voluntat del Govern era arribar a tot el teixit cultural, es va organitzar i estructurar un Fòrum de participació en el qual membres de tots els col·lectius culturals i artístics podien aportar les seves opinions i debatre-les. En aquest Fòrum també van participar, a títol individual, persones interessades i implicades en el món cultural sense que necessàriament haguessin de dedicar-se professionalment a la cultura o les arts.

OBJECTIUS

- Avaluar les polítiques culturals que s'estan duent a terme actualment i detectar-hi possibles mancances.
- Elaborar de manera participativa la diagnosi de la situació de la cultura a Andorra.
- Prioritzar els objectius i les propostes que sorgeixin del Fòrum de participació.
- Fer les propostes de millora que es considerin necessàries per avançar en les polítiques culturals de futur a Andorra.

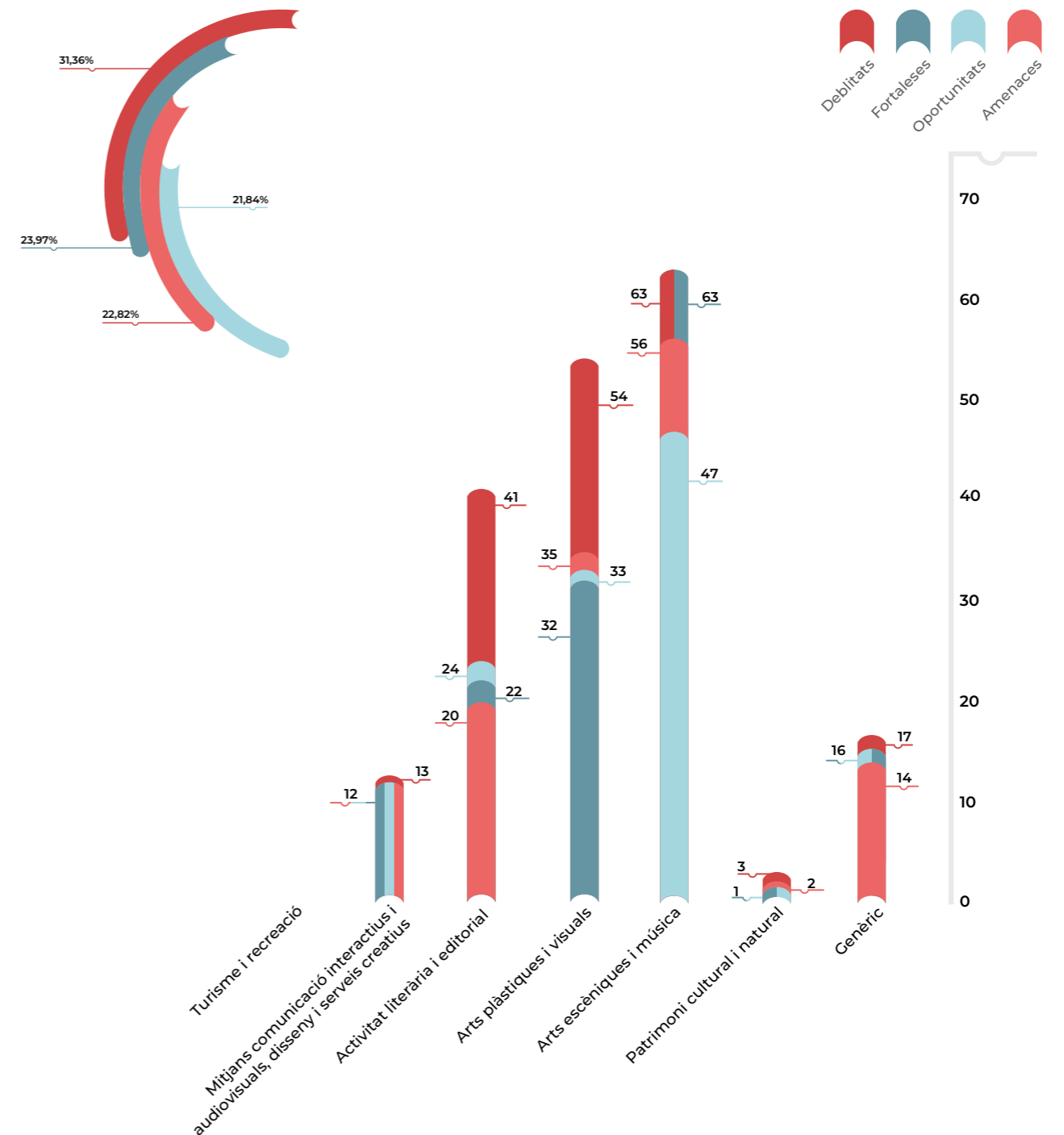
PARTICIPANTS I APORTACIONS

En el Fòrum, hi van participar 93 persones. El nombre d'artistes i les aportacions corresponents es van classificar, també, segons el sector en el qual desenvolupaven la seva activitat cultural.

En el gràfic següent es poden observar les 609 aportacions recollides, agrupades d'acord amb la seva tipologia (debilitats, amenaces, fortaleeses i oportunitats):

TOTAL D'APORTACIONS FÒRUM DE PARTICIPACIÓ

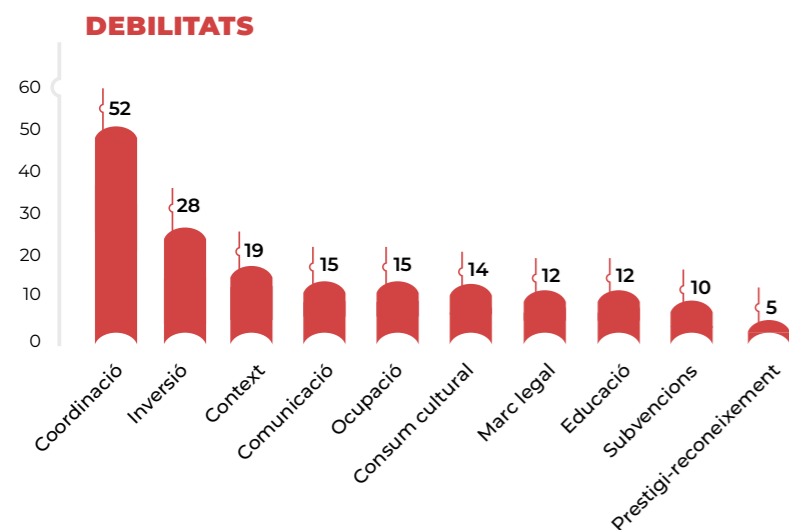
S'identifica, també en el Fòrum, que les debilitats i les fortaleeses acumulen el gruix més important d'aportacions.

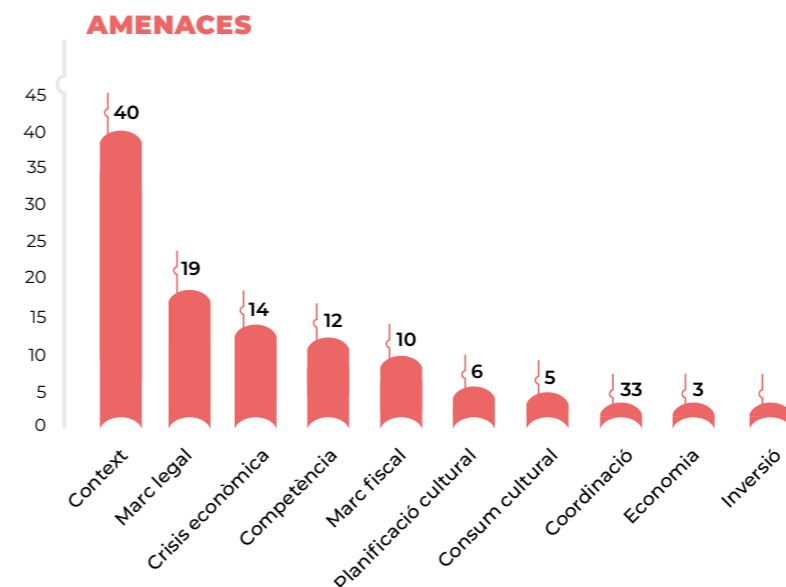
PRIMERS RESULTATS DE L'ANÀLISI

Després de classificar totes les aportacions dels artistes que, de forma individual, van participar al Fòrum, els resultats es van tractar globalment, sense diferenciar els indicadors globals dels específics de cada sector, amb la finalitat de descobrir coincidències i divergències amb els resultats obtinguts en les Taules de treball sectorials.

Els gràfics següents mostren aquests primers resultats, encara molt en brut, però que ja identifiquen tendències generals de forma destacada.

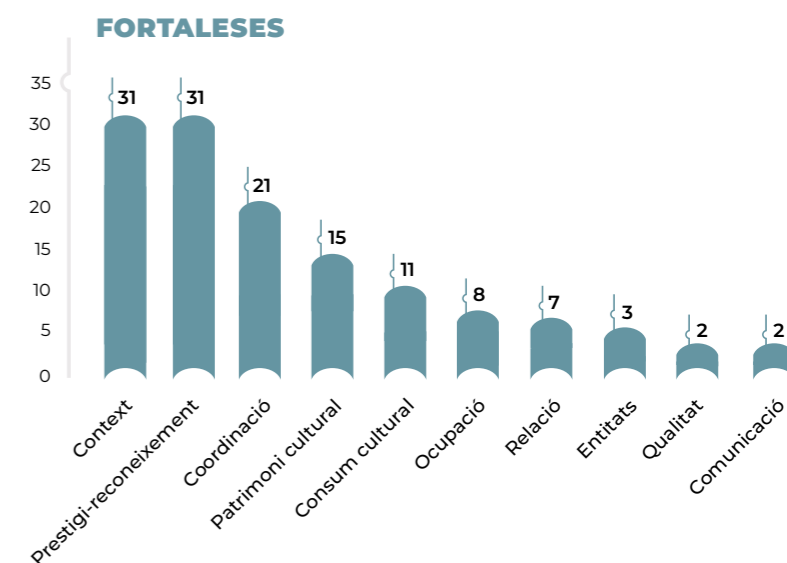

En relació amb les **debilitats**, s'observa que la falta de coordinació, l'oferta excessiva i el solapament d'activitats i d'horaris en un mateix dia, juntament amb un manca de pressupostos i de finançament, i la dependència de les subvencions públiques són, amb diferència, les principals debilitats identificades. El desconeixement i el paper residual de les polítiques culturals, les poques sinèrgies entre educació i cultura, un marc legal deficient i la invisibilitat de la cultura en els mitjans de comunicació, són també preocupacions importants que apareixen entre el col·lectiu d'artistes.

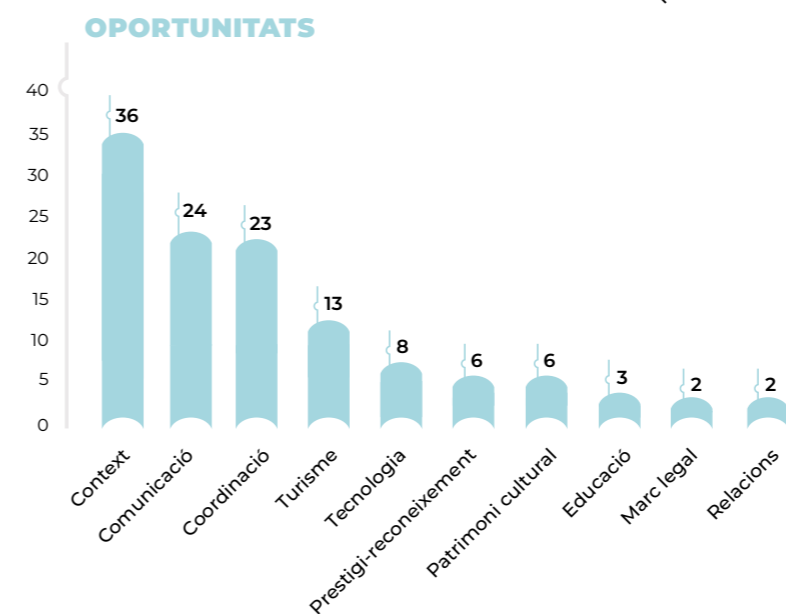

Quant a les **amenaces**, destaca de forma considerable tot allò que té a veure amb les particularitats d'Andorra com a país: la fuga de talent, la dependència del turisme, el desarrelament, la globalització, les crisis econòmiques, el marc legal i fiscal, la manca d'una cobertura social que no està adaptada al col·lectiu d'artistes i la competència d'altres destinacions turístiques.

Les **fortaleses** que sobresurten tenen a veure amb les característiques del país; les bones relacions entre les entitats i els artistes; la pluralitat de la societat andorrana; els nivells de creació del col·lectiu d'artistes; la pluridisciplinarietat; la riquesa patrimonial o les col·laboracions entre els agents culturals.

En relació amb les **oportunitats**, destaca la voluntat política del Ministeri de Cultura i Esports de millorar el posicionament de les polítiques culturals; el prestigi de la "marca" Andorra; el paisatge i l'entorn geogràfic; les relacions internacionals; l'atracció de talent estranger; les campanyes de turisme cultural o l'oferta multimèdia.

CONCRECIÓ DE LES SINGULARITATS DELS ARTISTES QUE VAN PARTICIPAR AL FÒRUM

A partir d'aquests primers resultats globals, una segona anàlisi més profunda va separar i tractar els resultats en dos nivells:

- General
- Sectorial

Els resultats en què tot el col·lectiu d'artistes coincidia i relacionats amb un tipus d'indicador més genèric es van treballar globalment —juntament amb els de les Taules de treball sectorials— i són els que apareixen en el capítol 9.

Els resultats propis de cada àmbit cultural es van aïllar amb l'objectiu d'analitzar-los acuradament i de forma individual i evitar així que la seva singularitat els fes passar desapercebuts. El Govern tenia el ferm compromís de fer aflorar totes i cadascuna de les realitats de tots els sectors culturals, per petites que fossin, i aquest tractament per separat era l'única manera de garantir-ho. És en l'aïllament i el processament de les dades on, novament, hi va haver una adaptació de la metodologia DAFO ja que d'altra manera les particularitats pròpies de cada àmbit haurien passat desapercebudes.

A continuació es detalla la concreció dels elements específics identificats pel col·lectiu d'artistes del Fòrum per a cada sector o àmbit cultural:

DEBILITATS

- El cinema produït al país és un gran oblidat.
- La manca d'un arxiu teatral o de documentació teatral.
- La SDAVD no registra la propietat intel·lectual de les obres literàries i no aporta res als escriptors.
- Editors i escriptors no sempre coincideixen en els seus objectius.
- S'han deixat de dur a terme moltes activitats consolidades (Festival de jazz, Festival Narciso Yepes, etc.) i no s'han proposat noves alternatives que serveixin de relleu.
- Desconeixement de l'art contemporani produït a Andorra.
- Creem una cultura que tendeix al conservadorisme.
- L'escassa innovació musical, la poca creativitat, pocs grups musicals que facin la seva pròpia música.

FORTALESES

- Les rutes literàries a través dels llibres d'autors nacionals que utilitzen escenaris del país i divulguen el nostre patrimoni.
- La potencialitat de la Biblioteca Nacional, que dona a conèixer els escriptors andorrans i la seva obra.
- La participació en la Biennial de Venècia.
- La potenciació del teatre des de la infantesa.
- Els beneficis que aporta el teatre a totes les edats.
- La tradició i la importància dels grups de teatre amateurs a les parròquies.
- Implicació majoritària de les dones en l'activació de manifestacions artístiques i culturals.
- Els professionals del sector audiovisual es consideren innovadors i serveixen d'inspiració per als joves andorrans.

AMENACES

- El perillós i fals mite que tothom pot escriure i dibuixar un conte infantil: considerar la literatura infantil i juvenil com una literatura menor pot amenaçar una part del sector.
- Convertir les biblioteques en ludoteques.
- La desaparició de galeries i espais expositius d'àmbit comercial.
- Pèrdua o desaparició d'obres de diversos àmbits sense que en quedi constància per la dificultat de guardar-les o la seva fugacitat.
- Les dificultats per desenvolupar la indústria musical.
- Que l'Agenda 2030 no hagi inclòs la cultura com un eix específic, fet que fa difícil liderar propostes de cultura sostenible en aquest marc.

OPORTUNITATS

- L'aplicació de la reserva de l'1% a les obres d'art.
- Aprofitar la Setmana del llibre en català per fer una difusió més gran de la literatura andorrana a Catalunya (aprofitar també altres esdeveniments).
- El confinament ha fet que moltes persones retornin a la lectura.
- Grups joves de voluntariat lector que fan lectures a gent gran a les residències. Aquesta pràctica es podria estendre als infants.
- Nova perspectiva i definició de la Fundació ONCA.

capítol 6: INICIATIVES CIUTADANES

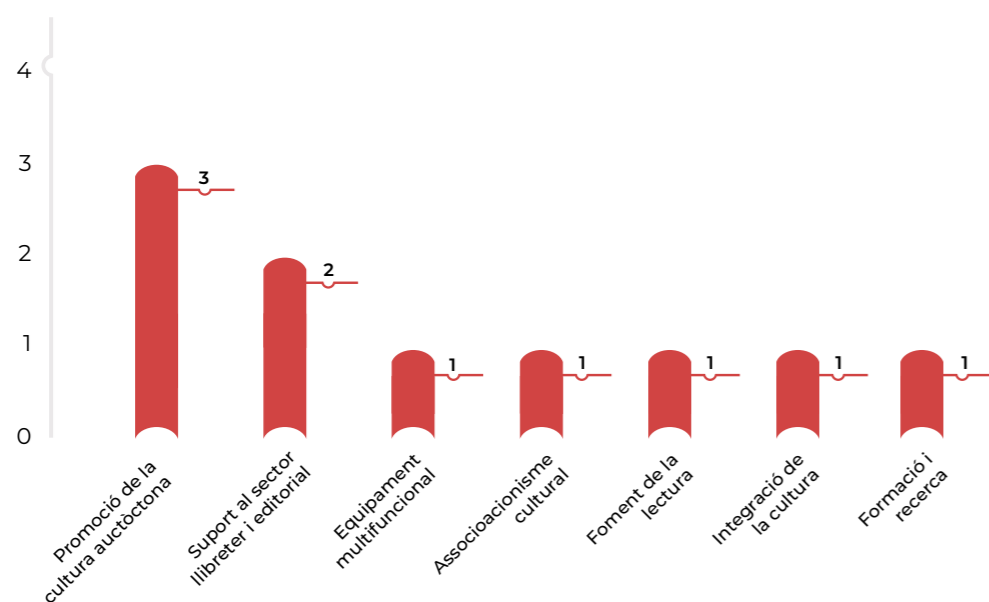

La participació de la ciutadania es va organitzar a través del web visc.ad, que és la plataforma digital del Govern que actua sota els principis de transparència i participació ciutadana i que vol apropar les institucions al dia a dia de la ciutadania.

A la plataforma, la ciutadania interessada en la cultura i les polítiques culturals, podia trobar tota la informació i les instruccions a seguir per fer arribar al Ministeri de Cultura i Esports i a la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana les seves aportacions.

Hi podia participar qualsevol persona resident a Andorra major d'edat i es van rebre 10 propostes de diversos àmbits que queden concretades en el gràfic següent:

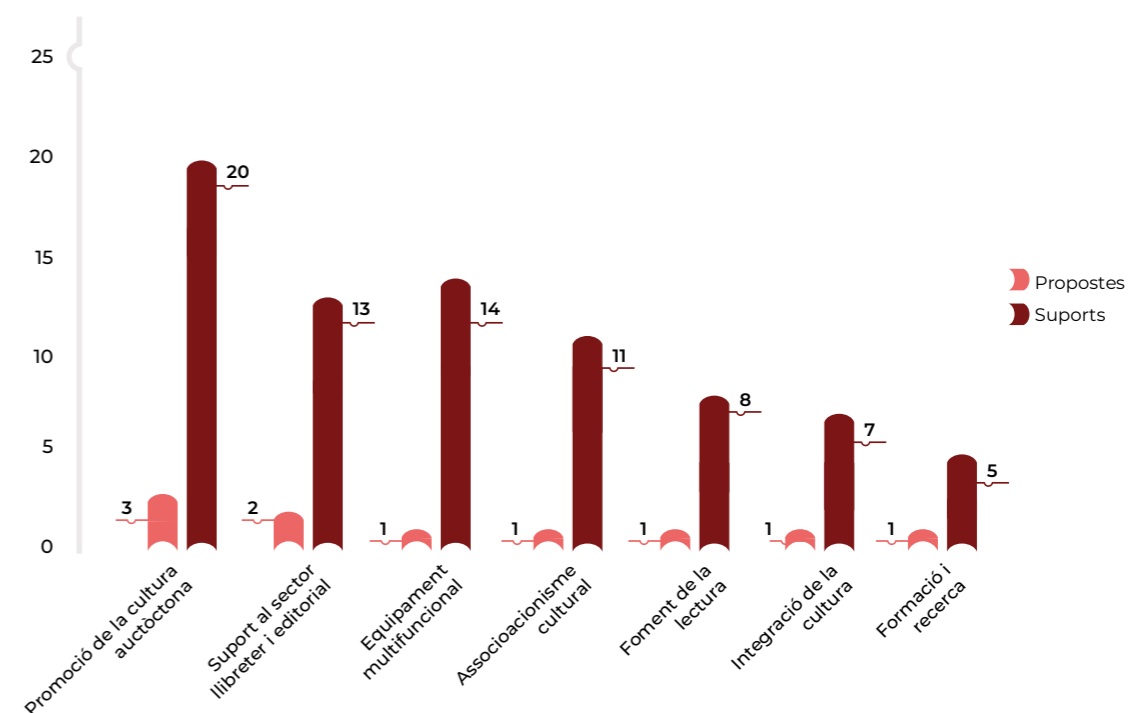
PROPOSTES INICIATIVES CIUTADANES

Per altra banda, una vegada que aquestes propostes van ser publicades al web, 78 persones més van donar-los suport.

En el gràfic es pot observar el nombre de suports que va rebre cadascuna de les aportacions:

PROPOSTES I SUPORTS INICIATIVES CIUTADANES

De les dades resultants destaca l'interès d'aquestes persones per:

- La promoció de la cultura autòctona.
- La necessitat que es disposi d'un gruix d'equipaments que siguin funcionals i polivalents.
- La importància de la lectura.
- La rellevància que té per al país l'associacionisme cultural.

capítol 7: UNA VISIÓ PÚBLICA DE LA CULTURA

Com s'ha dit, paral·lelament a la diagnosi participativa duta a terme durant els mesos de juny i juliol, a partir del setembre es va iniciar un treball intern i més estratègic amb directius i responsables del:

- Ministeri de Cultura i Esports
- Ministeri d'Educació
- Ministeri de Turisme
- Andorra Turisme

Aquestes sessions internes de treball pretenien fer reflexionar un grup de persones expertes per aprofundir en un seguit de qüestions que havien aparegut en la diagnosi participativa i poder recollir, d'aquesta manera, una informació molt més concreta i detallada.

Per portar a terme aquesta tasca es van elaborar uns qüestionaris que es van fer arribar a les direccions i els equips de responsables tècnics perquè els responguessin.

A continuació, es recull el buidatge de les aportacions principals dels professionals de cada organització que han estat utilitzades també per a la redacció dels resultats generals.

MINISTERI DE CULTURA I ESPORTS

Quins es considera que són els punts més febles que presenta en l'actualitat l'oferta de turisme cultural a Andorra?

- La manca d'una estratègia de turisme cultural i la manca de recursos.
- La manca de coneixement del patrimoni (tècnic i social).
- Un model de turisme cultural obsolet.
- La infravaloració de la pròpia identitat o el complex d'inferioritat.
- L'excés d'adaptació a altres llengües i elements culturals.
- La manca de coordinació entre els ministeris i altres òrgans encarregats del turisme i la cultura.
- La falta de recursos i un suport insuficient. Falta una gestió unificada de la promoció i la difusió culturals, falta una publicació de referència de l'activitat cultural i d'oci (ex. Time Out).
- Una mirada molt focalitzada en la cultura patrimonial que deixa en segon terme la resta d'expressions culturals i artístiques.
- La manca d'un Museu Nacional singular.

Quines són les fortaleses principals del turisme cultural?

- La riquesa i la diversitat del patrimoni natural i cultural del país.
- La relació forta entre el patrimoni i el territori. La dispersió del patrimoni arreu del territori genera un paisatge cultural molt ric, i la possibilitat de conèixer tot el país.
- La qualitat, l'autenticitat i el prestigi reconegut del nostre patrimoni cultural.
- Les instal·lacions i els equipaments museístics.
- La bona gestió dels elements culturals.
- Una oferta cultural variada i solvent a tot el territori i durant tot l'any.
- Una oferta d'escultura pública de qualitat i present a tot el país.
- Una oferta museística atractiva i cuidada, amb atenció molt personalitzada.

Quins són els canvis principals que caldria incorporar en l'oferta de turisme cultural?

- Crear una estratègia per difondre el turisme cultural que s'integri i s'harmonitzi de forma adequada a l'oferta de turisme nacional.
- Utilitzar la llengua com a element patrimonial que agermana Andorra amb altres territoris de parla catalana i que, alhora, pot atreure turisme catalanoparlant. Introduir la llengua com a factor d'atracció, a més de buscar altres elements atractius de la nostra cultura, pot ser un element interessant per potenciar des d'un punt de vista turístic.
- Crear un espai professional de comunicació i divulgació del turisme cultural, la qual cosa milloraria el coneixement del patrimoni. Aprofitar tots els mitjans al nostre abast (equipaments, recursos humans, pressupost) per afavorir aquesta comunicació i implicar-hi altres ministeris i institucions.
- Un treball col·laboratiu entre el Ministeri de Turisme, Andorra Turisme, els comuns i el Ministeri de Cultura facilitaria la redacció d'una estratègia nacional més eficient. Com més agents institucionals hi hagi coordinats amb un objectiu comú, més bé es pot fer la planificació i la promoció del turisme cultural per augmentar-ne el consum. Aquest treball coordinat no hauria d'afectar els objectius i interessos de cada institució. Caldria tenir en compte també la participació d'altres agents culturals.

- La formació del personal és indispensable en aquest sector perquè és un tipus de personal que canvia molt sovint. A més, seria convenient l'oferta formativa que arribés a tots els professionals del sector turístic i també al del transport.
- Millorar la gestió i l'acció d'Andorra Turisme seria essencial per desenvolupar un turisme cultural de qualitat i eficient.
- Impulsar la creació del Museu Nacional i el de l'Automòbil, i prendre una decisió amb Ràdio Andorra.
- Reforçar, ampliar i millorar l'oferta cultural que hi ha, promocionar el país com a destí de consum cultural i visibilitzar internament l'oferta cultural, els espais i les activitats artístiques.
- Contractar personal per cobrir les necessitats que comporta la difusió dels esforços esmerçats. Es tracta, per una banda, de personal que ha d'estar qualificat en comunicació i, per l'altra, de gestors de continguts de webs i de xarxes socials que puguin informar amb immediatesa de totes les activitats en bones condicions.
- Destinar més recursos per ampliar i millorar l'oferta, recolzar els col·lectius, les associacions, els creadors i les indústries culturals del país.
- Oferir continguts en diversos idiomes si es vol millorar la promoció i la difusió del patrimoni i de les activitats culturals i artístiques.

Altres observacions a tenir en compte a l'hora de dissenyar estratègies sobre turisme cultural

- Crear paquets o ofertes integrades amb diversos sectors i crear sinèrgies per apropar el patrimoni cultural al turisme que no accedeix a Andorra específicament per visitar-lo.
- Explicar el patrimoni en escenaris no habituals: el patrimoni hauria de ser qui visita el turista o la turista, en comptes del model seguit fins ara.
- Treballar amb cura la diversitat i la multiculturalitat, ja que són elements potents del present i del futur del turisme cultural que cal per fer compatibles amb la preservació de la identitat.
- Assegurar que les persones responsables del Ministeri de Turisme no oblidin que la llengua forma part del patrimoni que cal promoure i que no sempre cal recórrer a l'ús d'altres llengües per fer promoció turística amb voluntat d'internacionalització, atès que, en termes d'ecologia lingüística, aquestes pràctiques contribueixen a invisibilitzar la llengua catalana i no aprofitar-la com a bé comú que cal promoure i protegir, i també com a element d'atracció turística. Quan alguna persona (o un país) es mostra tal com és, té més poder d'atracció que quan renuncia a la pròpia identitat i es dilueix en una imatge uniforme i global.

- Incorporar més intensivament les noves tecnologies aplicades a la difusió del coneixement, no tan sols dirigides a donar informació del que es fa, sinó pensades per presentar el patrimoni i la cultura en nous formats: exposicions immersives, videomapatge, continguts interactius, etc. No s'està treballant en aquesta línia tot el que caldria.

MINISTERI D'EDUCACIÓ

Quina importància tenen la formació andorrana i l'educació artística en els currículums del sistema educatiu Andorrà?

- Els programes educatius actuals de tots els nivells del sistema educatiu andorrà garanteixen el treball de la formació andorrana. El treball amb "situacions problema" garanteix treballar les problemàtiques del més proper al més llunyà i del més concret al més abstracte. El punt de partença de qual-sevol problemàtica social és i ha de ser sempre Andorra, des de totes les perspectives: econòmica, social, cultural i política. Per aquest motiu, podem dir que es garanteix la formació andorrana i l'educació artística entesa com a patrimoni cultural.
- La importància de la formació ando-

rrana en el currículum del sistema educatiu andorrà és fonamental. El currículum es concep com un currículum propi d'Andorra i per a Andorra, situat en el context andorrà i en continuïtat amb els programes que s'han elaborat anteriorment. En cap cas es copia un currículum pensat en un altre país per aplicar-lo a Andorra. Es fa una elaboració pròpia per part de tècnics i professorat del Cos d'Educació del Govern d'Andorra, amb la participació d'experts universitaris internacionals d'altres països que contribueixen i aporten els seus coneixements, però sempre es fa una elaboració de programes a partir de les necessitats i les realitats de l'educació de les nostres aules, i de manera participativa i consensuada amb les escoles i el professorat.

- Per altra banda, l'educació artística forma part del currículum de l'Escola Andorrana i es declina en dos àrees: l'educació visual i plàstica i l'educació musical. En el nivell de batxillerat general, l'educació artística s'organitza en el bloc d'arts, del qual l'alumnat pot escollir el seu propi itinerari a partir de diverses assignatures: arts plàstiques, cinema, comunicació i realització audiovisual, disseny, educació musical i història de les arts.

Quins són els punts més febles que presenten en l'actualitat els currículums educatius del sistema andorrà en relació amb la cultura andorrana?

- La cultura andorrana no és un temari.

Per tant, la presa de decisions del docent és determinant a l'hora de garantir-ne el treball.

- Manca material pedagògic propi, adaptat als nous programes. L'elaboració de materials didàctics sobre Andorra és un dels grans reptes que tenim en relació amb la cultura andorrana.
- Manca formació específica del personal docent.
- El coneixement sobre Andorra és encara un dels reptes més importants. La recerca ha avançat molt, però és necessari disposar de més coneixement.
- La divulgació de la recerca sobre Andorra feta fins ara és un altre punt que cal millorar.
- Quines són les fortaleeses principals dels currículums d'educació maternal, primera ensenyança, segona ensenyança i batxillerat del sistema andorrà en relació amb la cultura andorrana?
- Superar la perspectiva geogràfica i històrica per donar cabuda a la resta de ciències socials.
- Posar èmfasi en el desenvolupament de la consciència temporal, territorial i de pensament social.
- La constant revisió i actualització dels nostres currículums és el punt més important.
- El grau de participació i de consens en l'elaboració del currículum.
- La nostra petita talla ens permet una comunicació molt fluïda per identificar ràpidament els problemes que apareixen,

la qual cosa ens permet buscar solucions al més aviat possible.

Quins canvis caldria introduir en els currículums d'educació maternal, primera ensenyança, segona ensenyança i batxillerat del sistema Andorrà per potenciar el coneixement i els valors vers la cultura a l'escola?

- Incorporar millores en la selecció de recursos i, sobretot, canvis en la implementació i l'avaluació.
- Establir lligams més estrets i més col·laboracions entre les escoles i totes les institucions culturals del país per desenvolupar projectes en comú, no només una simple visita a un museu o a un arxiu, per exemple.
- Com es podria millorar el coneixement que els joves tenen sobre la identitat i el patrimoni cultural andorrà per estimular la seva capacitat futura de protegir-lo i alhora transformar-lo?
- El primer pas seria millorar la mateixa definició d'identitat. Actualment, parlar d'identitat sense fer el plural (identitats) és un error i moltes vegades d'aquí neix el rebuig o la manca de vincles. Som un conjunt d'identitats. Cal una reflexió profunda sobre els referents identitaris i trobar la manera de conjuguar totes i cadascuna de les nostres identitats per donar-los valor. Amb el patrimoni passa el mateix: només es valora allò que es considera com a propi.

- La qüestió de la identitat va més enllà del coneixement sobre el país i va més en relació amb com els joves participen activament en el seu context immediat per transformar-lo i protegir-lo.

- Per millorar el coneixement de què disposen els joves sobre patrimoni cultural cal que n'aprenquin amb les metodologies més actuals, de manera activa i significativa, implicant-se en projectes que s'orientin a l'estudi i a la protecció del patrimoni, que coneguin la història del país, i tinguin accés a les recerques que s'han fet.

- Caldria que els elements d'identitat cultural i patrimoni cultural —material i immaterial— ocupessin un espai important en els programes i que hi hagués una estructura dissenyada perquè l'accés al coneixement i la capacitat de preservar-lo i transformar-lo fossin progressius. Les accions puntuals poden tenir un impacte alt però, a llarg termini, els seus efectes són baixos, o fins i tot contraproductius, i poden provocar cert rebuig.

- És molt diferent tractar des del punt de vista educatiu el patrimoni cultural (quin és i com és el nostre patrimoni cultural, com l'hem de protegir, etc.) i la identitat (què vol dir ser andorrà). La identitat andorrana és una qüestió que va quedant en els records d'alguns dels que encara són vius, però és molt superficial en la nostra societat i, per tant, es va construint una nova identitat que s'anirà formant amb el temps i en la qual s'integraran signes d'identitat d'altres cultures.

- També, sobre la identitat, cal impulsar plans de normalització del català i de reforç de la llengua catalana a les escoles (que el tinguem com a llengua oficial no vol dir que sigui la llengua d'integració i socialització). La llengua és un dels elements clau de la identitat i, ara per ara, molts joves andorrans no perceben el català com un tret de la seva identitat andorrana. Andorra és una societat multilingüe, perquè és multicultural, però hi ha un biaix important entre la llengua i la identitat andorranes.

- Caldria dissenyar un pla integral que s'estructurés amb diversos programes i cada programa amb diversos projectes.

- L'Àrea de Formació Andorrana promou —i amb molt de sentit— el coneixement de la identitat i del patrimoni cultural andorrà. En canvi, el sistema educatiu andorrà sembla que s'oblida o dona per fet que es coneixen aquests elements, i no sempre és així. Per exemple, a gairebé tots els nivells educatius de Formació Andorrana es llegeixen autors andorrans. En canvi, la presència d'autors andorrans en les lectures de l'Escola Andorrana és anecdòtica i testimonial.

- Un altre factor clau per millorar és la sensibilització i la formació del personal docent sobre la identitat i el patrimoni. Es pressuposen uns coneixements mínims en el professorat, però no sempre hi són, ni en un nivell suficient. Per altra banda, cal estimular els hàbits de consum cultural d'una gran part del professorat, de manera que incloguin en el seu repertori

aspectes de la cultura andorrana (perquè el seu consum cultural és molt baix o perquè en la seva tria mai hi ha autors, exposicions, obres, concerts, etc., andorrans).

- Crear projectes perquè el jovent pugui implicar-se en la protecció del patrimoni andorrà tant material com immaterial. Un exemple d'èxit ha estat el de les falles. A partir que es va obrir a la participació d'infants i joves, s'ha conegut molt més aquesta festa tradicional.

- No es pot separar l'educació de la ciutadania (infants, adolescents, joves) del seu patrimoni cultural. Conèixer i respectar el patrimoni cultural ha de ser un objectiu bàsic de l'educació d'infants i joves i encara més que esdevinguin ciutadans i ciutadanes que creixin culturalment. La millora del coneixement sobre el patrimoni cultural passa per la inclusió d'aquesta qüestió en els programes educatius. Més enllà i tot, caldria tractar el patrimoni cultural com una àrea d'aprenentatge més i no pas com un recurs didàctic.

De quina manera el sistema educatiu andorrà posa en valor i treballa la multiculturalitat que hi ha a Andorra?

- La multiculturalitat es treballa sobretot des d'un punt de vista dels valors de la convivència i la tolerància. Es desconeix —tot i que potser es fa— si es posa en valor la diversitat de cultures més enllà

d'aspectes puntuals o folklòrics.

- Hi ha la impressió que no s'aprofita prou la multiculturalitat d'Andorra per establir connexions i lligams entre la cultura autòctona i la universal, és a dir, per fer dialogar la identitat i el patrimoni cultural andorrà amb les identitats i el patrimoni d'altres cultures també presents a Andorra.

- A l'escola es posa en valor la multiculturalitat. A les aules convergeix alumnat de diverses procedències i en tots els nivells educatius es realitzen projectes per conèixer i compartir experiències relacionades amb la gastronomia, la llengua, el joc, les tradicions i altres aspectes culturals de l'alumnat de l'escola.

- La multiculturalitat es treballa tant des del sistema educatiu com des de l'acció educativa a l'aula. La realitat a les aules de les nostres escoles ja fa molt temps que és aquesta i l'activitat docent ho ha tingut sempre present, independentment de si els programes educatius ho reflectien o no.

- Els programes educatius aborden aquesta qüestió com a element del patrimoni cultural d'Andorra i se'n despleguen seqüències de treball a l'aula sobre la diversitat cultural (i social) com a riquesa.

- Caldria promoure accions entre escoles i entre sistemes educatius, que impliquessin la participació directa de l'alumnat i tinguessin visibilitat i difusió socials.

Un treball coordinat entre el Ministeri d'Educació, els comuns i el Ministeri de Cultura permetria millorar el coneixement de l'alumnat sobre l'art i el patrimoni cultural andorrà i millorar els hàbits de consum cultural?

- El treball coordinat entre institucions és una de les millors eines per aconseguir l'objectiu de millorar el coneixement i la sensibilitat per l'art i el patrimoni cultural andorrà.

- Malgrat que l'educació i la cultura estan estretament vinculades, l'aproximació als elements culturals des del Ministeri d'Educació o el de Cultura és molt diferent i, fins i tot, en alguns punts antitètica, i aquí és on hi ha una de les dificultats més grans.

- El treball de coordinació no hauria de limitar-se a l'organització d'activitats, sinó que caldria dissenyar conjuntament un programa que, a través de diversos projectes, inclogués la cultura andorrana dins de l'educació reglada d'una manera competencial i operativa, alhora que contribuís a desenvolupar en l'alumnat la predisposició, el gust i la sensibilitat cap als elements de la cultura en general i, molt especialment, de la cultura andorrana.

- Les visions des de cada ministeri són molt diferents, malgrat que hi ha molts punts en comú. Seria bo analitzar-ho conjuntament, reforçar els punts de trobada i mirar com resoldre els aspectes en què les diferències són més grans

(aspecte lúdic i d'oci de la cultura vs. programació i avaluació a educació).

- L'intercanvi d'experiències entre els comuns i l'administració general —tant qui té competències en l'oferta cultural com qui les té en els currículums escolars— permetria dissenyar projectes per augmentar el consum del patrimoni cultural andorrà.

- Cada comú potencia el patrimoni de la seva competència i l'alumnat, principalment, coneix el de la seva parròquia però desconeix bona part de la resta. Estaria bé disposar d'un projecte de caire nacional que donés a conèixer els elements materials i immaterials més significatius del país.

- Si hi ha més agents que intervenen en un projecte comú, és millor i més enriquidor. Però el treball coordinat ha de cristal·litzar en actuacions concretes de cara a l'alumnat, en activitats a l'aula i fora de l'aula, en què els educadors no són únicament el personal docent.

- L'accés a museus, exposicions, recorreguts per llocs on hi ha manifestacions i béns culturals i artístics és una pràctica que ja es duu a terme a les escoles, però caldria donar-hi forma de planificació de país. Una senzilla activitat com rutes guiades per llocs on hi ha manifestacions artístiques al carrer demana la intervenció de més d'un agent (un exemple pot ser l'art que hi ha en algunes rotondes del país, i que passa desapercebut per la majoria de la població).

Hi ha eines d'anàlisi que propiciïn el debat per millorar del coneixement de la cultura andorrana a les escoles?

- Aquests aspectes no s'han treballat amb una metodologia rigorosa més enllà de l'observació directa i una visió de conjunt. Però no hi ha hagut una anàlisi exhaustiva i no disposem d'eines d'anàlisi.

- Es reben queixes sobre les dificultats d'accedir a un determinat patrimoni, sovint per la manca de recursos humans.

- De tota manera, no s'ha dissenyat cap eina d'anàlisi per a aquesta finalitat. Quan hi ha una demanda o una queixa es procura donar-hi resposta fent-la arribar a l'àrea corresponent.

Què potencia més l'educació i el coneixement cultural i artístic: l'escola o les activitats extraescolars?

- Són complementàries, perquè cadascuna aporta aspectes diferents. Però cap de les dos aconsegueix perfectament la tasca.

- Per una banda, les activitats extraescolars contribueixen de manera fonamental a l'educació artística i a desenvolupar en infants i joves la creativitat i la sensibilitat. Però el coneixement que transmeten és parcial (d'arts visuals, de música, d'arts tradicionals, etc.) i alhora només arriben a una part de la població (sense disposar de dades estadístiques, especulem que la part de la població a què arriben són

sectors socials en què les famílies ja fan una part de sensibilització i mostren interessos culturals).

- Per altra banda, l'escola i l'educació formal arriben a tot l'alumnat i poden garantir el coneixement cultural i artístic. Això sí, caldria analitzar el temps de dedicació a l'educació artística, analitzar com es vehiculen els continguts culturals i com l'avaluació determina quins continguts es treballen, com es treballen i com són percebuts per l'alumnat. Finalment, caldria analitzar i trobar fórmules per integrar en l'ensenyament formal el desenvolupament de la creativitat de l'alumnat, eina clau per fomentar els seus interessos culturals.

- Es desconeixen les activitats que es fan en l'àmbit de les extraescolars però no tot l'alumnat hi participa. Pel que fa a l'àmbit escolar, sobretot a primera ensenyança, es treballa força el patrimoni proper a l'entorn escolar i també les tradicions, llegendes...

- Ambdós han de ser presents a l'hora de potenciar el coneixement cultural i artístic. Les activitats extraescolars són activitats educatives (i formals, però no reglades necessàriament).

- L'escola té un paper fonamental i bàsic però no s'ha d'entendre les activitats extraescolars com a complementàries (si traslладem la reflexió a l'activitat físicoesportiva, no en tindrem cap dubte). Les activitats extraescolars aporten una educació que no es pot menystenir. Ara bé, si la reflexió és sobre qui potencia

més l'educació cultural i artística, crec que les activitats extraescolars, perquè estan pensades com a tallers específics d'aprenentatge, com no és el cas, generalment, en l'àmbit escolar (sobretot en el cas de l'educació cultural).

Quin paper té l'educació i l'escola en els usos i els costums culturals de la ciutadania? Com es pot impulsar i fomentar l'activitat cultural en el sistema educatiu?

- El paper de l'educació i l'escola en els usos i els costums culturals de la ciutadania és fonamental: la sensibilització (o no) i l'educació cultural, i els estímuls creatius i artístics són cabdals en la formació de la persona des de la infància fins a etapes determinants, com ara l'adolescència. Per altra banda, no només afecten directament infants i joves sinó que a través d'aquest col·lectiu també s'arriba indirectament a les famílies.

- Per tal d'impulsar l'activitat cultural en el sistema educatiu, caldria un abordatge global i un compromís de totes les institucions.

- Alguns eixos estratègics podrien ser:
 - ~ Dotació de recursos per treballar i programar activitats culturals amb la màxima qualitat i adaptades a l'alumnat.
 - ~ Formació, sensibilització i estimulació del consum cultural del professorat.
 - ~ Revisió dels programes i les progra-

macions, així com de la tipologia d'avaluació dels continguts de caire cultural.

~ Revisió de com es treballa la creació artística i literària a cada nivell.

- Un dels obstacles més grans és que l'educació cultural i artística hauria de preveure aspectes vivencials, creatius i subjectius, dimensions personals que són assumibles amb infants. Però, a mesura que van creixent, la formalització de l'ensenyament porta a perdre aquestes dimensions que estan més relacionades amb la vivència subjectiva (lúdica i d'oci) per posar l'èmfasi en l'aspecte formal i més avaluable. Com més grans és l'alumnat, més difícil és per al professorat i per al sistema educatiu treballar i avaluar tot allò que no és objectivable. Un dels reptes més grans dels sistemes educatius en relació amb la cultura és treballar la part vivencial, creativa i subjectiva (que és la dimensió que deixa una petjada més perdurable en la persona) sense necessitar avaluar-ho després o desenvolupar eines i formar el professorat per ser capaç d'avaluar aquesta dimensió subjectiva.

- És fonamental potenciar, dins i fora de l'àmbit escolar, el coneixement del patrimoni material i immaterial si es vol crear un sentiment de pertinença a infants i joves d'Andorra.

- Per impulsar i fomentar l'activitat cultural a l'entorn escolar cal posar els mitjans que permetin facilitar-ne al màxim el consum: propostes pedagògiques innovadores per a cada nivell, itineraris amb diverses propostes per

rendibilitzar el desplaçament dels grups, l'adequació dels espais a les visites de les escoles (flexibilitat en els horaris, personal format, circuits pensats per a grups-classe, espai-aula d'interpretació...)

- No només es pot fomentar l'activitat cultural des de l'escola i des de l'administració educativa, sinó que s'ha de fer. L'escola és un agent essencial en el foment i la promoció de les manifestacions culturals (materials i immaterials) i dels valors que se'n desprenen. Ha de fer-ne l'alumnat no únicament partícip sinó actor i, alhora, tenir un rol de transmissor del patrimoni cultural primordial per a moltes famílies, especialment en famílies de diversos orígens.

- Cal partir d'activitats vivencials i aprofitar l'activitat cultural transitòria (exposicions, representacions teatrals, cinema, congressos, etc.) i, per això, cal que les seqüències didàctiques siguin flexibles. Cal la intervenció d'agents culturals no escolars dins de l'aula. Cal que l'alumnat treballi sobre projectes d'aula o d'escola sobre el patrimoni cultural, sobre els béns culturals que tenim (podem ensenyar què és el romànic i la seva importància o fer que l'alumnat dissenyi i construeixi una maqueta d'una església romànica d'Andorra). També cal tenir en compte la possibilitat de fer visites virtuals.

MINISTERI DE TURISME

Quins es considera que són els punts més febles que presenta en l'actualitat l'oferta de turisme cultural a Andorra?

- Desconeixement de l'oferta per part dels visitants i els mateixos residents.
- Molts monuments tancats en el dia a dia. Pocs recursos econòmics. Manca de manteniment i d'inversió.
- Manca d'una gran infraestructura o referent com un Museu Nacional.
- Manca innovació per poder donar més força a la riquesa patrimonial de la qual disposa el país. Els esdeveniments no han d'estar únicament lligats al sector comercial; també poden girar entorn del patrimoni cultural. El turisme cultural és història, arquitectura, gastronomia, art...
- Manquen guies amb titulacions oficials.

Quines són les fortaleces principals del turisme cultural?

- Una quantitat més gran de museus per quilòmetre quadrat. Oferta pública i privada, tot un país.
- Combinació de tradició i modernitat amb varietat.
- Preus molt competitius.

- Andorra té una gran riquesa històrica tramesa a través de l'arquitectura. El passat i el present conviuen a simple vista, trobem camps de tabac als peus de Caldea, esglésies romàniques a tocar de noves construccions... Caldria donar més força al que ens fa destacar i el que ens fa diferents i peculiars: un petit país similar a una gran ciutat però que conserva la seva gran història.

Quins són els canvis principals que caldria incorporar en l'oferta de turisme cultural?

- El bus turístic, per exemple, ha estat un bon revulsiu per a la cultura. Seria interessant introduir un servei equivalent però que es pugui fer a peu o en vehicle propi, amb un itinerari per a cada parròquia en què es combini la cultura amb altres productes, ja que l'activitat cultural hauria d'anar de la mà d'altres activitats.
- Rutes culturals: aquest país és un llibre que es llegeix caminant.
- Estructurar la gastronomia com a projecte transversal.
- Apropar el turisme natural i cultural a tothom, no únicament als visitants.
- Dinamitzar el turisme cultural tot l'any, no només a l'estiu. Per exemple, amb els forfets d'esquí s'hi podria incloure una visita a un indret cultural.
- Utilitzar més la comunicació digital per promoure l'oferta cultural.
- Caldria dur a terme accions de dina-

mització conjuntes per “vendre” Andorra com un conjunt de possibilitats, per a tots els gustos, edats i inquietuds. És molt important també treballar amb el sector privat.

- Falten trobades conjuntes entre els agents culturals per posar al dia els professionals de totes les novetats i condicions que s'ofereixen en els espais culturals. L'eina www.agenda.ad és un bon avenç per a la coordinació, però cal anar una mica més enllà.

- Falta coneixement de l'oferta cultural en moltes persones que treballen de cara al públic en el sector serveis, com ara recepcions d'hotels, de serveis turístics... en especial els temporers. Les formacions són positives per fer aquest apropament.

Altres observacions que cal tenir en compte a l'hora de dissenyar estratègies sobre turisme cultural

- La tendència actual va en la línia d'oferir experiències combinades amb la cultura, com el que es fa durant les nits d'estiu.

- Una bona oportunitat és oferir la cultura ben ordenada, en espais petits i amb poca capacitat.

- Tenir molt present el turisme de proximitat i, per tant, que les accions es concretin en els mercats propers.

- El sector ha de ser àgil per adaptar-se i donar resposta de forma ràpida als canvis constants.

ANDORRA TURISME

Quins es considera que són els punts més febles que presenta en l'actualitat l'oferta de turisme cultural a Andorra?

- El turisme cultural, entès en el seu sentit més ampli (descoberta del país, visita a pobles, visita a elements patrimonials, esdeveniments, etc.), podria ser considerat un dels més importants. No obstant això, si entenem específicament el turisme cultural com el que està destinat al descobriment del nostre patrimoni material i immaterial (recursos patrimonials, museus, esglésies, música, arts escèniques, festes, tradicions, etc.) la realitat és que el seu pes i la seva importància dins de l'oferta turística actual és relativament baixa. Segons les dades disponibles, el turisme cultural difícilment actua com a atractiu motor i majoritàriament es considera un complement de l'oferta principal.

- Els discursos estan poc modernitzats i poc adaptats als nous hàbits de consum.

- Les restriccions i les dificultats de visitar el país al llarg de l'any.

- Feble valorització per part de la societat (andorrans poc prescriptors de l'oferta cultural)

Quines són les fortaleses principals del turisme cultural a Andorra?

- Bon estat de conservació del patrimoni natural i cultural en general.

- Icones referents a escala mundial, com ara la Vall del Madriu-Perafita-Claror.

- Diversitat i particularitats de l'oferta cultural i la seva concentració en un espai reduït, per les dimensions del país.

Quins són els canvis principals que caldria incorporar en l'oferta sobre turisme cultural?

- La digitalització dels discursos i els espais culturals i patrimonials, i incidir molt més en la interacció amb el visitant, fent-lo partícip de la visita. Fer l'experiència cultural més intensa i, alhora, complementar-la amb altres productes turístics del país.

- Treballar per evitar la tendència que es manté d'un cert “déjà-vu” en els espais culturals degut a que les visites són monòtones i repetitives. Hi ha la sensació que després d'haver-ne vist un, s'han vist tots, no es trasllada realment el visitant al cor de la història que s'està explicant: es narra, però no es viu.

- Innovar la dinamització dels espais culturals, ja que actualment hi ha poques novetats en aquest sentit, tot i que darrerament s'hi detecta un cert moviment.

- Coordinar i complementar l'oferta

cultural. Cada espai es promou i proposa activitats per separat sense tenir en compte la resta d'oferta cultural o turística que pot complementar perfectament el seu propi espai. Això influeix en la percepció que té un visitant d'un equipament o un altre: un espai molt dinàmic engresca el visitant, un espai sense canvis no atrau. Aquests fets dificulten la creació d'un missatge global de l'oferta cultural que s'ha de transmetre a través de les campanyes turístiques.

- Millorar internament la comercialització de l'oferta turística, fora del que són les oficines de turisme.

- Modificar els horaris de les visites i adaptar-los millor als interessos de les persones visitants turistes (visites nocturnes o de tarda). Ampliar les visites teatralitzades que ajuden a fer que l'experiència del visitant sigui més enriquidora. Crear sinèrgies amb artistes o historiadors per fer tallers que ajudin a apropar el visitant a la cultura que es fa a Andorra.

- Dissenyar accions de comunicació i promoció de l'oferta cultural del país mitjançant les eines i els suports disponibles, tant internament (butlletins, pàgina web, guies promocionals, xarxes socials, bus turístic, etc.) com externament (viatges de premsa, vídeos promocionals, etc.)

- Treballar en la unificació de l'oferta que hi ha i en el missatge que es vol fer arribar al visitant, i identificar els elements de l'oferta que són rellevants per atreure visitants potencials.

- Treballar en l'adaptació dels discursos, les activitats i els esdeveniments en diversos idiomes.

- Donar les màximes facilitats a les agències receptives i els agents privats (hotelers, guies) per fer paquets i promocionar l'oferta cultural existent.

- A priori, podríem considerar que una coordinació més gran entre els organismes i les entitats relacionades amb l'oferta cultural i la promoció del turisme hauria de permetre un coneixement més gran i alhora un augment del consum cultural. No obstant això, en l'oferta cultural d'una destinació, hi intervenen també molts altres actors, amb interessos i visions diferents. És en aquest àmbit on també caldria treballar coordinadament per tal d'afavorir que les propostes i els discursos permetin construir un relat aglutinador i atractiu per al descobriment de l'oferta. La suma d'esforços entre totes les parts seria un factor clau per donar valor als recursos que hi ha i generar un interès més gran per part de la població en general i dels visitants.

Altres observacions que cal tenir en compte a l'hora de dissenyar estratègies sobre turisme cultural

- La cultura ha de ser més visible en el territori andorrà i tot el sector turístic hauria de ser prescriptor de l'oferta cultural. No es tracta de fer campanya cultural a l'exterior sinó d'aprofitar els milions de visitants que tenim a Andorra

per promoure i incentivar el consum de cultura a Andorra.

- Difondre la cultura a través de canals digitals que mostrin tota l'oferta cultural del país organitzada, accessible i dinàmica:

- ~ Una web que mostri tota l'oferta, promocions actives, propostes constants, i novetats.

- ~ Espais rellevants per dialogar directament amb el públic objectiu.

- ~ Canals de promoció en línia que promocionin altres productes que puguin ser complementats per l'oferta cultural del país.

- ~ Disposar de molt material audiovisual per comunicar-se a través dels mitjans esmentats.

- El personal d'atenció a les oficines de turisme o en infraestructures museístiques i patrimonials té un coneixement dels valors culturals molt acceptable. En el cas de guies i personal tècnic de turisme es faciliten anualment les eines per millorar el seu coneixement.

- Probablement, on hi ha menys coneixement dels valors culturals i dels béns patrimonials del país és en els establiments d'allotjament, malgrat les iniciatives que anualment es duen a terme per millorar aquesta situació.

- Possiblement, i entre tots els actius culturals i patrimonials del país, la Vall del Madriu-Perafita-Claror, declarada patrimoni de la Unesco com a paisatge cultural l'any 2004, podria ser una bona

palanca per donar més visibilitat i generar més atractiu entre els recursos del país. Des d'Andorra Turisme s'ha fet un esforç en la promoció del patrimoni natural a través de l'acord amb National Geographic. És interessant vincular-se a altres segells relacionats amb la biodiversitat, amb el concepte denominació d'origen, o etiquetes d'eco-sostenibilitat. Podrien crear-se sinèrgies entre productors locals i patrimoni cultural.

- Potenciar també elements naturals introduïts per l'home i que són visibles a Andorra (com els murs de pedra seca, els estripagecs, i altres elements relacionats amb l'adaptació al medi i adaptació del medi).

- S'avança cap a l'experiència digital de la cultura. Se cerca incidir en l'experiència del visitant de manera més emocional; el discurs ja no vehicula la visita, és la mateixa vivència de la cultura que ho vehicula: mapatges, realitat virtual, recursos d'autoguiatge, experiències sensorials, rutes didàctiques que permetin a un mateix viure el que narra l'espai cultural. Cal tenir en compte que Andorra atreu molt turisme familiar, i si es vol fer un apropament a aquest tipus de públic cal treballar en experiències molt dinàmiques i que donin resposta a les seves expectatives i els seus interessos.

ALTRES ACTUACIONS PORTADES A TERME

Per altra banda, durant el mesos de gener i febrer es van convocar diverses sessions de treball obertes amb les direccions del Ministeri de Cultura i Esports i amb els consellers i les conselleres dels comuns, per contrastar i validar l'esborrany de l'informe de resultats, fer-ne una anàlisi detallada, identificar tots els punts de vista i començar a treballar, a partir d'aquests resultats, en els nous reptes i en el disseny de les estratègies de futur de la cultura.

capítol 8: ALTRES ANÀLISIS DE LA REALITAT CULTURAL ANDORRANA

A més del Llibre blanc de la cultura, al llarg de l'any 2020 s'han dut a terme diverses iniciatives que tenien per objectiu fer una anàlisi de la realitat de la cultura andorrana, les conclusions de les quals, i per deixar-ne constància, s'han incorporat com un capítol específic en el Llibre blanc de la cultura ja que mostren una interessant diversitat metodològica i aporten resultats de gran valor i qualitat al conjunt. Concretament, s'ha elaborat:

- 1.** Un informe sobre la definició de la condició d'artista a Andorra, a càrrec d'Antoni Nicolau, sol·licitat pel Ministeri de Cultura i Esports.
- 2.** Una enquesta sobre l'oci i el consum cultural del 2019, fruit de la col·laboració entre el Departament d'Estadística del Govern d'Andorra i el Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans, que neix d'una demanda paral·lela del Ministeri de Cultura i Esports i la Fundació Julià Reig.
- 3.** Un estudi titulat Aproximació a la política cultural d'Andorra, a càrrec de Toni Gibert, amb el finançament de la Fundació Julià Reig i el Ministeri de Cultura i Esports.

Els apartats següents recullen de forma íntegra bona part de les conclusions d'aquests treballs.

INFORME SOBRE LA DEFINICIÓ DE LA CONDICIÓN D'ARTISTA. Antoni Nicolau, maig del 2020

El 22 de gener del 2020, el Consell General va aprovar d'encomanar al Govern un informe que definís la condició d'artista. En aquest context, el Govern d'Andorra, a través del Ministeri de Cultura i Esports, va demanar l'assessorament d'una persona experta, el Sr. Antoni Nicolau, amb l'objectiu de delimitar el que avui podem entendre per artista en el marc de la Declaració de Belgrad de la Unesco, de l'octubre de 1980.

Així doncs, la definició de la condició d'artista que proposa l'informe és indescribable de l'objecte final: respondre a la crida de la Unesco perquè tots els països membres desenvolupin una legislació que s'adapti a les condicions especials del mercat artístic per tal que les persones que desenvolupen la seva feina en el sector de l'art, ho facin en igualtat de condicions que la resta de ciutadans i ciutadanes del país.

Aquest estatut hauria de tenir per objecte contribuir a que les condicions de treball i socials dels artistes i creadors s'acostin tant com es pugui a les de la resta de la població del país. L'exercici de la professió en el mercat de l'art està subjecte a

condicions objectives que es diferencien de manera clara a la resta de treballadors i treballadores d'altres sectors de l'economia. Per això, cal una legislació que sigui capaç de mitigar les situacions de possible desigualtat davant la llei que provoca aquesta situació.

En conseqüència, el document hauria de fer referència al desenvolupament d'un corpus jurídic que impliqui condicions de treball, sistemes de fiscalitat, seguretat social, prestacions socials i sanitàries, etc. Per això es tracta d'un estatut que hauria d'afectar les persones professionals i no les persones que es dediquen a activitats culturals com a sistema de desenvolupament personal i social en el seu temps lliure. Per altra banda, també hauria de ser un punt de partida insistir que ha de tractar-se d'una legislació que tingui per objecte evitar desigualtats i no donar privilegis. L'èxit econòmic i de mercat dels artistes l'ha de fixar, com en la resta de les professions, el mercat. No és positiu per al desenvolupament de la capacitat creativa d'un país que els seus artistes i les seves artistes visquin exclusivament de l'aportació econòmica de l'Estat.

Després d'aquesta introducció que defineix exactament el marc sobre el qual cal incidir, l'informe també:

- Explicita els objectius de treball.
- Fa un petit balanç del cas espanyol.
- Compara elements de França, Bèlgica i Espanya.
- Defineix la situació del sector cultural d'Andorra.
- Mostra la distribució d'artistes per àmbits de creació segons el Cens d'Artistes d'Andorra.
- Fa una proposta de la definició de la condició d'artista i professional de la cultura que pot permetre avançar en el necessari debat entorn de la configuració de l'Estatut de l'Artista a Andorra.
- Descriu la cadena de valor de l'activitat artística.

En la darrera part de l'informe, es concreta el full de ruta per a la redacció de l'estatut de l'artista a Andorra i deixa clar que, per fer-ho, caldrà activar una agenda que permeti avançar seguint un procés que ajudi a la realització d'un debat en el sector per concretar les mesures:

- El primer pas seria la discussió i l'adopció del mateix document com a punt de partida de tot el procés.
- En paral·lel, caldria efectuar un estudi detallat de la realitat del sector a Andorra a partir de la definició que es fa en el document. Es tractaria de determinar i avaluar l'abast de les persones professionals que es dediquen a l'art i la cultura

al país, entendre quines són les seves situacions laborals i quines poden ser les seves necessitats.

- Un cop fet aquest estudi, es considera necessari seguir amb els processos participatius amb el sector que s'han iniciat amb el Llibre blanc, en aquest cas, entorn de la problemàtica específica del sector professional, de manera que es pugui implicar el màxim de persones afectades.
- Finalment caldria formular l'Estatut de l'artista a Andorra que hauria de preveure, com a mínim, els punts següents:
 - Definició de les persones destinatàries i les afectades.
 - Estat de la qüestió.
 - Sistema d'accés a la condició d'artista i treballador o treballadora de la cultura (registre, reglament...)
 - Conjunt de mesures:
 - ~ Tipificació de professionals i empreses
 - ~ Tipificació de sistemes de contractació
 - ~ Drets i deures de caràcter laboral i contractual
 - ~ Drets i deures de caràcter fiscal
 - ~ Sistemes de cobertura d'assistència sanitària i altres drets socials
 - ~ Protecció dels drets d'autor i drets veïns
 - Mecanismes de revisió i actualització.

En paral·lel a aquest procés de redacció de l'Estatut de l'artista i el treballador o treballadora de la cultura, es creu que seria molt pertinent el desenvolupa-

ment d'un pla de caràcter estratègic de la cultura a Andorra amb l'objectiu de situar el sector de la cultura i les indústries creatives com un dels sectors estratègics en la reorientació econòmica del país. La seva situació estratègica entre dos estats on la cultura i les arts tenen un paper important, el seu paper d'estat en què el català és la llengua oficial i les condicions de caràcter fiscal i financer podrien ser una bona oportunitat per fer del sector de la cultura i les arts un dels sectors estratègics, juntament amb el turisme actiu, els serveis financers i les comunicacions.

ENQUESTA D'OCI I CONSUM CULTURAL DEL 2019. **Institut d'Estudis Andorrans.** **Departament d'Estadística,** **maig-juny del 2020.**

Aquesta enquesta és fruit de la col·laboració entre el Departament d'Estadística del Govern d'Andorra i el Centre de Recerca Sociològica de l'Institut d'Estudis Andorrans, neix d'una demanda paral·lela del Ministeri de Cultura i Esports i de la Fundació Julià Reig i es va dur a terme entre el 13 de maig i el 12 de juny del 2020, mitjançant una enquesta telefònica.

OBJECTIUS I METODOLOGIA

L'objectiu de l'enquesta era obtenir informació sobre l'interès, la participació i la pràctica en activitats culturals i d'oci de la població d'Andorra durant l'any 2019, demanant de manera més detallada algunes dades de determinades activitats per a les quals s'aprofundeix en els llocs on s'han dut a terme, les motivacions de l'elecció, les raons per les quals no les fan o per què no les fan amb més freqüència, o el temps dedicat, entre altres qüestions.

D'altra banda, s'analitzen les dades de l'interès i les pràctiques d'activitats en funció dels perfils de les persones (gènere, edat, nacionalitat, nivell d'estudis, ocupació, ingressos, treball en caps de setmana i parròquies). Aquestes variables són les que més poden estructurar les situacions i els comportaments de les persones enquestades davant les pràctiques culturals, i mostren la diversitat derivada del gènere i l'edat, les diferències o desigualtats en funció del capital educatiu, dels ingressos i de l'ocupació. També es vol contrastar la possible influència del fet de treballar o no els caps de setmana, fet que pot estar relacionat amb una disponibilitat de temps més gran o més limitada per participar en algunes activitats culturals i d'oci analitzades en l'enquesta. Aquesta distinció està determinada, bàsicament, en funció de les ocupacions relacionades amb activitats turístiques (molt

importants en l'economia andorrana) o serveis essencials que tenen un caràcter d'atenció permanent i que, per tant, han de ser efectuades també en caps de setmana i festius, mentre que la resta d'activitats habitualment no es fan els caps de setmana ni els dies festius del calendari laboral. Finalment, també es vol contrastar si s'observen diferències significatives en la participació cultural segons la parròquia de residència, pel fet que l'oferta, la disponibilitat, la proximitat o l'accés d'algunes activitats o equips siguin diferents.

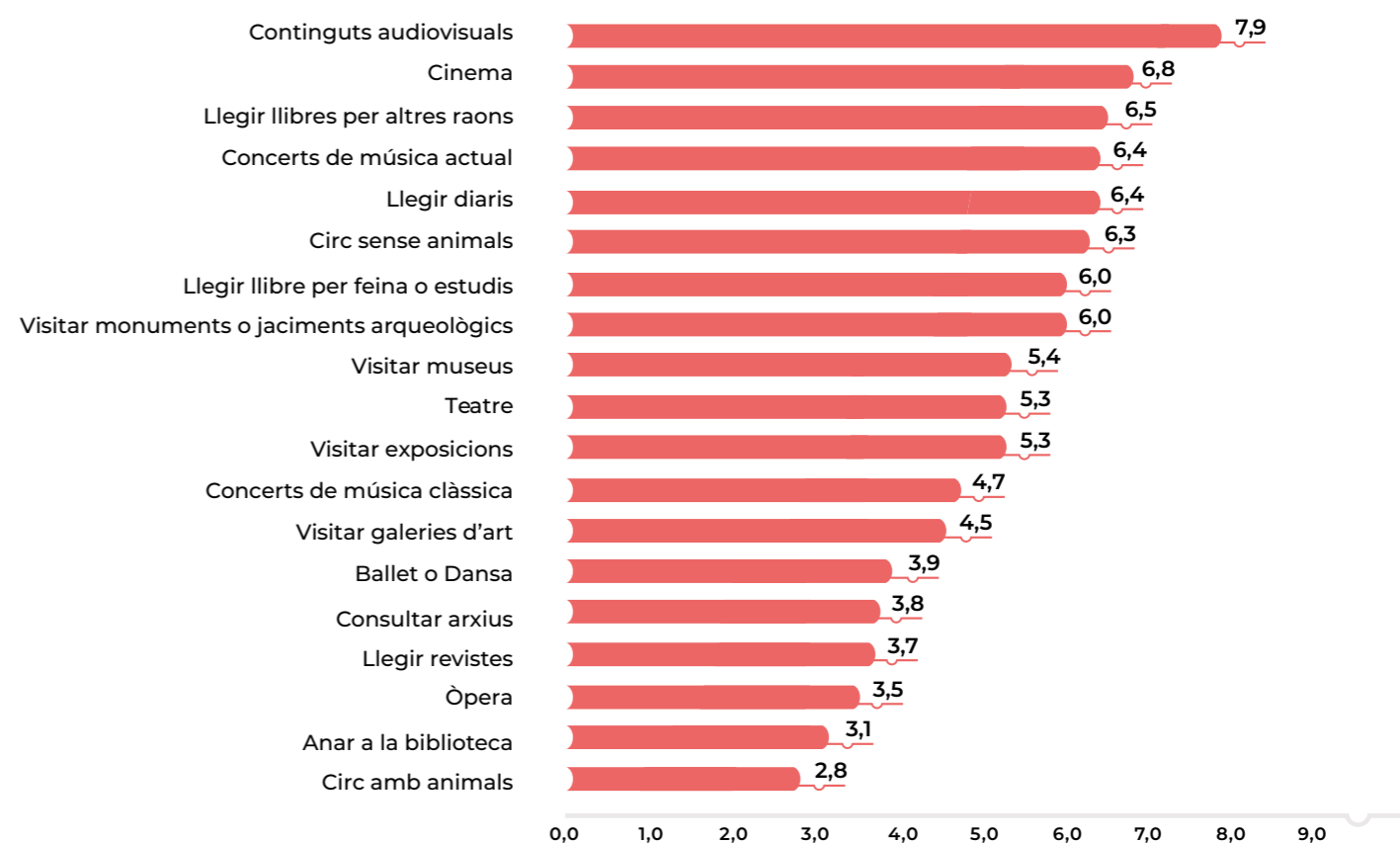
L'univers va ser tota la població d'Andorra a partir de 15 anys que viu en una llar amb telèfon fix o que tenen un telèfon mòbil. La mostra correspon a 900 persones escollides de manera aleatòria entre tots els possibles números de telèfon d'Andorra, amb quotes per sexe i grups d'edat.

RESUM DELS RESULTATS PRINCIPALS SOBRE L'OCI I EL CONSUM CULTURAL

Les activitats culturals en què tenen més interès les persones enquestades són els continguts audiovisuals (pel·lícules, sèries, documentals, etc.) amb un 7,9 de mitjana en una escala d'entre 0 i 10, seguits del cinema (6,8), llegir llibres per oci, entreteniment, etc. (6,5), els concerts de música actual (6,4), llegir diaris (6,4), el circ sense animals (6,3), llegir llibre per feina o estudis (6,0), visitar monuments o jaciments arqueològics (6,0), visitar museus (5,4), teatre (5,3), visitar exposicions (5,3), concerts de música clàssica (4,7), visitar galeries d'art (4,5), ballet o dansa (3,9), consultar arxius (3,8), llegir revistes (3,7), òpera (3,5), anar a la biblioteca (3,1) i el circ amb animals (2,8).

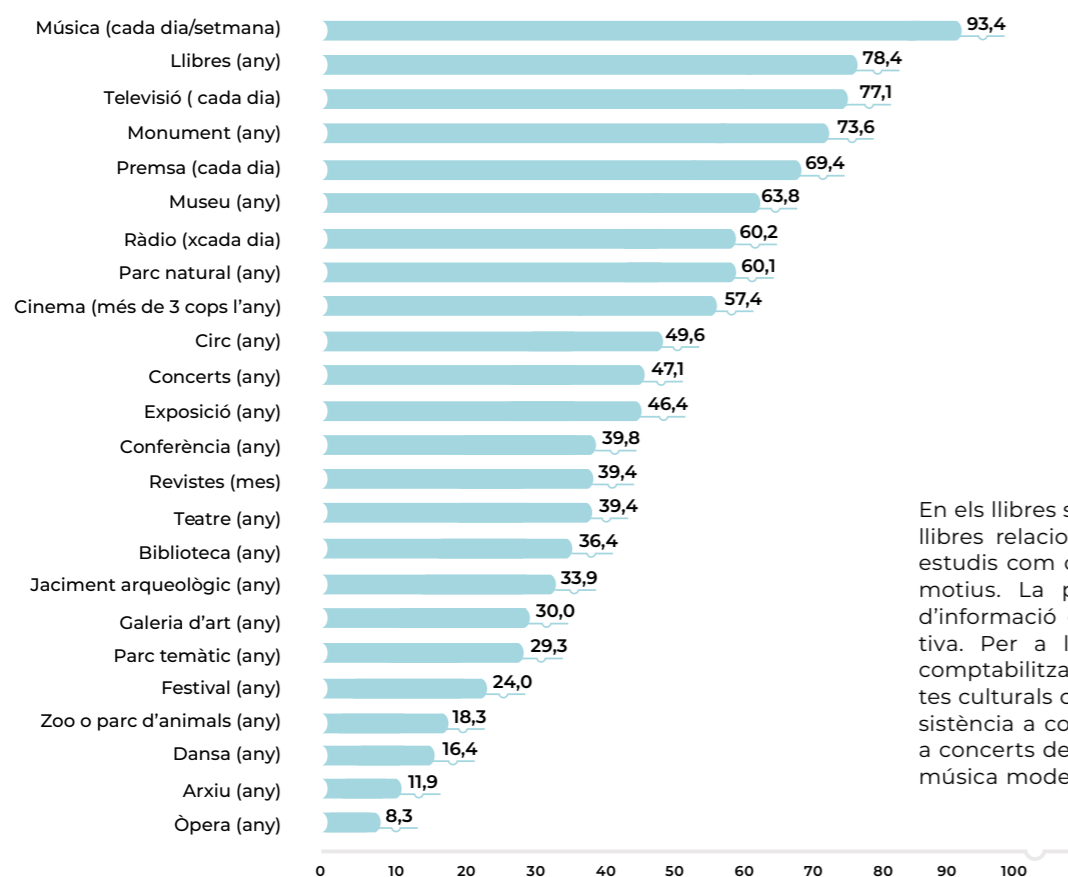
animals (6,3), llegir llibres per feina o estudis (6,0) i visitar monuments o jaciments arqueològics (6,0). Amb una mitjana d'entre 5,3 i 5,4 hi ha el teatre, visitar museus i visitar exposicions, i amb una mitjana inferior a 5 els concerts de música clàssica (4,7) i les visites a galeries d'art (4,5); destaca que les que menys interessants es consideren són el circ amb animals (2,8), anar a la biblioteca (3,1), l'òpera (3,5), llegir revistes (3,7), consultar arxius (3,8) i el ballet o la dansa (3,9).

INTERÈS PER LES ACTIVITATS CULTURALS (MITJANA ENTRE 0 I 10)

Les activitats que més han dut a terme les persones enquestades durant l'any 2019 són escoltar música (un 93% amb una freqüència setmanal o diària), llegir almenys un llibre (78%), veure la televisió cada dia (77%), visitar algun monument (74%), llegir la premsa cada dia (69%), visitar algun museu (64%), anar a un parc natural (60%), escoltar la ràdio cada dia (60%) o anar al cinema més de tres cops l'any (57%). En l'altre extrem, entre les activitats menys freqüents, amb percentatges per sota del 25%, hi ha l'assistència a festivals (24%), llegir alguna revista al mes (22%), anar a un zoo o parc d'animals (18%), assistir a concerts de música clàssica (17%), veure ballet o dansa (16%), anar a un arxiu (12%) o a l'òpera (8%).

ACTIVITATS EFECTUADES DURANT L'ANY 2019 (%)

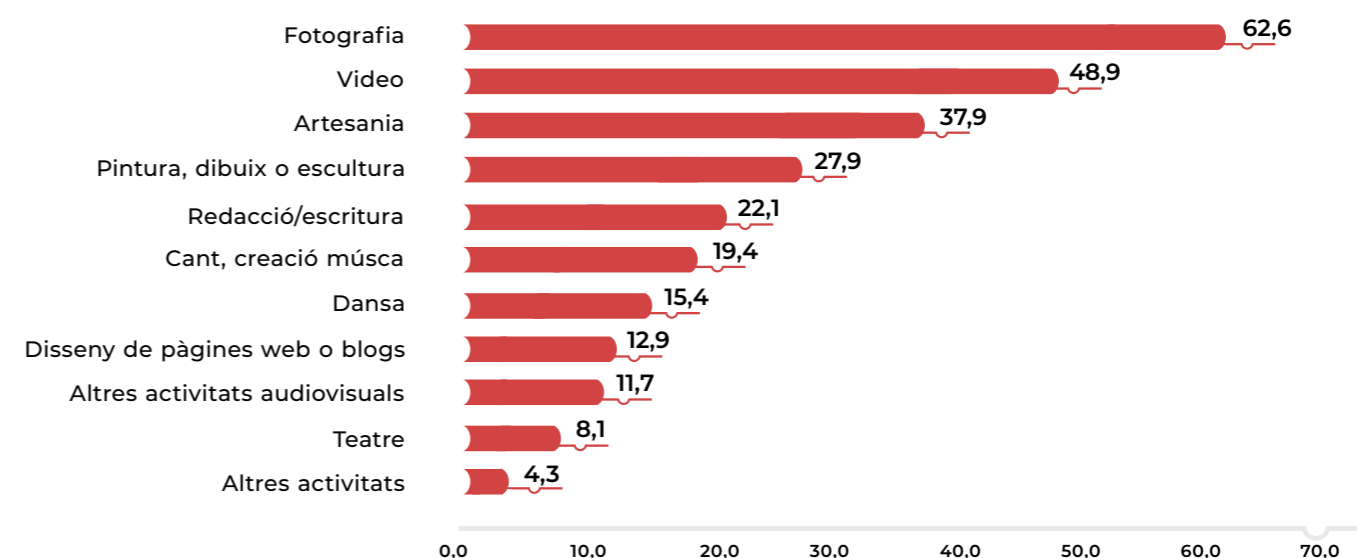

En els llibres s'inclou tant la lectura de llibres relacionats amb la feina o els estudis com de llibres per oci o altres motius. La premsa agrupa premsa d'informació general i premsa esportiva. Per a les revistes també s'ha comptabilitzat tant la lectura de revistes culturals com la d'altres tipus. L'assistència a concerts fa referència tant a concerts de música clàssica com de música moderna.

Pel que fa a les pràctiques culturals actives, és a dir, activitats artístiques que s'han efectuat per oci o en el temps lliure (no de manera professional) durant l'any destaquen la fotografia (63%) i el vídeo (49%), probablement per la disponibilitat generalitzada de telèfons mòbils que fa que es pugui fer amb facilitat fotografies i vídeos en tot moment i per diversos motius. Un 38% afirma que ha fet activitats relacionades amb l'artesanía (treballs d'agulla, ceràmica, ferralla, fusteria, treball metàl·lic o terrissa), i entre un 10% i un 20% han dut a terme activitats relaciona-

des amb la pintura, el dibuix o l'escultura, la redacció o l'escriptura (de poesia, obres de teatre, històries, editorials o ressenyes), cant o creació musical (amb instruments), dansa (socialment, en una representació o coreografia), disseny de pàgines web o blogs i altres activitats audiovisuals (com ara la gravació de pel·lícules), i el teatre és l'activitat menys practicada de les que s'han demanat (8%).

ACTIVITATS ARTÍSTIQUES REALITZADES DURANT L'ANY 2019 (%)

DIFERÈNCIES PRINCIPALS SEGONS LES VARIABLES SOCIO- DEMOGRÀFIQUES

Gènere

Les diferències més destacades entre homes i dones són les relacionades amb la lectura: les dones llegeixen més llibres per oci que els homes, i també les revistes, mentre que els homes llegeixen la premsa en un percentatge superior que les dones i, també, una mica més els llibres per feina o estudis. Hi ha més dones que homes que han anat a la biblioteca. No s'aprecien diferències importants pel que fa als llocs d'interès artístic o patrimonial (museus, exposicions, galeries, monuments), el cinema i els continguts audiovisuals o la televisió. En relació amb els concerts de música clàssica i les arts escèniques (teatre, òpera, ballet) les dones declaren un interès més gran, i també hi ha un percentatge una mica superior de dones que han assistit a aquests espectacles, tot i que les diferències no són molt grans. Pel que fa a l'assistència a conferències, festivals i parcs d'animals, temàtics o naturals és superior entre els homes.

Edat

En funció de l'edat, es configuren gustos i hàbits clarament diferenciats en algunes activitats. El col·lectiu de joves (i d'estudiants, pel que fa a la situació ocupacional) destaca en la lectura de llibres per estudis o feina, ha visitat amb

més freqüència llocs d'interès artístic o patrimonial, ha anat a la biblioteca, als concerts de música moderna, al cinema i una mica més al teatre que les persones més grans, i també a conferències i festivals, a més d'haver practicat la majoria de les activitats d'oci o aficions en el seu temps lliure (escriptura o redacció, pintura, dibuix o escultura, fotografia, disseny de pàgines web o blogs, cant o creació musical i dansa). En general s'observa que l'interès i la pràctica d'aquestes activitats disminueix amb l'edat (com més edat menys interès per aquestes activitats i menys proporció de persones que les han practicat). D'altra banda, les persones de més edat són les que més llegeixen premsa, veuen la televisió, han anat a l'òpera i a concerts de música clàssica i, com a activitats d'oci, han dut a terme activitats relacionades amb l'artesanaria.

Nivell d'estudis i d'ingressos

També s'ha detectat una correlació entre l'interès i la pràctica d'algunes activitats i el nivell d'estudis i d'ingressos, que són dos variables que structuren la posició social de les persones, juntament amb l'ocupació, que hi està relacionada. Així, en augmentar el nivell d'estudis i d'ingressos

augmenta l'interès i el percentatge de persones que han dut a terme activitats com la lectura de llibres i de premsa, visites a llocs culturals, assistència a concerts de música tant clàssica com moderna, a representacions d'arts escèniques (teatre, òpera, ballet) i al cinema, i també de les que han anat a conferències, festivals i parcs d'animals, parcs temàtics o parcs naturals. Les persones amb estudis més baixos tenen una proporció una mica superior pel que fa a veure la televisió, i les persones amb menys ingressos només presenten un percentatge superior en les visites a la biblioteca.

Treball en cap de setmana

La majoria d'activitats analitzades les practiquen amb més freqüència les persones que no treballen habitualment els caps de setmana (excepte anar a biblioteques i arxius, o al zoo o parc d'animals). Si bé en alguns casos no hi ha diferències molt grans, en altres sí que resulta significatiu que siguin les persones que treballen alguns caps de setmana les que practiquen en menor proporció les activitats, fet que es pot atribuir a la disponibilitat més limitada de temps lliure o a dificultats de compatibilitat horària per fer algunes activitats.

MOTIUS PER NO DUR A TERME LES ACTIVITATS AMB MÉS FREQUÈNCIA

Els motius principals pels quals les persones enquestades afirmen que no han anat o no han anat amb més freqüència a museus, representacions de teatre, concerts de música moderna o al cinema són sobretot la manca de temps, seguit de la manca d'interès, perquè hi ha poca oferta al país o perquè no en tenen a prop. En el cas de la música clàssica, el motiu principal per no haver-hi anat és la falta d'interès, seguit de la manca de temps i la poca oferta al país o prop de la seva zona. La manca de temps i d'interès també són les respostes més esmentades com a raons per no llegir més, i pel que fa a anar a la biblioteca el primer motiu és que no ho necessiten, seguit de la manca d'interès i la manca de temps. En pràcticament tots els casos, les persones de més edat són les que més diuen que no han fet les activitats per manca d'interès, mentre que en els altres grups d'edats el primer motiu és la manca de temps, excepte en l'assistència a concerts de música clàssica que els joves afirmen en primer lloc que no hi van per manca d'interès.

LLOCS D'ASSISTÈNCIA I TIPUS D'ENTRADES

La darrera vegada que els enquestats van assistir al teatre o a un concert va ser en major proporció a Andorra i en segon lloc a Espanya o França, mentre que l'últim cop que van visitar un museu va ser en major proporció a algun país veí i en segon lloc a Andorra. En tots els casos la majoria van accedir-hi amb el pagament de l'entrada a preu normal.

TIPUS D'EQUIPAMENTS I GÈNERES ARTÍSTICS O PROGRAMES

Pel que fa al tipus d'equipaments visitats o als gèneres artístics de les activitats efectuades destaca que el tipus de museu que més han visitat en la darrera ocasió és un museu d'art; l'última representació de teatre que han vist és de gènere còmic o actual; el tipus de música que més han escoltat és pop o rock, música del món, folklòrica o ètnica, música clàssica i música electrònica o tecno; pel que fa a la pel·lícula que van veure l'última vegada que van anar al cinema era sobretot d'acció, de gènere infantil o comèdia; els programes que

més es veuen a la televisió són els informatius i les notícies, seguit de les sèries i pel·lícules, els programes culturals o els documentals, i els programes esportius, mentre que a la ràdio els programes que acostumen a escoltar són els de música i les notícies i els informatius; el gènere literari de l'últim llibre que han llegit més esmentat és la novel·la clàssica o contemporània, en menor proporció de ciències socials i humanitats, i d'altres com ara biografies o memòries, o llibres d'autoajuda i coneixement personal.

ESTUDI: APROXIMACIÓ A LES POLÍTIQUES CULTURALS A ANDORRA.

Toni Gibert, desembre del 2020

El desembre del 2019 es va signar un Conveni de col·laboració entre el Govern d'Andorra i la Fundació Julià Reig per a l'elaboració de l'*Aproximació a les polítiques culturals a Andorra*.

L'objectiu d'aquest treball era aprofundir sobre l'estat de la cultura a Andorra per conèixer com es rebien les accions culturals per part de la població i els seus visitants, i com es gestionaven per part de les administracions públiques, les fundacions i altres administracions, organitzacions i ens privats que actuen com a agents culturals. L'estudi ha de servir de base per a l'elaboració del Llibre blanc de la cultura.

MOTIVACIONS

- Aquest estudi era un treball que la Fundació Julià Reig volia portar a terme des de feia temps.
- No hi havia cap estudi semblant.
- Era necessari endreçar i posar xifres i evidències a la percepció dels actors culturals.
- La política cultural sempre havia estat una de les branques d'interès de l'autor, l'altra era conèixer profundament un ecosistema del qual n'és part activa.

PROCÉS DE DISSENY

Com que no es trobaven informes o publicacions prèvies sobre el subjecte d'anàlisi s'havia d'idear un sistema de recollida de dades massives.

Es va decidir reduir l'objecte de recerca sobre tres punts:

- Els agents culturals
- Les accions culturals
- La recepció o el consum de la cultura

Malgrat aquesta reducció, també s'havia de fer una recerca conceptual molt gran per poder donar consistència a l'anàlisi. S'havia de tractar i entendre la cultura des de tots els vessants possibles. S'havia d'entendre com la percepció de l'andorranitat afectava les polítiques que s'havien fet. Per això, es va parlar amb molta gent i es va revisar gairebé tota la bibliografia sobre el tema.

Comptar amb l'enquesta del CRES era indispensable per fer una anàlisi acurada del resultat de les polítiques portades a terme. Per això, fins i tot abans del

conveni amb el ministeri, ja es va acordar amb l'IEA la col·laboració. Es va dissenyar l'enquesta conjuntament i, després, es va afegir el Servei d'Estadística del Govern. Aquest fet va significar, per una banda, poder ampliar la mostra a quasi un miler de persones i, per l'altra, es van substituir preguntes molt interessants sobre la participació ciutadana, la salut de les associacions i el coneixement de la tradició per preguntes sobre l'esport.

El conveni amb el Ministeri de Cultura va facilitar l'accés a tota la informació quasi de primera mà. Sense aquest ajut no s'hauria pogut arribar mai a assolir les fites previstes.

Parlar del turisme i de l'educació era indispensable. Per això, es va dedicar un capítol sencer a cada un dels elements.

LA RECOLLIDA DE DADES

El procés de recollida de dades es va veure alterat per la irrupció de la Covid-19. El confinament, la por del sector, les demandes d'informació de la Unesco, la Universitat d'Andorra i el Llibre blanc van sobrecarregar al teixit cultural. Aquests fets van significar retards en els lliura-

ments i una càrrega extra de treball de pedagogia per explicar què s'estava fent.

L'ANÀLISI DE LES DADES

La barreja de metodologies per obtenir les dades, les tipologies de les dades (qualitatives i quantitatives) va suposar un repte a l'hora d'endreçar-les. Es va optar per establir uns indicadors molt específics, però que admetessin la flexibilitat pròpia de la cultura i que no permetessin cap desviació subjectiva.

LES CONCLUSIONS

Les dades, la presentació de les dades, l'anàlisi d'aquestes dades i una profunda reflexió conceptual ens porta a les veritables conclusions de l'estudi. Fer-ne un resum és sempre marcar una tendència en què la subjectivitat es fa palesa encara que es vulgui evitar. Per aquesta raó es va triar redactar unes conclusions molt generals basades en hores de reflexió sobre dades objectives però evitar l'asèpsia d'un llenguatge massa distant amb l'objecte.

Una de les conclusions a les quals va arribar l'autor és que, tenint en compte

la idiosincràsia de la gent de cultura i la mateixa indefinició del terme, hi ha moltíssimes sensibilitats i punts de vista. Per això, una política que intenti aconseguir el sector, o una part, està abocada al fracàs.

L'autor considera els resultats de l'enquesta demolidors. Des de tots els estaments s'haurien d'idear polítiques per revertir aquesta tendència. La cultura és molt necessària per afavorir el sentit crític de la gent i per aconseguir una participació ciutadana plenament conscient que viu i es desenvolupa en societat i no individualment.

En aquest sentit, exposa que millorar i afavorir aquesta participació passa per l'educació en primera instància i, després, modernitzar els formats de les propostes. El perill de pensar molt en el format és caure en postures populistes. Acostar la cultura a la gent no ha de ser, en cap cas, acomodar l'art o la percepció nacional i patrimonial al que la població demanda per comoditat o per rèdit electoralista. Sobretot pel que fa a l'art, no es tracta d'abaixar el nivell de l'acció perquè la gent l'entengui sinó d'apujar el nivell de comprensió de les persones perquè

puguin gaudir plenament de l'experiència artística.

Com a conclusió, i a manera de proposta de millora, l'autor creu que cal educar el gust, esperonar el sentit crític i donar opcions per ampliar l'estret camí que se'ns dona per recórrer; crear una política d'estat que millori els estudis humanístics i artístics per ampliar l'esfera de l'ésser —tal com deia Montesquieu— i per diversificar l'economia. Les indústries creatives i culturals trobarien a Andorra un marc perfecte per desenvolupar-se.

Bloc 3

RESULTATS, REPTES I ESTRATEGIES

“ La cultura és un procés continu de transformació, és la possibilitat de posar en crisi les formes de vida establertes, aquelles estructures, pautes i normes en què ens reconeixem i que en un moment donat cal transformar. ”

MARINA GARCÉS.
DOCTORA EN FILOSOFIA.

capítol 9: RESULTATS GENERALS

Donades les característiques d'aquest projecte, l'excepcionalitat de l'època en què s'ha portat a terme així com el caràcter tan participatiu que el Govern ha volgut que tingués, s'ha fugit d'una anàlisi quantitativa i s'ha prioritzat la interlocució amb la totalitat del sector cultural — tant de l'àmbit públic com del privat— per identificar els elements clau i obtenir d'aquesta manera una nítida fotografia sobre la situació de la cultura a Andorra que ha estat la base per definir els resultats i els reptes d'aquest Llibre blanc.

El que recullen els resultats següents respon a la síntesi dels aspectes generals en què han coincidit la totalitat dels agents culturals participants. Aquests resultats han estat agrupats per fortaleeses i debilitats, amenaces i oportunitats, seguint la mateixa estructura emprada en la metodologia de diagnosi.

En cada grup de treball (Taules de treball sectorial, Fòrum de participació, persones expertes del Ministeri de Cultura i Esports, del Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior, del Ministeri de Turisme, Andorra Turisme, consellers i conselleres

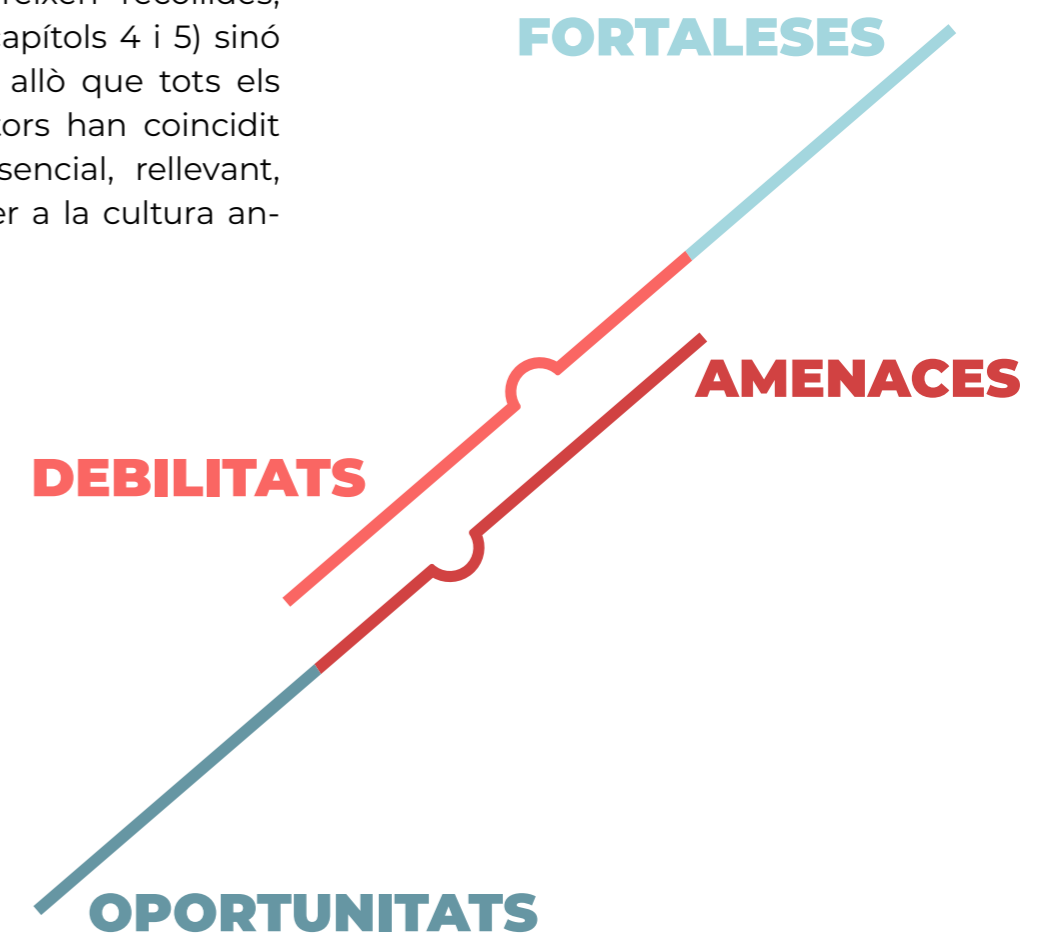
de cultura dels comuns) hi ha hagut moltes aportacions i reflexions molt interessants que ens han permès anar construint aquests resultats. Cal dir, però, que l'enfocament de la totalitat d'aportacions ha estat condicionat per diversos factors:

- El sector en el qual cada agent participant desenvolupava la seva activitat cultural.
- Una participació diferent d'agents de cada sector cultural ja que alguns sectors han tingut més representació en ser membres de diverses taules.
- La informació prèvia de què disposaven les persones participants i la seva implicació.

La feina de l'equip tècnic ha consistit a identificar i contrarestar aquests biaixos a través de l'anàlisi de documentació i, també, del debat generat en els espais de reflexió creats ad hoc.

Globalment, els resultats finals que trobareu tenen un caràcter general, la qual cosa vol dir que no se centren en les necessitats específiques de cap sector en concret (les concrecions específiques de

cada sector, que cal sumar a aquests resultats generals, apareixen recollides, sector a sector, en els capítols 4 i 5) sinó que recullen fidelment allò que tots els agents de tots els sectors han coincidit i identificat com a essencial, rellevant, coincident i prioritari per a la cultura andorrana.

La llengua catalana constitueix un element patrimonial fonamental. És un tret identitari essencial, la principal via de relació, comunicació, participació social i promoció cultural. És una llengua que conviu amb les llengües dels països veïns, les de la immigració i les que provenen de les relacions internacionals, la qual cosa proporciona una rica i complexa diversitat lingüística i cultural.

Hi ha la percepció entre el sector que el projecte cultural i artístic andorrà és sòlid i que, amb el temps, ha anat adquirint un pes i una maduresa que l'ha dotat de prestigi i reconeixement. Les produccions artístiques són variades i de qualitat, i l'oferta és equilibrada: hi ha un nombre important d'activitats tradicionals i de cultura popular però també d'altres de més creatives i d'avantguarda. També s'identifica una certa especialització per parròquies. En general, les propostes culturals gaudeixen d'una bona reputació i es van adaptant bé a les necessitats de l'entorn geogràfic i social.

Tenint en compte les dimensions del país, el teixit cultural andorrà és fort, divers, proactiu, dinàmic i pluridisciplinari. Està ben valorat, té experiència i una llarga trajectòria, fet que el converteix en un gran coneixedor del sector. La proximitat territorial facilita la coneixença, la interrelació i la interlocució entre els artistes, els agents culturals i les administracions públiques.

FORTALESES

Hi ha una forta implantació del món associatiu en la cultura andorrana. És rellevant l'elevat nombre d'entitats culturals que tenen com a missió la participació sociocultural i la pervivència del patrimoni etnològic, amb una clara voluntat de mantenir vives les tradicions, els costums i la cultura popular. Les propostes culturals promogudes per les associacions fomenten la participació ciutadana i són un element de cohesió social. Destaca el nombre de persones independents que, voluntàriament —i de forma altruista—, es comprometen amb la cultura participant en activitats de grup promogudes pel moviment associatiu que, per la seva idiosincràsia, porta a terme una tasca que arriba allà on no pot arribar cap altre agent cultural: les entitats complementen l'oferta cultural pública amb les seves activitats.

El col·lectiu d'artistes es defineix per la seva resistència, resiliència, talent, experiència, capacitació, competència, creativitat artística, polivalència (un nombre important d'artistes es dediquen a diver-

ses disciplines alhora), cooperació, implicació, motivació i ambició. Cal, però, delimitar la distinció i la dedicació a l'activitat artística entre l'artista professional i l'amateur o aficionat.

Hi ha un gran interès per part dels agents i les entitats del sector de participar en esdeveniments nacionals i internacionals promocionant i divulgant tot tipus de propostes culturals.

Hi ha un contacte molt directe, i en general bones relacions, entre els artistes, els programadors culturals i el públic, fomentat, entre d'altres, per la proximitat del territori i les facilitats de mobilitat.

L'oferta cultural, en general molt lligada a la identitat, la història del país i la parròquia, és àmplia, diversificada, estable, consolidada i econòmicament accessible. Les administracions públiques són les principals promotores culturals del país i les responsables de bona part de la programació existent. Les condicions d'accés a la cultura són igualitàries.

Les activitats culturals promogudes per iniciatives privades o publicoprivades són també diverses i de qualitat, estan vinculades amb diversos àmbits i els professionals que hi treballen estan ben qualificats. La relació entre el sector privat i les administracions públiques és estreta i cordial.

Els equips tècnics de cultura que desenvolupen la seva activitat professional de forma estable en el sector públic són propers, en general, tenen experiència en gestió cultural, coneixen el sector i les disciplines artístiques. Són persones polivalents, susceptibles d'adaptar-se als canvis i a les noves necessitats.

Destaca la fidelització i el suport del públic en algunes activitats culturals i s'identifica, en l'àmbit social, un interès creixent per la cultura que subratlla el consum cultural com a generador de coneixement, esperit crític i benestar.

En relació amb la dimensió i amb el nombre d'habitants, hi ha una xarxa important d'espais, instal·lacions, equipaments i infraestructures culturals en gairebé tots els sectors de la cultura; estan distribuïts arreu del territori, tenen disponibilitat i es complementen bé. La majoria disposen d'una bona accessibilitat. La poca distància entre una parròquia i una altra en facilita els usos.

Tot i que l'ús de la tecnologia en el sector cultural és encara incipient, hi ha la consciència que les eines informàtiques, Internet i les xarxes socials, tenen un gran potencial i s'utilitzen, en uns sectors més que en d'altres, com a instruments de creació, difusió i atracció cultural. La infraestructura tecnològica i de comunicacions andorrana està ben valorada.

Hi ha un patrimoni cultural i natural abundant, autèntic, divers que ha estat reconegut per la Unesco. Hi ha una forta relació entre el patrimoni i el territori. Aquesta riquesa i singularitat paisatgística i cultural és un altre dels elements identitaris principals i un factor d'atracció turística.

El principi de sostenibilitat, l'existència d'una estratègia nacional del paisatge i d'indicadors ambientals, el pla sectorial d'infraestructures verdes i de desenvolupament sostenible, són exemples clars de l'aposta que fa el Govern per posicionar el país en la preservació del medi ambient.

L'oferta turística és gran, variada i atractiva. L'eix comercial és conegut i reconegut. El país està preparat per atendre el turisme i disposa d'una oferta de places hoteleres elevada. Actualment, el turisme és el pilar econòmic principal del país.

S'organitzen esdeveniments culturals amb gran capacitat d'atracció turística i generació d'impacte econòmic a escala global.

La comunicació i les campanyes publicitàries turístiques són efectives i s'adapten a les necessitats del context ràpidament. Hi ha una bona difusió i projecció de l'oferta turística del país.

El conjunt divers de persones, connexions, paisatges, històries i tradicions proporcionen a Andorra un caràcter propi i únic: la ubicació, la dimensió, la climatologia, la llengua i el patrimoni, l'organització política, els tres sistemes educatius i la universitat, l'oferta turística, els alts nivells de seguretat ciutadana, entre d'altres, han creat un model de país que combina tradició i modernitat i que se sustenta en un caràcter pràctic i en la seva constant capacitat d'adaptació i innovació.

La singularitat d'Andorra i les seves àmplies relacions internacionals permeten conèixer el funcionament social, polític i cultural d'altres realitats, i molt especialment la dels països veïns. Aquestes relacions són cabdals a l'hora de generar contactes amb els seus governs, mercats i agents culturals.

DEBILITATS

S'identifica un manca de visió global de la cultura i un desconeixement força generalitzat de les polítiques culturals nacionals i de promoció del patrimoni. L'orientació al comerç i al turisme ha provocat que tradicionalment no s'hagi donat prou valor a la cultura ni se l'hagi prioritzat.

El sector cultural té una capacitat limitada per generar recursos propis i les fonts de finançament de la cultura provenen majoritàriament del sector públic, ja que la inversió privada encara és tímida i desigual. D'altra banda, el sector cultural no es considera un sector de desenvolupament econòmic i, sovint, els seus professionals es veuen obligats a treballar en diverses disciplines alhora, o a desenvolupar altres feines que no tenen res a veure amb la cultura.

Les despeses associades als processos de creació i producció cultural —sovint llargs—, els costos de manteniment de les instal·lacions o la conservació del patrimoni, són elevats. Per aquest motiu, les entitats, el col·lectiu d'artistes i les

indústries culturals tenen dificultats per al seu finançament. Per altra banda, malgrat que la inversió en cultura per part de les administracions és alta, els recursos públics són limitats i els pressupostos rígids, fets que afavoreixen la precarietat econòmica del sector cultural i dificulten noves perspectives en les polítiques culturals.

La gratuïtat de bona part de l'oferta cultural incentiva i afavoreix el consum cultural, però dona poc valor a la cultura, satura la programació, pot repercutir en la qualitat de les produccions culturals i artístiques i dificulta el concepte de cultura com a bé de consum.

Hi ha una forta dependència dels ajuts públics —subvencions i convenis— per part del sector cultural. També es considera que aquests ajuts a vegades no acaben de donar resposta a totes les necessitats del col·lectiu, que es mantenen algunes pràctiques poc objectives a l'hora d'atorgar-los, i que hi ha molta burocràcia en els procediments de sol·licitud i justificació.

Els marcs normatius que actualment regulen la cultura són insuficients o estan poc desenvolupats i el seu desconeixement és comú. D'altra banda, el marc administratiu i fiscal és limitador i penalitza: els tributs per a l'exportació

són elevats, els tràmits duaners són lents i els costos del transport de distribució són cars.

El país compta amb un **teixit cultural fort** però **està poc estructurat i molt centrat en unes determinades disciplines, fet que comporta que no tots els àmbits de creació artística hi siguin igualment representats**, i es generen debilitats en alguns sectors culturals. A més, el teixit associatiu acostuma a ser organitzativament poc sòlid ja que, pel que fa a la gestió, no disposa d'estructures tecnicoadministratives estables i depenen molt del voluntariat.

La cultura gremial és dèbil. No hi ha una estructura estable, com ara un col·legi professional, que aglutini el col·lectiu, vetlli pels seus interessos, s'anticipi als canvis socials i a les noves necessitats, l'assessor, etc. Hi ha, en general, poca capacitat de reacció i tampoc no hi ha el costum de gestionar de forma estratègica ni de treballar amb una visió comuna.

S'identifiquen **desajustaments entre l'oferta d'activitats culturals i la quantitat de públic que hi assisteix.** Al sector cultural li manca un punt de visió comercial i el promotor cultural tendeix a planificar una oferta que a vegades prioritza el nombre d'assistents en detriment d'altres variables de qualitat artística. Hi ha qui atribueix a una oferta de masses la

responsabilitat de fomentar un tipus de públic culturalment poc format i crític.

El públic que majoritàriament consumeix l'oferta cultural actual és un públic adult i sembla que hi ha poques possibilitats de renovació i creixement. Hi ha la percepció que el públic cultural és sempre el mateix, que varia poc segons la proposta programada, i que l'oferta cultural està pensada, majoritàriament, per al públic autòcton. També s'observa que sovint és difícil fer coincidir l'oferta que promou el sector cultural amb la demanda de les persones usuàries.

Hi ha **dificultats per captar i fidelitzar el públic jove.** Probablement el desconeixement sobre els gustos i els hàbits culturals d'aquest sector de la població és el que genera desinterès, poca connexió i distància entre el jovent i el col·lectiu artístic.

Falten dades, indicadors culturals i estudis o informes objectius de la realitat cultural que mesurin l'assistència als espectacles, la motivació i la satisfacció de les persones usuàries, els resultats de les propostes artístiques o l'impacte econòmic de totes elles, i en qualsevol àmbit.

No hi ha una estratègia per al desenvolupament i la captació de públics. Cal trobar-ne per a la creació de nous

públics, la fidelització del públic existent, l'intercanvi d'un públic fidel a altres ofertes i expressions culturals, l'ús de les eines tecnològiques per conèixer el comportament dels públics, etc.

Hi ha un **desequilibri de propostes culturals i artístiques determinat en bona part per l'estacionalitat.** A l'hivern es fomenta un tipus de turisme molt enfocat cap als esports de neu i muntanya que es relaciona i interacciona molt poc amb la cultura. A l'estiu hi ha una concentració i un excés de programació d'activitats culturals, que són difícils de compatibilitzar i que provoquen massificacions en determinats moments. Es considera que els horaris de les activitats culturals s'haurien d'adaptar millor als interessos dels usuaris o els turistes.

El model de turisme cultural actual i el discurs que l'acompanya incorpora poques novetats i està molt poc adaptat als nous hàbits de consum. La cultura no actua com a atractiu motor, sinó que majoritàriament es considera un complement que millora l'oferta turística principal. No hi ha una oferta cultural planificada i atractiva per al turista, ni una aposta clara i decidida pel turisme cultural.

L'oferta d'espectacles i d'activitats culturals és intensiva i territorialment desequilibrada, fet que provoca contra-

programacions, coincidència d'esdeveniments, solapament d'activitats i competència entre les disciplines, els programadors i els agents culturals. Cada programador organitza activitats per separat sense tenir en compte la resta d'oferta cultural o turística. La ubicació geogràfica d'algunes parròquies és, en part, també responsable d'aquest desequilibri.

Hi ha **problemes de planificació i coordinació en matèria de programació cultural.** En un territori de dimensions reduïdes i amb una oferta tan elevada és necessària una estratègia de treball en equip alineada entre els agents culturals que planifiqui, conjuntament i amb criteri, les propostes culturals abans de contractar-les.

Les **estructures de personal del sector públic, tot i ser el sector amb més ocupació cultural, són precàries** i no sempre poden donar resposta a tots els serveis. Es caracteritzen per la seva intermitència, estacionalitat, rotació, escassa formació —el personal eventual— i la lentitud dels processos de selecció i contractació. El sector no està correctament dimensionat i faltaria conèixer les necessitats per poder definir bé la tipologia i la quantitat de llocs de treball.

Les condicions d'accessibilitat, senyalització i el manteniment d'algunes

infraestructures culturals són millorables ja que persisteixen algunes barreres, visibles i invisibles, per accedir als equipaments culturals i a la cultura. Per altra banda, manquen alguns espais per desenvolupar l'activitat cultural i mostrar l'obra. A més, no hi ha una organització a partir de la qual els gestors de les instal·lacions culturals puguin cooperar i coordinar-ne els usos.

Malgrat el potencial dels museus, **les polítiques de museus i de difusió del patrimoni** són poc eficaces i generen dèficits pel que fa a la documentació, la recerca, la conservació, la restauració i la projecció del patrimoni cultural.

Hi ha **poca vinculació entre el Ministeri d'Educació i la promoció de la cultura**. En general, tots els agents culturals coincideixen que el sistema educatiu és poc sensible a la promoció de les arts i la cultura, que s'haurien de reforçar els lligams entre el sistema educatiu i el sector cultural per desenvolupar programes conjunts d'incentivació cultural a les escoles. Es considera que, sense una sensibilització artística ben definida des de la base, és difícil que es creïn vincles amb la cultura i les arts, que puguin aparèixer noves vocacions artístiques i nous públics culturals amb coneixement i capacitat de crítica.

Com que el sistema educatiu no incorpora l'ensenyament artístic reglat de totes les disciplines, algunes queden

relegades a l'àmbit extraescolar —que no està regulat—, la qual cosa provoca que hi hagi poca complementarietat entre l'escola i l'oferta extraescolar de l'ensenyament de les arts.

L'oferta formativa en relació amb l'especialització cultural és encara insuficient. Cal incloure la formació artística dins el marc de les polítiques culturals i promoure activitats de formació per als nous professionals de la cultura, però també perquè la resta d'agents puguin millorar la seva capacitació i les seves competències. La universitat tampoc té una oferta d'estudis en àrees artístiques i culturals. També manca, en general, formació en gestió estratègica i comercial, i en competència tecnològica i digital.

Les polítiques de comunicació, que són essencials per afavorir una participació crítica a la cultura, acostumen a ser poc efectives i no arriben al públic. Tot i que hi ha una gran quantitat d'activitats programades, l'oferta cultural és poc treballada, poc coneguda, i el relat arriba poc al públic potencial, probablement per la gran quantitat d'informació de diversos àmbits que dispersa els missatges que es volen comunicar. Manca visió i un pla de comunicació específic, canals i espais de divulgació artística i cultural, i desenvolupar més el potencial dels entorns digitals com la dinamització de webs, les xarxes socials o la difusió telemàtica. El marxandatge cultural també és poc adequat.

AMENACES

Un context de crisi econòmica o l'impacte de la Covid-19, que ha aturat temporalment l'activitat del sector, pot relegar la cultura a un segon pla i afectar tant l'assignació pressupostària global com els ajuts públics al teixit cultural i als artistes, ja que les polítiques culturals són de les primeres afectades quan hi ha modificacions pressupostàries a la baixa, tot i considerar-se la cultura com un element indispensable en la construcció d'una societat democràtica i igualitària.

No tenir **una política cultural clara, un pla d'acció cultural o una estratègia planificada i innovadora en matèria de cultura**, que tingui en compte la globalitat del territori, permeti definir les prioritats i les accions, i doni eines perquè les persones puguin crear les seves pròpies expressions artístiques, dificulta el posicionament de la cultura com a marca i perjudica els sectors culturals i creatius perquè no saben com orientar les seves produccions.

La modernització, la globalització i el procés de mundialització de la cultura poden tenir conseqüències importants

sobre la construcció de la identitat, ja que comporten l'estandardització, la uniformització dels hàbits de consum cultural, la pèrdua de les tradicions populars, la recessió del sector agrícola i ramader o l'abandonament d'activitats rurals pròpies (feixes, parets de pedra seca, bordes, etc.), tendint a homogeneïtzar la cultura. A més, el comerç electrònic o les botigues globalitzades, en detriment del consum local i de proximitat, són una amenaça per a l'economia del país, i també per a la cultura.

Una mala gestió de la diversitat cultural i lingüística que hi ha a Andorra com a conseqüència de la immigració. La renúncia a l'ús de la llengua catalana en àmbits i esdeveniments públics i privats o entre els professionals del sector, la manca d'oferta de productes culturals en català, unes polítiques lingüístiques febles o una immigració no catalanoparlant, poden posar en perill la pervivència de la llengua oficial i dificultar la cohesió social.

La cultura de l'oci promoguda per grans grups econòmics, l'impacte d'Internet, el comerç electrònic o la pirateria audiovisual comporten riscos per a la cultura andorrana. Les activitats més tradicionals poden veure's amenaçades per altres de més actuals i amb més reclam; hi pot haver una disminució del

consum i del nombre de públic presencial en esdeveniments culturals; els ingressos del sector poden veure's disminuïts, etc.

La poca implicació de la població en propostes relacionades amb la cultura popular o la **dificultat per captar l'interès i arribar a la gent** posen en perill algunes entitats i propostes culturals vinculades amb les tradicions que poden desaparèixer per una manca de relleu generacional.

El sentiment d'indiferència, l'empobriment del nivell cultural o la desconexió cultural a la qual pot arribar la societat andorrana si no s'incentiva políticament l'interès i l'educació artística i cultural de la població, si hi ha poc arrelament social al país o poca sensibilitat social vers els valors de la cultura.

La pèrdua de talent artístic i creatiu per una manca de compromís polític a l'hora de reconèixer i fidelitzar el talent autòcton, per l'absència de possibilitats de formació, professionalització i creixement —dins i fora del territori andorrà— o per la falta d'oportunitats laborals en un territori reduït com és el d'Andorra.

L'absència d'espais d'exhibició, recopilació, recerca, formació o creació artística que permetin, entre d'altres, difondre les col·leccions disponibles associades a la història, el patrimoni, l'art i la diversitat del país.

La proximitat a importants àrees d'expansió i impacte cultural, juntament amb la competència d'altres destinacions turístiques properes amb un bon posicionament, una bona oferta cultural i recursos, que pot atraure el públic andorrà i afectar negativament l'oferta cultural i turística pròpia i la seva economia.

La persistència d'un marc legal insuficient que no dona resposta a les necessitats del sector i el debilita. No hi ha una regulació de la condició d'artista i professional de la cultura; altres àmbits culturals tampoc disposen d'un marc normatiu específic; i algunes lleis que hi ha s'haurien d'adaptar.

La perdurabilitat d'uns tràmits administratius i d'un marc impositiu que continuï penalitzant el sector cultural.

La **manca de participació de patrocini privats en l'àmbit cultural** com a conseqüència de la falta de regulació del mecenatge cultural i de les particularitats del país. Aquest fet provoca també que la cultura no sigui percebuda com a rendible econòmicament ni com una oportunitat per a la inversió.

La pèrdua de béns patrimonials que ara mateix són propietat de particulars, que depenen de la voluntat dels seus propietaris i que se sustenten amb fons privats, la desaparició d'una part d'aquest patrimoni perquè és a l'estranger o perquè resta en mans de col·leccionistes d'edat avançada.

El fet de **no tenir en compte els valors culturals com a elements de protecció del medi** pot perjudicar el territori perquè la cultura és, al capdavant, generadora de coneixement i consciència i facilitadora del desenvolupament sostenible.

Un **creixement descontrolat del turisme**, la massificació turística, els desequilibris entre l'oferta i la limitació de la demanda, la construcció de projectes turístics de gran impacte ambiental i paisatgístic i amb poca projecció cultural, o una explotació poc adequada dels espais naturals i els seus entorns, podrien posar en perill els béns naturals i patrimonials del territori.

L'especulació immobiliària i la pressió urbanística sobre el territori poden provocar una degradació del medi, per la qual cosa és important integrar la protecció del patrimoni natural i cultural en les polítiques de desenvolupament i ordenació del territori.

La inexistència d'una **estratègia de comunicació cultural** coherent i inte-

grada, que posi en valor la cultura, la visibilitzi i sigui capaç d'adaptar-se als canvis i als reptes que contínuament planteja la societat i l'entorn. La poca especialització i el poc coneixement en cultura d'alguns professionals de la comunicació va en detriment de la comunicació cultural i de la transmissió dels seus missatges.

Un **ús limitat de les tecnologies** com a conseqüència, entre d'altres, del poc coneixement i domini que se'n tingui, pot posicionar negativament el sector cultural andorrà en detriment dels que sí que les utilitzen.

OPORTUNITATS

Hi ha hagut una **revaloració de la cultura** després de la crisi provocada per la Covid-19. Aquest context de crisi hauria de ser una oportunitat per a la reflexió i la redefinició tant de la programació i l'oferta d'activitats culturals com de les polítiques culturals que, de cara al futur, haurien de ser més realistes i efectives, basar-se en la innovació, en l'especialització i en la recerca d'allò diferencial.

La diversitat cultural i lingüística i la riquesa de la cultura autòctona i popular, juntament amb la seva tradició històrica, fan d'Andorra una terra amb una forta identitat nacional que té la llengua catalana com a característica principal. És necessari fomentar-ne l'ús i aprofitar qualsevol esdeveniment o acte social —públic i privat— per **promoure l'ús del català**. També caldria analitzar com utilitzar el capital cultural de la llengua per generar productes culturals que serveixin d'atracció per a un determinat tipus de turisme, i diversificar-lo. Ara tenim l'oportunitat de definir com es concreta culturalment la diversitat social i cultural andorrana.

La iniciativa i el **compromís governamental de posicionar la cultura com una prioritat** que, a partir d'un procés de participació amb el teixit cultural i la societat civil, es proposa dissenyar les noves polítiques culturals: l'elaboració del Llibre blanc de la cultura es veu com una oportunitat per reflexionar, repensar i compartir idees i propostes de futur sobre la cultura.

L'interès de conèixer a fons les dinàmiques del sector cultural i identificar les seves necessitats ha estat una oportunitat que hauria de permetre al teixit cultural **aprofitar les sinèrgies generades per col·laborar, intercanviar coneixements i expertesa entre artistes** i facilitar que puguin explorar-se noves fórmules de relació entre el col·lectiu per construir nous projectes de futur.

L'educació cultural i artística és un element estratègic per conèixer, consumir i divulgar la cultura: sense educació no hi ha cultura. Cal estimular un debat entre educació i cultura per dissenyar noves polítiques que incorporin programes d'educació cultural i artística. Manca un pla de formació que inclogui totes les etapes educatives, la formació continuada i totes les disciplines artístiques, diversifiqui la tipologia d'activitats formatives i reforci les competències del teixit cultural, dels docents, del personal que treballa en el sector cultural i, molt especialment, l'ocupació del sector turístic (recepció d'hotels i altres serveis turístics).

La **fortalesa del teixit cultural i artístic** andorrà i l'elevat nombre de persones que hi estan vinculades, malgrat no dedicar-s'hi totes professionalment, són també **una oportunitat per promoure la participació de la ciutadania, transmetre els valors de la cultura, generar i formar un públic nou, fidel i crític**.

Les administracions públiques, per incentivar i estimular l'activitat pròpia de cada sector, haurien de donar més **suport a la promoció i la divulgació de totes les manifestacions artístiques autòctones** (des de les més tradicionals o minoritàries fins a les més avantguardistes i innovadores) organitzant premis i concursos, certàmens, festivals culturals, fòrums, jornades temàtiques, fires, etc.

L'existència de talent artístic i la diversitat d'iniciatives culturals mostren el dinamisme i l'elevada activitat del sector cultural andorrà, que reclama **disposar d'espais multidisciplinaris per a la creació, la producció i l'exhibició artística**. Espais per experimentar, equivocar-se i aprendre; compartir projectes o assajar iniciatives. Espais de cocreació on puguin circular idees i confluir tot tipus d'experiències i manifestacions culturals, com ara un parc cultural, un laboratori d'idees, una residència de creativitat artística, un campus de treball artístic, una casa de la cultura, etc.

L'intercanvi i la mobilitat dels artistes és clau per a la seva formació, el seu

creixement i la seva professionalització. Seria convenient reforçar el finançament d'estades a l'estranger dels artistes amb la finalitat que puguin ampliar els seus horitzons i potenciar la seva creativitat a través del coneixement de noves realitats i experiències. D'altra banda, aquesta mobilitat també els proporciona l'oportunitat d'arribar a nous públics i a noves demandes de l'exterior.

La creació d'un organisme estable que integri les entitats culturals —com ara un col·legi professional— que aglutini persones de diversos àmbits culturals amb l'objectiu d'enfortir el sector (amateur i professional), treballar amb aquest ens de forma col·laborativa, donar-li suport en l'àmbit de la gestió, formar-lo, millorar la coordinació de les activitats que promou o representar-lo amb les administracions públiques o els agents privats.

La possibilitat de crear una norma que pugui afavorir el col·lectiu d'artistes. És necessari que la llei defensi els drets socials i econòmics dels artistes ja que només des d'aquí podrà haver-hi una indústria cultural sòlida. **Per altra banda, s'hauria d'ampliar i millorar el marc legal i fiscal que hi ha en matèria de cultura**: llei de mecenatge, llei per al foment i la protecció de la cultura, llei de museus, llei de biblioteques, llei sostenible, regulació del sector audiovisual i de les activitats artístiques i artesanals per professionalitzar l'espai creatiu andorrà.

Hi ha un **interès creixent per la cultura i el coneixement de les tradicions per part del turisme, i això implica visibilitzar i incentivar més el consum cultural.** Amb aquesta finalitat, es podrien utilitzar les arts i la cultura com a estratègies de captació turística però, alhora, el sector turístic s'hauria de convertir en prescriptor d'una oferta cultural de qualitat. Seria interessant elaborar un pla estratègic de turisme cultural innovador de país, que tingui en compte tots els àmbits i que incorpori també el potencial de la gastronomia i dels productes de proximitat o quilòmetre zero.

Enfortir la coordinació institucional entre els ministeris competents en matèria de turisme, educació, medi ambient, exteriors, ordenament territorial, cultura, els comuns i altres organismes com Andorra Turisme per fer **interaccionar de forma transversal les seves polítiques, promoure una oferta d'activitats culturals i artístiques que garanteixi un bon repartiment territorial de la cultura, i amb un objectiu nacional comú.** A més, també caldria impulsar un **òrgan de coordinació tècnica per millorar la programació cultural i fer arribar l'oferta a tots els públics,** a més de gestionar els usos dels equipaments i les infraestructures culturals.

Seria convenient aprofitar l'experiència generada a partir de l'elaboració del

Llibre blanc de la cultura per **construir nous models de relació i participació entre les administracions i el col·lectiu d'artistes i entitats culturals** amb l'objectiu de treballar conjuntament sobre propostes concretes i prendre decisions consensuades.

La cultura és un bé d'interès general, un element d'atracció; té potencial econòmic i aporta valor afegit. Amb la cultura es genera ocupació, ingressos i recursos, i al voltant de la cultura es desenvolupen moltes altres activitats econòmiques. Es fa necessari potenciar i enfortir la indústria cultural i promoure la diversificació econòmica del sector.

Potenciar les col·laboracions publico-privades i definir línies de treball que puguin convertir l'economia privada en noves fórmules de finançament i una oportunitat per incentivar tant el desenvolupament de projectes culturals com el creixement econòmic.

La creació d'un **Museu Nacional d'Andorra,** de nous **projectes de rehabilitació i millora del patrimoni cultural i de l'ecosistema d'espais, equipaments i infraestructures** culturals que hi ha, aportarien valor afegit a la cultura andorrana.

L'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible entén la cultura com un eix transversal que ha de servir als governs per millorar les seves polítiques.

La contribució del sector cultural i creatiu en l'Agenda 2030 passa per incorporar en la pròpia gestió cultural el disseny d'unes propostes més eficients i per incloure el concepte de desenvolupament sostenible en la creació i divulgació dels continguts culturals a través d'elements que abordin directament els ODS.

La comunicació i el màrqueting són grans promotors de la cultura i incentius per al consum cultural tant intern com extern. La presència estratègica de la cultura en les campanyes publicitàries turístiques en nous formats comunicatius i innovadors, i la promoció de la cultura andorrana dins i fora de les fronteres ha de ser una prioritat. Cal aprofitar el potencial de **l'AGENDA.AD** per reestructurar el seu funcionament i poder-hi publicar tota la informació cultural (pública i privada), i convertir aquesta plataforma en una bona eina de sensibilització cultural, comunicació i difusió de l'oferta global a Andorra.

La tecnologia com a instrument de promoció de la cultura. Les TIC ofereixen moltes possibilitats de relació amb el món de forma immediata i ens aproximen a usuaris i mercats potencials. Cal garantir l'accés universal a Internet, cal estar al dia de les innovacions i els canals més utilitzats, cal preparar estratègies de comunicació cultural i cal estimular l'ús d'aquests canals de comunicació en línia

per difondre les propostes culturals. La tecnologia també cal entendre-la com a indústria cultural específica que ofereix nous suports i amplia l'oferta de serveis, i se l'ha de dotar de continguts, estructura i formació.

Avançar cap a una experiència digital i innovadora de la cultura. Per incidir sobre el consumidor cultural d'una forma més emocional, la interacció i la participació dels turistes en les activitats culturals crea una experiència molt més atractiva i intensa. La pròpia vivència de la cultura és la que vehicula la visita més que no pas un discurs tradicional que sol ser monòton i repetitiu. El creixement de la demanda de productes culturals lligats a la tecnologia demana incentivar la creativitat digital per impulsar nous formats de producció, distribució i exhibició.

Crear sinèrgies amb els països més propers per intensificar el consum cultural transfronterer. Per una banda, cal donar a conèixer la cultura andorrana a l'exterior per captar turisme cultural promocionant l'oferta cultural i els artistes del país fora de les fronteres i, per l'altra, cal establir relacions serioses amb els promotors culturals dels països veïns.

capítol 10: GRANS REPTES DE FUTUR DE LA CULTURA ANDORRANA

Els set reptes de futur de la cultura que es descriuen a continuació són fruit dels resultats de la diagnosi portada a terme. Parteixen de les propostes recollides durant el procés de participació amb els agents culturals i artístics i la ciutadania, i estableixen el marc d'actuació i els valors als quals caldrà donar resposta. Alguns d'aquests reptes superen les competències i la capacitat transformadora de la cultura, però l'aposta del Llibre blanc és definir línies estratègiques que permetin abordar-los des de les polítiques i l'acció cultural.

1 CONSCIÈNCIA, EDUCACIÓ I CONEIXEMENT

Sensibilitzar i conscienciar la societat que cal conèixer i preservar la riquesa i la diversitat del patrimoni cultural i natural andorrà és un dels principals reptes que tenim al davant, a més de ser una oportunitat per **estimular la capacitat creativa** de la ciutadania. Per aconseguir-ho, i per afavorir un desenvolupament integral de la persona, és imprescindible **connectar i lligar la cultura i l'art amb l'educació**.

La nova realitat requereix invertir més esforços en **potenciar la cultura, el coneixement i el talent des de l'escola** i en totes les etapes educatives ja que l'impacte de l'educació artística i cultural durant el procés d'ensenyament és decisiu. De la mateixa manera, la formació artística i cultural és un mitjà natural de creixement de la persona al llarg de la vida. Una bona sensibilització artística des de la base permet establir vincles amb la cultura i les arts, i facilita que puguin aparèixer noves vocacions artístiques i nous públics culturals amb coneixement i capacitat crítica.

Per fomentar que la cultura tingui més projecció i incidència, i buscar més implicació i proximitat ciutadana, és necessari construir una **estratègia divulgativa** a través de la qual la llengua, la cultura i el patrimoni es puguin viure com una descoberta que afavoreixi la identificació, el benestar i la corresponsabilitat.

2 LA CULTURA COM A EINA DE TRANSFORMACIÓ I COHESIÓ SOCIAL

Tenim l'oportunitat d'utilitzar **les eines que ens dona la cultura per donar resposta al repte de construir un país més cohesionat i una societat més justa**. La cultura esdevé una eina bàsica i de referència perquè facilita la integració i la participació, i actua d'instrument aglutinador de la ciutadania. Volem que la cultura esdevingui un element clau de cohesió social tal com s'ha pogut observar amb l'impacte de la Covid-19, ja que la cultura s'ha reforçat i ha acompanyat les persones durant el confinament; volem incrementar el valor de les activitats artístiques i culturals que es produeixen a Andorra i volem generar i mantenir un ecosistema cultural inclusiu.

L'associacionisme cultural és un element determinant per a aquesta cohesió social; per això, s'ha d'incentivar la participació del voluntariat cultural amb mesures de suport explícites adreçades a la diversitat del col·lectiu per facilitar així la incorporació de tota la població a la vitalitat cultural del país.

En un context de diversitat cultural, **la llengua i el diàleg són els grans facilitadors de la cohesió social** i han de servir per dissenyar projectes capaços de trobar l'equilibri entre la complementaritat de les produccions i la participació creativa de la ciutadania. És necessari crear les condicions perquè tots els col·lectius i actors culturals puguin desenvolupar la seva creativitat i, alhora, facilitar la connexió i la relació entre els grups creatius.

3 VISIÓ COMPARTIDA I EFICIENT DE LA CULTURA

La definició de les polítiques culturals de futur d'Andorra passa per impulsar un model de participació activa, la qual cosa implica que la ciutadania i els actors que intervenen en l'àmbit cultural participin en la reflexió cultural i la presa de decisions amb l'objectiu d'assolir la màxima qualitat i eficiència. Una política d'excel·lència és la que sobresurt en relació amb les fortaleses i les debilitats del seu propi context, la que destaca a partir del talent i la disciplina, la creativitat i la innovació, així com també la participació, la visió i la determinació.

La democràcia cultural és un element fonamental i l'evidència d'una **ciutadania activa** i compromesa incentivada per la participació i el diàleg cultural. Una visió compartida i eficient de la cultura significa, a més de transparència informativa, fomentar una mirada àmplia i polièdrica de les polítiques culturals, reforçar les relacions i les sinèrgies entre el **teixit cultural i la ciutadania** perquè participin en la reflexió, l'elaboració, l'aplicació i l'avaluació de les polítiques culturals, però també comporta **treballar per arribar a un consens sobre el model cultural i les noves expectatives de futur**.

Potenciar la participació de la ciutadania i dels agents culturals i artístics en el desenvolupament de les polítiques culturals andorranes possibilita, a més, posar en pràctica mecanismes que permetin la transició de consumidor passiu a participant actiu en els processos de definició cultural, la qual cosa enforteix **el protagonisme de la ciutadania en el fet cultural i reforça el seu potencial com a força transformadora de les dinàmiques culturals**.

4 ALIANCES, SUPORTS I GOVERNANÇA

Ubicar la cultura com a eix de centralitat requereix **connectar les polítiques culturals amb la resta de polítiques públiques** (socials, econòmiques, educatives, ambientals, turístiques i urbanístiques). Una mirada a la transformació de les polítiques culturals porta a buscar noves lògiques d'intervenció i nous fonaments que permetin una gestió transversal i multinivell gràcies a la qual tothom tingui el seu espai de reflexió, intervenció i visibilitat per oferir respostes diversificades, integrals, coordinades, democràtiques i eficaces.

Enfortir els vincles, les connexions institucionals i reforçar les aliances respectant l'essència de cada institució és imprescindible per promoure una oferta cultural òptima. És el moment de definir nous òrgans i sistemes de governança i de coordinació que garanteixin la complementarietat entre els agents, de mantenir l'equilibri cultural i artístic del territori, i de gestionar, de manera eficaç, les infraestructures i els equipaments culturals amb una acció conjunta, preservant sempre la identitat i les competències de cadascú. Les institucions públiques competents en matèria de cultura, respectant les seves atribucions, han de **treballar conjuntament i en xarxa** tot intercanviant interessos, pràctiques, experiències, plataformes, i coordinant les seves programacions.

En la mateixa línia, la singularitat del país requereix **aliances internacionals**. Projectar el país esdevé una estratègia clau en un entorn cada vegada més global que tendeix a moure's i funcionar a través de **xarxes de suport** en les quals la cooperació i el sistema de relacions són fonamentals. En un escenari d'internacionalització, la cultura és un element que visibilitza el país i **la projecció d'Andorra al món s'ha de fonamentar en les seves relacions** i en la qualitat d'algunes de les produccions i/o esdeveniments culturals que s'hi organitzen.

5 LA CULTURA COM A MOTOR ECONÒMIC

Situar **la cultura com una oportunitat per al desenvolupament econòmic del país**, garantint que les estratègies de creixement incorporin l'activitat cultural i artística com a motor econòmic, és un dels altres grans reptes de futur. La cultura té un pes important en l'economia d'un país ja que, per una banda, genera riquesa i, per l'altra, influeix en la societat en impregnar-la d'identitat i valors. En un país de serveis, el valor afegit i l'atractiu que donen el patrimoni, la llengua, els esdeveniments culturals, la creativitat artística o la gastronomia són elements que cal tenir en compte en les estratègies de posicionament econòmic i de competitivitat.

La cultura és un bé d'interès general, un element d'atracció i un generador d'ocupació, ingressos i recursos ja que, amb i al voltant de la cultura, es desenvolupen moltes altres activitats econòmiques. És el moment de repensar els suports als agents culturals i al col·lectiu d'artistes; el finançament de la cultura per formentar-ne la diversificació i el patrocini; la capacitat, la professionalització i la protecció legal del sector artístic i cultural; l'ús dels indicadors d'avaluació de les polítiques culturals, ampliant-los i intensificant-los; el paper de les indústries culturals o els mitjans de comunicació pel que suposen d'aportació estratègica al desenvolupament d'una societat com l'andorrana que vol avançar culturalment i econòmicament.

En el context actual s'ha de considerar també **la capacitat competitiva del sector cultural andorrà en relació amb els altres territoris de l'entorn** per intensificar el consum cultural transfronterer, atraure activitat econòmica, empreses i professionals vinculats amb la cultura. En aquest sentit, la fortalesa de les indústries culturals i creatives són un punt clau per al creixement econòmic.

6 SOSTENIBILITAT I TURISME CULTURAL

La relació entre cultura i sostenibilitat és una font d'intercanvi, d'innovació i de creativitat. Aquesta relació evidencia un seguit d'avantatges: un turisme més qualitatiu, un impacte econòmic directe i una dinamització comercial i dels serveis ecològicament sostenibles. Si tenim en compte els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) podem observar que la cultura i la creativitat hi tenen un paper transversal, alhora que els aspectes econòmics, socials i mediambientals dels ODS contribueixen a preservar el patrimoni cultural i natural i a estimular la creativitat.

A Andorra, la promoció de la cultura està molt associada a la promoció del turisme cultural. Cal treballar per fer del turisme cultural un punt fort de la dinamització econòmica del país. El desenvolupament d'un patrimoni cultural autòcton que és transmissor d'una relació històrica amb el territori permet posicionar les tradicions i la cultura com a elements diferencials a l'hora de dissenyar i promoure **nous models turístics de qualitat**. Aprofitar les sinèrgies entre el sector cultural i el turístic per diversificar i incrementar **el consum d'experiències turístiques culturals que modifiquin els alts índexs d'estacionalitat i que siguin sostenibles quant a impacte ambiental i paisatgístic** és també un dels grans reptes que tenim com a país.

Visitar un país amb cultura i llengua pròpia, descobrir i viure les diferències amb el lloc d'origen són alguns dels objectius del turisme. A Andorra ens distingim per la qualitat paisatgística i mediambiental, per la cultura popular, les tradicions i el nostre patrimoni: l'art, la música, la literatura, el teatre, la història, les danses, les festes o la cuina tradicional, es vehiculen amb un codi lingüístic propi. **Sense la llengua que els dona forma, i el paisatge i la història que els contextualitza, es perdria l'autenticitat i l'atracció.**

7 IMMERSIÓ DIGITAL I PROMOCIÓ CULTURAL

La cultura contemporània està influïda per les tecnologies fins al punt de provocar un canvi de paradigma cultural que forma part d'una evolució global cap a l'economia del coneixement, de la societat de la informació i la comunicació. La nova realitat emergent modifica el context i exigeix una adaptació a aquesta evolució. **Tenim l'oportunitat d'avançar cap a una experiència digital i innovadora de la cultura, d'adoptar i adaptar-nos a les tecnologies per integrar-nos plenament en els fluxos internacionals de la cultura.**

La revolució tecnològica ha pressionat tots els sectors, fins i tot el cultural, a l'hora d'establir les pròpies estratègies. **Aquesta nova realitat afegeix complexitat i ens afronta a nous reptes però també ens obre noves oportunitats** d'accés als continguts culturals i artístics, alhora que multiplica les possibilitats de compartir les nostres experiències, d'incidir sobre el consumidor cultural i de col·laborar en la seva ideació, producció, distribució i exhibició.

Els futur ens exigeix facilitar els **processos de digitalització i tecnificació del sector cultural** i, alhora, interconnectar la comunitat cultural, promocionar i visibilitzar el sector i l'oferta cultural i creativa andorrana a través de diversos canals de comunicació digital, i facilitar la connectivitat de la ciutadania als continguts culturals digitals. **Cal aprofitar aquest impuls tecnològic per promocionar més i millor la cultura i les arts definint una estratègia global de comunicació** que redimensioni, entre d'altres, les necessitats i les plataformes actuals de difusió cultural.

capítol 11:

DE LA DIAGNOSI A L'ACCIÓ: ORIENTACIONS PER A LA DEFINICIÓ DEL PLA D'ACCIÓ CULTURAL D'ANDORRA 2030

A partir dels set grans reptes de la cultura, s'han estructurat 30 estratègies que visibilitzen i materialitzen les futures línies de treball que el Pla estratègic de la cultura haurà de desenvolupar, a mitjà i llarg termini, i que any rere any caldrà anar concretant.

Aquest plantejament s'ha articulat amb la voluntat de donar resposta als desafiaments identificats i s'ha articulat en tres dimensions: la del sector, la del territori i les pròpies de les administracions públiques, amb la finalitat de sumar esforços per aconseguir conjuntament un projecte cultural sòlid, innovador i eficient per a Andorra.

1

CONSCIÈNCIA, EDUCACIÓ I CONEIXEMENT

Protegir la llengua catalana, ja que és un patrimoni col·lectiu que dota d'identitat les persones, tant individualment com col·lectivament, en la mesura que és l'element clau que permet la identificació amb un grup. En aquest sentit, les institucions no poden refugiar-se en la neutralitat i l'han de promoure de forma activa.

Sensibilitzar la societat sobre el valor i la necessitat de la cultura i la creativitat en el desenvolupament intel·lectual, social i econòmic; en la captació i el desenvolupament dels públics culturals i en la contribució del seu desenvolupament i sostenibilitat a llarg termini.

Construir un relat nacional com a eina bàsica de coneixement cultural per permetre a la ciutadania conèixer el país, mantenir una identitat pròpia i difondre els seus valors. Un discurs comú per generar una aproximació entre la cultura i la ciutadania i facilitar, als ensenyants i als alumnes del sistema educatiu andorrà i dels altres sistemes educatius del país, els recursos necessaris per saber d'on venim i poder decidir cap on anem.

Reforçar el binomi educació i cultura com a eina educativa i de cohesió d'ampli abast per establir estratègies conjuntes de foment i d'ús de la cultura. Tant des de l'àmbit educatiu com des de la formació artística es fa necessari consolidar un projecte cultural que generi noves relacions entre els agents culturals, els equipaments i els centres educatius.

2

LA CULTURA COM A EINA DE TRANSFORMACIÓ I COHESIÓ SOCIAL

Promoure iniciatives culturals que contribueixin a millorar la cohesió social del país, enfortint i visibilitzant la singularitat cultural i artística d'Andorra, posant en valor la cultura, i generant un ecosistema cultural amb programes innovadors que incorporin la igualtat, la diversitat i la convivència.

Potenciar la cultura popular i l'associacionisme cultural com a elements de participació, identitat i cohesió, promovent que les entitats culturals del país participin i s'impliquin, en col·laboració amb les institucions i la resta d'agents culturals, en l'organització d'actes i activitats que integrin la diversitat cultural andorrana. En aquest sentit, incentivar l'actualització tecnològica del sector i oferir nous canals per difondre la cultura popular per fer-la més atractiva i actual.

Afavorir l'ús de la llengua catalana com a instrument d'igualtat d'oportunitats en la creació, la producció i la difusió d'activitats culturals i artístiques, partint de la realitat lingüística existent i promovent polítiques d'acció positiva que siguin eficients i coherents amb la diversitat d'accions desenvolupades pels agents culturals i les institucions públiques i privades.

Fomentar la convivència a través de la interacció i l'aproximació de persones cada vegada més diferents; facilitar a la ciutadania la igualtat d'accés als béns culturals, als continguts culturals i al coneixement, i garantir les oportunitats perquè qualsevol ciutadà o ciutadana pugui desenvolupar les seves habilitats creatives.

3

VISIÓ COMPARTIDA I EFICIENT DE LA CULTURA

Promoure espais de participació per a la ciutadania —especialment per a la gent jove— i els agents culturals i artístics amb l'objectiu de reflexionar sobre el projecte cultural d'Andorra com una realitat en la qual cada agent desenvolupa un paper des de la consciència que la seva implicació aporta un impuls a les polítiques culturals del país.

Reforçar les relacions entre els agents culturals, els professionals de la cultura i el sector amateur, per alinear i convertir les manifestacions i produccions artístiques i culturals andorranes en una plataforma d'intercanvi, aprenentatge, cocreació i atracció cultural.

Dissenyar el Pla estratègic de la cultura AD 2030, un full de ruta que ha d'incorporar uns objectius compartits i ha de definir un marc d'actuació conjunt, elaborat de forma participativa, i amb estratègies clares de cara a les polítiques culturals de futur.

Crear el Consell Nacional per la Llengua i el Pla nacional de la llengua com a projectes de país que impliquin tota la societat **en defensa de la llengua oficial**. Dos iniciatives que han de partir del Govern però les idees i els continguts de les quals han de sortir dels responsables polítics; de les institucions empresarials i sindicals, educatives, culturals i esportives; entre d'altres.

4

ALIANCES, SUPORTS I GOVERNANÇA

Impulsar noves formes de governança entre les administracions públiques i nous mecanismes de relació amb el teixit cultural i social i els agents privats a través de mecanismes i metodologies —com ara un Consell Nacional de la Cultura o una taula de coordinació interadministrativa— que permetin assolir més coordinació de les programacions i els equipaments o infraestructures culturals, que cerquin la complementarietat de l'oferta, eliminin duplicitats i economitzin recursos. Cal concebre la política cultural com una suma d'aliances que persegueix el bé comú.

Fer de la cultura un element transversal de les polítiques públiques incorporant o enfortint la seva presència en les estratègies que es portin a terme en altres àrees com ara el turisme, l'educació, l'urbanisme, el comerç, el desenvolupament econòmic, les relacions internacionals, el medi ambient, etc.

Fomentar el treball en xarxa entre tots els agents —públics i privats— que intervenen en la realitat cultural i artística del país i entre tots els sectors que la formen resulta necessari per obtenir suports, definir línies de treball i arribar a objectius que, de forma individualitzada, serien impossibles d'assolir. Cal establir aliances entre agents perquè sorgeixin noves propostes de coordinació i s'optimitzin uns recursos que sempre són limitats.

Reforçar la connexió del territori a través de la xarxa d'equipaments i infraestructures culturals com a instruments de producció de cultura i coneixement, posant en marxa accions que impliquin més qualitat en els espais ja existents, millorant l'accessibilitat, la cooperació cultural i l'intercanvi.

Determinar el lideratge cultural del país d'acord amb els elements culturals que el defineixen: recursos, talent, potencialitat, equipaments, oferta, esdeveniments de referència, etc. En la mateixa línia, aquesta riquesa cultural i natural ha d'esdevenir un element clau per a la projecció de la imatge exterior connectant internacionalment els projectes i els equipaments culturals del país per afavorir polítiques de coproducció, cooperació i intercanvi.

5

LA CULTURA COM A MOTOR ECONÒMIC

Dignificar la professió en el sector cultural i artístic perquè es reconegui el valor dels seus professionals generant un marc legal que protegeixi el sector, impulsant una ocupació de qualitat, i evidenciant la contribució que aporta el sector cultural i artístic a la qualitat de vida, al benestar de la societat i a la riquesa del territori.

Fomentar l'emprenedoria en l'àmbit cultural per afavorir el creixement de les empreses que neixen o estan en procés de consolidació desenvolupant estratègies de suport directe i indirecte a aquestes iniciatives empresarials vinculades a un sector que té unes necessitats i especificitats molt concretes. En aquesta línia és necessari crear un programa específic d'orientació, formació i assessorament a l'emprenedoria cultural que abordi els processos de gestió, finançament, creació i difusió dels seus productes culturals i artístics.

Articular un pla de formació continuada tant per professionalitzar el sector artístic i cultural i reforçar les iniciatives amateurs com per ampliar les competències del personal docent o dels equips tècnics de treballadors i treballadores del sector cultural i turístic.

Explorar noves fórmules de finançament per facilitar que el sector de la cultura i les arts disposin de diversos mecanismes per desenvolupar els seus projectes. En aquest sentit, **la regulació del mecenatge** —empresarial i particular— permetria impulsar la responsabilitat cultural de les empreses i dotar de valor econòmic les seves produccions, facilitar la cooperació entre els sectors econòmics, millorar els pressupostos del sector cultural i artístic, i reduir la dependència que té el sector cultural de les subvencions públiques.

Definir un sistema d'informació i d'avaluació d'indicadors, ampli i sistemàtic, de la situació i l'evolució de la cultura per millorar-ne tant el coneixement com les expectatives, integrar la intel·ligència de mercats; analitzar els segments prioritaris; crear uns estàndards de qualitat; dissenyar noves estratègies d'accés i de desenvolupament de nous públics culturals, o conèixer la inversió real en cultura per poder-la contrastar amb les regions europees de referència.

6 SOSTENIBILITAT I TURISME CULTURAL

Fer del turisme cultural un punt fort de la dinamització econòmica del país que serveixi per situar Andorra com un model de turisme cultural caracteritzat per una oferta en cultura amb formats variats i atractius, i un ampli catàleg d'experiències d'espectacles culturals, creatius i suggeridors. La gestió d'aquest nou model de turisme cultural s'ha de centrar en la qualitat, la innovació, la responsabilitat, la sostenibilitat i la col·laboració dels agents públics i privats per fomentar nous sistemes de governança turística i cultural.

Aconseguir una relació més estable i beneficiosa entre el turisme i la cultura promovent un creixement econòmic en ambdós sectors. El desenvolupament de nous productes culturals ha d'impulsar la millora de l'oferta turística, i aquesta oferta ha de beneficiar, alhora, el sector cultural convertint Andorra en una destinació competitiva que exerceixi un lideratge important quant a diversificació de l'oferta turística i cultural d'interior i de muntanya.

Alinear les polítiques culturals de les institucions públiques i privades amb l'Agenda 2030 i els 17 objectius de desenvolupament sostenible definits per les Nacions Unides.

Vetllar per la biodiversitat, per la conservació del patrimoni natural i els seus valors, i garantir el manteniment dels processos naturals, i fer-ho fomentant una gestió del turisme que sigui sostenible, evitant una pressió excessiva sobre el territori i el medi ambient.

7 IMMERSIÓ DIGITAL I PROMOCIÓ CULTURAL

Acompanyar el nou paradigma cultural que emergeix per la irrupció i l'impacte de les tecnologies de la informació i la comunicació i avançar cap a una **experiència digital de la cultura**, facilitant i potenciant la digitalització, la tecnificació i la transformació del sector cultural, facilitant a la ciutadania l'accés directe a tota la informació.

Donar suport i facilitar la capacitat dels agents culturals perquè puguin disposar dels coneixements i dels equips tècnics per generar continguts, cocrear i difondre la seva proposta cultural a través de nous formats comunicatius. Per fer-ho, caldrà repensar les vies i les estratègies de comunicació i promoció cultural i adaptar-les a les demandes i les necessitats d'una societat que canvia a gran velocitat per la influència de la tecnologia i d'Internet.

Generar un sistema d'informació i comunicació que incorpori tota l'oferta cultural que es programa al país, que sigui accessible a les persones amb diversitat funcional (visual, auditiva, física i cognitiva), que prevegi la difusió en suports variats en funció dels públics als quals s'adreça i **que integri el potencial de les tecnologies i la Internet.**

Dissenyar de forma compartida una estratègia de comunicació de l'oferta cultural per donar a conèixer en l'àmbit nacional les activitats culturals i artístiques. En el mateix sentit, és imprescindible centrar especialment aquesta promoció del turisme cultural en els mercats internacionals estratègics, amb el francès i l'espanyol com a prioritaris ja que són els focus d'atracció turística principals.

Bloc 4

EQUIP DE TREBALL I FONTS

**“ Sols probablement
hi arribaríem abans,
però junts arribarem
més lluny. ”**

ADAPTACIÓ D'UN PROVERBI AFRICÀ

capítol 12: **EQUIP RESPONSABLE DE L'ELABORACIÓ DEL LLIBRE BLANC DE LA CULTURA D'ANDORRA**

El Llibre blanc de la cultura d'Andorra s'ha dut a terme amb la contribució significativa d'un equip de treball multidisciplinari que ha estat el responsable del procés de diagnosi, l'anàlisi de resultats i la construcció del document que teniu a les mans. El Ministeri de Cultura i Esports i la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana, juntament amb la Comissió de Seguiment han estat els responsables de guiar, observar i valorar l'evolució del projecte.

Tal com s'ha dit, aquest no pretén ser un document de recerca acadèmica, sinó una aproximació tècnica al món de la cultura que s'hi endinsa per dibuixar un estat de la qüestió i un horitzó a curt i mitjà termini. Hem procurat conjugar

tothora la diversitat d'agents, experiències i opinions amb l'objectivitat i el rigor metodològic; és un document que té una clara voluntat de relatar un procés complex, en una realitat de pandèmia, de forma divulgativa i entenedora per a tota la ciutadania.

Tot el treball de l'equip responsable de l'elaboració del projecte no hauria estat possible sense la inspiració, el temps, la disponibilitat, les aportacions, el suport, les recomanacions, les crítiques, la paciència i la complicitat de totes les persones que hi han participat i l'han fet possible.

MÒNICA GERONÈS I ROVIRA: DIRECCIÓ TÈCNICA I REDACCIÓ

Llicenciada en història per la Universitat de Girona. Professora d'història i d'història de l'art. És experta en tècniques d'anàlisi, avaluació de processos, qualitat, i en polítiques d'igualtat. Ha estat subdirectora general de programes d'igualtat d'oportunitats, del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya, i directora de l'Institut Català de les Dones. Al llarg de la seva trajectòria professional ha combinat la defensa de la igualtat d'oportunitats amb la gestió educativa, àmbit en el qual té una àmplia formació i experiència gràcies al lideratge de diversos projectes de transformació pedagògica. Actualment, assumeix la direcció pedagògica d'una institució escolar a més de seguir col·laborant en diversos projectes vinculats amb la qualitat i la igualtat d'oportunitats. Ha estat la responsable de la direcció tècnica i de la redacció del Llibre blanc de la cultura d'Andorra.

MANELA BLÁZQUEZ BOYA:
ASSESSORAMENT JURÍDIC I SECRETARIA
TÈCNICA

Llicenciada en dret per la Universitat Autònoma de Barcelona. Especialista en dret públic, en dret civil immobiliari, en dret de família i en dret esportiu. Actualment és sòcia i directora del bufet BPR Advocats, amb despatx a Girona, on exerceix la seva carrera professional dins de l'advocacia des de fa més de 30 anys. També és membre de la Junta Directiva de la Federació Catalana d'Handbol i responsable de l'assessoria jurídica de la mateixa federació. Havia estat diputada de la Junta de Govern del Col·legi de l'Advocacia de Girona, lletrada del Departament Jurídic de la Cambra de la Propietat de Sant Feliu de Guíxols, lletrada i secretària general de Càritas Diocesana de Girona, alcaldessa de Bordils (Girona) i consellera del Consell Comarcal del Gironès. En l'elaboració del Llibre blanc de la cultura, ha estat la responsable de la secretaria tècnica i ha donat suport i assessorament jurídic a la direcció del projecte.

IOLANDA PÉREZ LÓPEZ:
COORDINACIÓ TÈCNICA

Diplomada en treball social per la Universitat de Barcelona, màster en agent d'igualtat per la Universitat de València i postgrau en gestió cultural per la Universitat de Barcelona. Ha desenvolupat la seva carrera professional en els àmbits social i cultural en diverses administracions públiques d'Andorra, i s'ha especialitzat en la planificació i la realització de projectes. Actualment, és tècnica en comunicació cultural, igualtat i participació ciutadana del Govern d'Andorra, depenent del Ministeri de Cultura i Esports i de la Secretaria d'Estat d'Igualtat i Participació Ciutadana. Ha estat la responsable de la coordinació de la diagnosi, de la gestió documental i de l'organització de tot el procés d'elaboració del Llibre blanc de la cultura.

capítol 13: RELACIÓ DE PARTICIPANTS

Com s'ha dit en diverses ocasions, aquest Llibre blanc de la cultura no hauria estat possible sense el suport, la participació activa i la contribució dels agents i de les persones que, voluntàriament, ens han facilitat la seva opinió, el seu coneixement i la seva expertesa.

A continuació s'enumeren les entitats o persones, agrupades segons l'àmbit de participació, que han col·laborat en l'elaboració d'aquest document:

- Ministeri de Cultura i Esports
- Ministeri de Turisme
- Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
- Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat
- Ministeri d'Afers Socials, Habitatge i Joventut

- Comú de Canillo
- Comú d'Encamp
- Comú d'Ordino
- Comú de la Massana
- Comú d'Andorra la Vella
- Comú de Sant Julià de Lòria
- Comú d'Escaldes-Engordany

Entitats participants a les Taules de treball sectorial

- Aliança andorrano-francesa
- Ambaixada d'Espanya a Andorra
- Ambaixada de França a Andorra
- Amics del Cambra Romànica
- Amics del Disseny del Principat d'Andorra
- An-Danda-Ra
- Andorra Telecom
- Andorra Turisme
- Arxiu del Comú de Canillo
- Arxiu Històric d'Escaldes-Engordany
- Arxiu Nacional d'Andorra
- Associació Amics dels Orgues de les Valls d'Andorra
- Associació Andorra Lírica
- Associació d'Escriptors del Principat d'Andorra
- Associació de Músics d'Andorra
- Associació de Professionals de la Comunicació d'Andorra
- Associació d'Editors d'Andorra
- Associació Fallaires d'Andorra La Vella
- Associació Somhiteatre
- Associació Ull Nu
- Aula de Teatre i Dansa d'Andorra la Vella
- Biblioteca Comunal Antoni Morell
- Biblioteca Comunal d'Encamp
- Biblioteca Comunal d'Ordino
- Biblioteca Comunal de Canillo
- Biblioteca Comunal del Pas de la Casa
- Biblioteca Comunal d'Escaldes-Engordany

L'ordenació ha seguit, en la majoria d'agrupacions, un ordre alfabètic.

- Biblioteca Comunal Universitària de Sant Julià de Lòria
- Biblioteca Nacional d'Andorra
- Biblioteca Pública de Govern
- Cal Pal, espai sociocultural
- Centre d'Art d'Escaldes-Engordany (CAEE)
- Centre de la Cultura Catalana
- Cercle de les Arts i de les Lletres de les Valls d'Andorra
- Cineclub de les Valls
- Col·lectiu Portella
- Colla Castellera d'Andorra
- Comissió de Gestió de la Vall del Madriu-Perafita-Claror
- Comissió Nacional Andorrana per a la Unesco
- Comitè Andorrà de l'ICOM
- Companyia Líquid Dansa
- Coral Rocafort
- Coral Sant Antoni
- Esbart Dansaire d'Andorra la Vella
- Esbart Laurèdia
- Esbart Sant Romà
- Esbart Valls del Nord
- Escola d'Art d'Andorra la Vella
- Escola de Música de les Valls del Nord
- Escola de Música del Comú d'Escaldes-Engordany
- Espais d'art del Comú d'Escaldes-Engordany
- FEDA Cultura
- Federació Andorrana de Fotografia, Cinema i Vídeo
- Fundació Crèdit Andorrà
- Fundació ENA

- Fundació Museu Andorra (Museand)
- Fundació ONCA
- Grandvalira Resorts
- Grossband
- Grup de Creació La Xarranca
- Grup de Folklore Casa De Portugal
- Institut de Música d'Andorra la Vella
- Institut d'Estudis Andorrans
- La Capsa, espais de creació
- L'Era. Associació d'Arts Escèniques
- Molines Patrimoni
- MoraBanc
- Mountain Alchemists
- Museu Etnogràfic Casa Cristo
- Naturlàndia
- Ràdio i Televisió d'Andorra
- Servei de Política Lingüística
- Societat Andorrana de Ciències
- Societat de Gestió Col·lectiva de Drets d'Autor i Drets Veïns del Principat d'Andorra
- Unió Hotelera d'Andorra
- Universitat d'Andorra (UdA)

Representants al Fòrum de participació i a les iniciatives ciutadanes

- Albert Samarra
- Anahi Pinoargotty
- Angel Calvente
- Carme Soler
- Daniel Arellano
- Didac Tomàs
- Elena Sánchez
- Elisabeth Zorita

- Emma Regada
- Eva Martínez, Zoe
- Fabiola Sofía Masegosa
- Gemma Piera
- Gemma Sampons
- Gerard Claret
- Guillem Tudó
- Hector Mas
- Helena Guàrdia
- Io Casino
- Ivan Castells
- Jan Arimany
- Jaume Bassaganya
- Javier Balmaseda
- Joan Holthoefer, John Holt DJ
- Joan Xandri
- Jonathan Pisonero
- Jordi Gendra
- Josep Cotanda, el Curiós d'Andorra
- Llorenç Roviras
- Lluís Casahuga
- Ludmilla Lacueva
- Manel Areny
- Manel Gibert
- Meritxell Duró
- Mireia Garcia
- Míriam Manubens
- Òscar Llauradó
- Òscar Sánchez
- Pol Escalé
- Rosa María Gallardo
- Rosa Mujal
- Susanna Ferran

Responsables de la gestió dels qüestionaris

- Berna Garrallà, cap de l'Àrea de Béns Mobles, Ministeri de Cultura i Esports
- Carme Garcia Molins, tècnica de l'Àrea de Formació, Recursos Humans i Innovació, Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
- Carolina Cuén Llacuna, tècnica de Turisme, Ministeri de Turisme
- Carolina Mirabet, Head of Business Analytics, Andorra Turisme
- Clara Fernàndez, tècnica del Servei de Política Lingüística, Ministeri de Cultura i Esports
- Eduard Tarrés, tècnic de l'Àrea de Museus i Monuments, Ministeri de Cultura i Esports
- Enric Torres, director de Producte i Nous Projectes, Andorra Turisme
- Francesc Serra, cap d'estudis de Formació Andorrana, Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
- Iñaki Rubio, tècnic de l'Àrea de Formació, Recursos Humans i Innovació, Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
- Isabel de la Parte, cap de l'Arxiu d'Etnografia, Ministeri de Cultura i Esports
- Ivan Sansa, tècnic de la Unitat d'Acció Cultural, Ministeri de Cultura i Esports
- Júlia Fernández, cap de la Biblioteca Nacional d'Andorra, Ministeri de Cultura i Esports
- Lídia Arbués, cap de l'Àrea d'Arxius, Ministeri de Cultura i Esports

- Maria Àngels Sala, tècnica del Servei de Política Lingüística, Ministeri de Cultura i Esports
- Marta Llop, cap d'estudis de centre de segona ensenyança de l'Escola Andorrana, Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
- Marta Planas, cap de l'Àrea de Museus i Monuments, Ministeri de Cultura i Esports
- Marta Pujol, cap del Servei de Política Lingüística, Ministeri de Cultura i Esports
- Mercè Vazquez, tècnica de l'Àrea d'Ordenament Curricular, Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
- Montserrat Planelles, directora de Promoció Cultural, Ministeri de Cultura i Esports
- Noemí Pedra, directora de Màrqueting, Andorra Turisme
- Salvador Sala, cap de l'Àrea d'Ordenament Curricular, Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
- Sergi Nadal Gabas, director de Turisme, Ministeri de Turisme
- Soraya Valls, responsable de l'Àrea de Producte, Andorra Turisme
- Vanessa Aloy, cap d'estudis de centre de segona ensenyança de l'Escola Andorrana, Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
- Virgínia Manubens, responsable de Continguts Web, Andorra Turisme
- Xavier Gallego, Head of IT & Digital Projects, Andorra Turisme
- Zita Barrio Lopez, tècnica de Turisme, Ministeri de Turisme

Participants en les sessions de treball per definir els reptes i les estratègies de futur elaborades a partir dels resultats del procés participatiu

- Hble. Sr. Cerni Pol Rossa, conseller de la Comissió de Dinamització Turística i Cultural del Comú de Canillo
 - Hble. Sr. David Cruz Garcia, conseller de Cultura i Afers Socials del comú d'Encamp
 - Hble. Sra. Eva Choy Guiu, cònsol menor del Comú d'Ordino
 - Hble. Sr. Guillem Forné Gispert, conseller de Cultura, Igualtat i Participació Ciutadana del Comú de la Massana
 - Hble. Sr. Miquel Canturri Campos, conseller de Cultura i de Promoció Turística del Comú d'Andorra la Vella
 - Hble. Sra. Sonia Carrillo Bardají, consellera de Cultura i Educació del Comú de Sant Julià de Lòria
 - Hble. Sr. Valentí Closa Rodríguez, conseller de Vida Cultural i Aparcaments del Comú d'Escaldes-Engordany
-
- Joan Sans, director de Política Lingüística del Govern d'Andorra
 - Montserrat Planelles, directora de Promoció Cultural del Govern d'Andorra
 - Pep Farràs, gerent de les fundacions Museand, ONCA i ENA
 - Xavier Llovera, director de Patrimoni Cultural del Govern d'Andorra

- Francesc Oriol, coordinador del Departament de Dinamització Turística i Cultural del Comú de Canillo
- Helena Laza, directora de Cultura i Afers Socials del Comú d'Encamp
- Anna Call, cap dels departaments d'Educació, Cultura, Joventut i Benestar Social del Comú d'Ordino
- Montse Checa, directora de Cultura del Comú de la Massana
- Jan Cartes, cap de l'Àrea de Cultura del Comú d'Andorra la Vella
- Laura Rogé, cap de Cultura del Comú de Sant Julià de Lòria
- Anna Garcia, cap de Cultura del Comú d'Escaldes-Engordany

Membres de la Comissió de Seguiment

- M. I. Sr. Ferran Costa Marimon, conseller general del Grup Parlamentari Liberal
- M. I. Sra. Sandra Codina Tort, consellera general del Grup Parlamentari Demòcrata
- M. I. Sra. Nuria Rossell Jordana, consellera general del Grup Parlamentari Demòcrata
- M. I. Sr. Oliver Alis Salguero, conseller general del Grup Parlamentari Terceravia + Unió Laureadiana + Independents
- M. I. Sra. Susanna Vela Palomares, consellera general del Grup Parlamentari Socialdemòcrata

- M.I. Sr. Carles Naudi d'Areny-Plandolit Balsells, conseller general del Grup Parlamentari Ciutadans Compromesos
- M. I. Sra. Carine Montaner Raynaud, consellera general no adscrita (va participar com a representant del Grup Parlamentari Terceravia + Unió Laureadiana + Independents)
- Hble. Sr. Cerni Pol Rossa, conseller de la Comissió de Dinamització Turística i Cultural del Comú de Canillo
- Hble. Sr. David Cruz Garcia, conseller de Cultura i Afers Socials del comú d'Encamp
- Hble. Sra. Eva Choy Guiu, cònsol menor del Comú d'Ordino
- Hble. Sr. Guillem Forné Gispert, conseller de Cultura, Igualtat i Participació Ciutadana del Comú de la Massana
- Hble. Sr. Miquel Canturri Campos, conseller de Cultura i de Promoció Turística del Comú d'Andorra la Vella
- Hble. Sra. Sonia Carrillo Bardají, consellera de Cultura i Educació del Comú de Sant Julià de Lòria
- Hble. Sr. Valentí Closa Rodríguez, conseller de Vida Cultural i Aparcaments del Comú d'Escaldes-Engordany

Redacció dels textos del capítol dos

- Climent Miró
- Joan Sans
- Marta Pujol
- Xavier Llovera
- Mercè Requena

Agraïment a l'exconsellera de Cultura de la Generalitat de Catalunya per la seva aportació al pròleg

- Sra. Mariàngela Vilallonga

Agraïment als antics i les antigues ministres i consellers per la seva saviesa i el seu compromís amb el país

- Sr. Antoni Ubach Mortés
- Sr. Roc Rossell Dolcet
- Sr. Ladislau Baró Solà
- Sr. Josep Dallerès Codina
- Sr. Ramon Serra Farrero
- Sr. Pere Canturri Montanya †
- Sr. Enric Pujal Areny
- Sr. Xavier Montané Atero
- Sr. Juli Minoves Triquell
- Sra. Susanna Vela Palomares
- Sr. Albert Esteve Garcia
- Sra. Olga Gelabert Fàbrega

capítol 14:

BIBLIOGRAFIA I FONTS CONSULTADES

Bibliografia

Ajuntament de Barcelona. La governança des de la proximitat: una estratègia de l'Ajuntament de Barcelona. *Eines per a la transformació municipal*. Barcelona: setembre 2020.

Andorra en xifres. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, Ministeri de Presidència, Economia i Empresa, Departament d'Estadística, 2019.

BOSCH, Josep Maria (coord.). Engordany. *La vida al solà. Segles II aC-XX dC*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 1993. Monografies del Patrimoni Cultural d'Andorra; 3.

CODINA, Oliver; BOSCH, Josep Maria; VILA, Antoni. *La Farga Rossell. El zenit de l'obtenció del ferro pel sistema directe, 1842-1876*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 2001. Monografies del Patrimoni Cultural d'Andorra; 5.

Collectif Régional Arts et Culture Nord-Pas-de-Calais Picardie (ed.). *Livre Blanc*. Amiens: Maison de la Culture, 2015.

COMA, Montserrat (coord.). *Andorra, un profund i llarg viatge*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 2009.

Confluent Culture. La culture en chantier. Horizon 2022, Namur: Ville de Namur, 2013.

Constitució del Principat d'Andorra, del 28 d'abril de 1993 (BOPA núm. 24, 4-5-1993).

Convenció cultural europea sobre el valor del patrimoni cultural per a la societat, del 27 d'octubre del 2005.

Conveni europeu per a la protecció del patrimoni arqueològic, del 16 de gener de 1992.

Conveni per a la salvaguarda del patrimoni arquitectònic d'Europa, del 3 d'octubre de 1985.

Declaració universal dels drets humans, adoptada i proclamada per l'Assemblea General de les Nacions Unides (Resolució 217 A (III), del 10 de desembre de 1948.

Declaració universal de la Unesco sobre la diversitat cultural, del 2 de novembre del 2001.

Enquesta sobre l'oci i el consum cultural a Andorra. Andorra: Govern d'Andorra, Departament d'Estadística, Centre de Recerca Sociològica, 2019.

GIBERT, Toni. *Aproximació a la política cultural d'Andorra*. Andorra: Govern d'Andorra i Fundació Julià Reig, 2020.

GUILLAMET, Eudald (coord.); LLOVERA, Xavier (coord.); VIVES, Elisenda (coord.). *Andorra. 7è centenari de la signatura del segon pariatge*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 1988.

GUILLAMET, Jordi (coord.). *Andorra. Nova aproximació a la història d'Andorra*. Sant Julià de Lòria: Institut d'Estudis Andorrans; Barcelona: Revista Altaïr SL, 2009.

JONCOUR, Bruno; DANIEL, Christian; LEFOL, François; BAROT, Vincent. *Livre blanc pour la culture*. Saint-Brieuc. Saint-Brieuc: Mairie de Saint-Brieuc, 2017.

Llei qualificada de delimitació de competències dels comuns, del 4 de novembre de 1993 (BOPA núm. 64, 29-11-1993).

Llei 19/2017, del 20 d'octubre, qualificada de modificació de la Llei qualificada de delimitació de competències dels Comuns (BOPA núm. 73, 15-11-2017)

Llei de protecció del patrimoni cultural-natural d'Andorra, del 9 de novembre de 1983.

Llei 9/2003, del 12 de juny, del patrimoni cultural d'Andorra (BOPA núm. 55, de 13-7-2003).

Llei 15/2014, del 24 de juliol, de modificació de la Llei 9/2003, del 12 de juny, del patrimoni cultural d'Andorra (BOPA núm. 26, 27-9-2014)

Llei d'ordenació de l'ús de la llengua oficial, del 16 de desembre de 1999 (BOPA núm. 2, 12-1-00).

Llei sobre drets d'autor i drets veïns, del 10 de juny de 1999 (BOPA núm. 38, 7-7-1999).

Llei 23/2011, del 29 de desembre, per la qual es constitueix la Societat de Gestió Col·lectiva de Drets d'Autor i Drets Veïns del Principat d'Andorra (BOPA núm. 3, 18-1-2012).

LERUDE, Olivier (coord.); KORÉNIAN, Laurence (coord.). 2016-2020. *Stratégie ministérielle de responsabilité sociétale, sociale et environnementale des organisations, Stratégie RSO, Culture et développement durable*. París: Ministère de la Culture et de la Communication.

LLOVERA, Xavier (coord.); BOSCH, Josep Maria (coord.); RUF, Maria Àngels (coord.); YÁÑEZ, Cristina (coord.); SOLÉ, Xavier (coord.); VILA, Antoni (coord.). *Roc d'Enclar. Transformacions d'un espai dominant. Segles IV-XIX*. Andorra la Vella: Govern d'Andorra, 1997. Monografies del Patrimoni Cultural d'Andorra; 2.

LLUELLES, Maria Jesús. La transformació econòmica d'Andorra durant el segle XX. A: *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*. 2007. Vol. 64.

LLUELLES, Maria Jesús. *Història econòmica d'Andorra. Segles XX-XXI*. Sant Julià de Lòria: Universitat d'Andorra, 2018.

NICOLAU, Antoni. *La definició de la condició d'artista a Andorra*. Proposta. Govern d'Andorra, Ministeri de Cultura, 2020.

PLANAS, Marta; VIGUÉ, Jordi; GUILLAMET, Jordi; LLOVERA, Xavier; RODRÍGUEZ, Francesc. *Andorra Romànica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1989.

Tractat de l'Organització Mundial de la Propietat Intel·lectual sobre Drets d'Autor, del 20 de desembre de 1996.

VELA, Susanna (coord.); BELENGUER, Ernest (dir.). *Història d'Andorra: de la prehistòria a l'edat contemporània*. Barcelona: Edicions 62, 2005.

VERGÉS, Oliver. *Història d'Andorra en onze claus*. Encamp: Anem Editors, 2016.

Webs:

Ajuntament de Barcelona, Barcelona Cultura. <https://www.barcelona.cat/barcelonacultura/ca>

Ajuntament de Barcelona. Pla Estratègic de cultura de Barcelona. 2006. http://www.bcn.cat/plaestrategicdecultura/pdf/Pla_Estrategic_CulturaBCN.pdf

Ajuntament de Girona. Pla Estratègic de Cultura de Girona. 2010. http://www2.girona.cat/documents/11622/248124/Pla_Estrategic_de_Culturade_Girona.pdf

Ajuntament de Mataró. Llibre Blanc de la Cultura de Mataró. 2017. <http://mes.culturamataro.cat/assets/documents/cultura/llibre-blanc.pdf>

Ajuntament de Terrassa, Consell Municipal de Cultura i de les Arts de la ciutat de Terrassa. Llibre Blanc de la Cultura a Terrassa. 2015. <https://www.terrassa.cat/llibre-blanc-de-la-cultura>

Arxiu Nacional d'Andorra. <http://www.arxius.ad/> <https://www.cultura.ad/arxiu-nacional-d-andorra>

Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz. Plan Estratégico de Cultura 2018-2021. 2018. <https://www.vitoria-gasteiz.org/docs/wb021/contenidosEstaticos/adjuntos/es/71/63/77163.pdf>

Biblioteca Nacional d'Andorra. <https://www.cultura.ad/biblioteca-nacional>

Centre de Cultura Contemporània de Barcelona. <https://www.cccb.org/ca>

Comú d'Andorra la Vella. <https://www.andorralavella.ad>

Comú de Canillo. <https://www.canillo.ad/>

Comú d'Encamp. <https://www.comuencamp.ad/>

Comú d'Escaldes-Engordany. <https://www.e-e.ad/>

Comú de la Massana. <https://www.lamassana.ad/>

Comú d'Ordino. <https://www.ordino.ad>

Comú de Sant Julià de Lòria. <https://santjulia.ad>

Consell de Cultura de Barcelona. <https://www.conselldecultura.cat/>

Consell General. www.consellgeneral.ad

Consell General. Constitució d'Andorra. <http://www.consellgeneral.ad/fitxers/documents/constitucio/constitucio-dandorra-catala.pdf/view>

Diputació de Barcelona, Àrea de Cultura. <https://www.diba.cat/es/web/cultura>

Diputació de Barcelona. L'equitat en les polítiques culturals. <https://ddd.uab.cat/pub/estudis/2019/220410/equitat.pdf>

Diputació de Girona. Cultura, Tecnologies, Esports i Educació. <http://www.ddgi.cat/web/nivell/216/s-0/cultura--noves-tecnologies--esports-i-benestar;jsessionid=807918DD58B3A-C1381A910B36C44195B>

Diputació de Lleida. <https://www.diputaciolleida.cat/>

Diputació de Tarragona, Àrea de Cultura. <http://www.dipta.cat/ca/arees/cultura>

Diputación Foral de Álava. Plan Estratégico de Cultura de Álava 2017-2020. 2017. <https://irekia.araba.eus/documents/2908004/2940171/Plan+Estrat%C3%A9gico+de+Cultura+2017-2020.pdf/43b548bf-da86-227a-4171-98b15e-32d07b?t=1539090193613>

Diputación de Cádiz. P.E.C.U., Plan Estratégico para la Cultura 2011. 2011. <http://www.planeamoscultura.es/pecu.pdf>

FEDA Cultura. <https://www.fedacultura.ad/>

Fundació Crèdit Andorrà. <https://fundaciocreditandorra.ad/>

Fundació ENA. <https://www.cultura.ad/ena>

Fundació Julià Reig. <https://www.fundaciojuliareig.ad>

Fundació Museu Andorra. <https://museucarmenhyssenandorra.ad/fundacio-museand/>

Fundació ONCA. <https://www.onca.ad>

Fundació Ramon Llull. <https://www.llull.cat/monografics/fundacio/fundacio.cfm>

Fundación Contemporánea, Observatorio de la Cultura. <https://fundacioncontemporanea.com/observatorio-de-la-cultura/>

Generalitat de Catalunya. Dades culturals en xarxa. https://dades-culturals.gencat.cat/ca/estadistica_a_la_xarxa/

Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura. <https://cultura.gencat.cat/ca/inici>

Generalitat de Catalunya, Institut Català de les Empreses Culturals. <https://icec.gencat.cat/ca/observatori/>

Gobierno de Castilla-La Mancha, Consejería de Educación, Cultura y Deportes. Plan Estratégico de Cultura de Castilla-La Mancha 2017. 2017. <https://www.castillalamancha.es/gobierno/educacionculturaydeportes/actuaciones/plan-estrat%C3%A9gico-de-cultura-de-castilla-la-mancha>

Gobierno de Navarra, Dirección General de Cultura. El árbol de la cultura de Navarra, Plan Estratégico de Cultura de Navarra 2017-2023. 2017. https://gobiernoabierto.navarra.es/sites/default/files/informegeneral-es_0.pdf

Govern d'Andorra, Departament d'Estadística. www.estadistica.ad

Govern d'Andorra, Ministeri d'Afers Exteriors. <https://www.exteriors.ad/ca/>

Govern d'Andorra, Ministeri d'Afers Socials, Habitatge i Joventut. <https://www.aferssocials.ad/>

Govern d'Andorra, Ministeri de Cultura i Esports. <https://www.cultura.ad/>

Govern d'Andorra, Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior. <https://www.educacio.ad/>

Govern d'Andorra, Ministeri de Medi Ambient, Agricultura i Sostenibilitat. <https://www.mediambient.ad/>

Govern d'Andorra, Ministeri d'Ordenament Territorial. <https://www.govern.ad/ministeri-d-ordenament-territorial>

Govern d'Andorra, Ministeri de Presidència, Economia i Empresa, Departament d'Estadística. Comuns i censos parroquials dels comuns. www.estadistica.ad

Govern d'Andorra, Ministeri de Turisme. <https://www.govern.ad/ministeri-de-turisme>

Govern d'Andorra, plataforma VISC. <https://www.visc.ad/>

Institut de Cultura de Barcelona. <https://www.barcelona.cat/barcelonacultura/es/icub>

Institut d'Estudis Andorrans. El clima d'Andorra. www.iea.ad/el-clima-d-andorra

Institut d'Estudis Penedesencs. Llibre blanc de la cultura al Penedès. 2014. <https://plagarraf.files.wordpress.com/2014/02/llibre-blanc-cultura-penedc3a8s.pdf>

Ministerio de Cultura y Deporte. Bibliografía sobre turismo cultural. <https://www.culturaydeporte.gob.es/dam/jcr:2d149867-7fe5-4b86-acf6-83fbc94b4a7f/guialector14.pdf>

Museu Nacional d'Art de Catalunya. Estratègia i Pla d'Acció 2019-22. https://www.museunacional.cat/sites/default/files/pla_estrategic_2019-22_cat_b.pdf

Observatori de Dades Culturals de Barcelona. <https://barcelona-dadescultura.bcn.cat/>

Observatori Valencià de la Cultura. <http://ovc.gva.es/es/observatori-valencia-de-la-cultura>

Observatorio de Igualdad de Género en el Ámbito de la Cultura. <https://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/mc/espacio-de-igualdad/observatorio-igualdad-genero-cultura.html>

Observatorio Vasco de la Cultura. <https://www.kultura.ejgv.euskadi.eus/r46-19130/es/>

Observatorios culturales en España. <http://www.culturaydeporte.gob.es/observatorio-museos-espana/directorios-y-observatorios/espana.html>

Turisme d'Andorra. <https://visitandorra.com/ca/>

Universitat d'Andorra. <https://www.uda.ad/>

Universitat Autònoma de Barcelona. Cultura y educación: hacia una aproximación integral. https://ddd.uab.cat/pub/caplli/2015/163518/cultura_y_educacion.pdf

Universitat de Barcelona, Institut Català de les Indústries Culturals. Llibre Blanc de les Indústries Culturals de Catalunya. 2002. https://cultura.gencat.cat/web/.content/icic/documents/arxiu_icic/llibre_blanc.pdf

Universitat de Girona. Pedagogia i Treball Social. Revista de Ciències Socials i Aplicades. <file:///C:/Users/Professor/Downloads/309465-Text%20de%20l'article-437110-1-10-20160609.pdf>

Universitat Oberta de Catalunya. Cultura i globalització, diversitat i homogeneïtzació. http://cv.uoc.edu/annotation/24d60fafb04e-2ff2234948562c917956/620834/PID_00159512/PID_00159512.html

Universitat Oberta de Catalunya. Les relacions entre educació i cultura. http://cv.uoc.edu/annotation/d438dad310afaf15145e713c-95d2f23b/620834/PID_00159515/PID_00159515.html

Universitat Oberta de Catalunya. Bloc del Programa de gestió cultural. <http://gestiocultural.blogs.uoc.edu/2015/07/20/presentacio-assignatura-les-politiques-culturals-configuracio-i-desenvolupament/>

Universidad de la Rioja. Articles d'Alfons Martinell. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/autor?codigo=196595>

Vall de Boí. <https://www.vallboi.cat/ca>

Xarxa de biblioteques d'Andorra. <http://www.catalegbiblioteques.ad/>

Xarxa de museus d'Andorra. <https://museus.ad>

Webs amb documentació cultural en francès:

<https://www.culture.gouv.fr/content/download/158331/file/02%20LIVRET-COMPLET-planche.pdf?inLanguage=fr-FR>

https://www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_fr.pdf

<https://www.namur.be/fr/loisirs/culture/namur-confluent-culture/publications/livre-blanc-namur-confluent-culture/view/++widget++form.widgets.fichier/@@download/namur-confluent-culture-livre-blanc-version-finale.pdf>

<https://www.saint-brieuc.fr/ville-dynamique/ville-culturelle/la-culture-pour-tous/https://fr.calameo.com/read/000374885746e9b51009e>

<https://www.syndeac.org/wp-content/uploads/2015/09/Livre-blanc.pdf>

LLIBRE BLANC DE LA CULTURA

Govern d'Andorra